

*Anders Barstad, Torkil Løwe og
Lotte Rustad Thorsen*

Studenters inntekt, økonomi og boutgifter
Levekår blant studenter

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler	...
Publisert desember 2012	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-8541-7 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-8542-4 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: 00.02	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten baserer seg på utvalgsundersøkelsen Levekår blant studenter 2010, hvor det er lagt til informasjon om inntekt fra Statistisk sentralbyrås inntektsregister. Studenter mellom 19 og 34 år fra en rekke ulike utdanningsinstitusjoner har latt seg intervjuer om studier og hverdagsliv. Statistisk sentralbyrå (SSB) har tidligere gjennomført to undersøkelser om studenter, i henholdsvis 2005 og 1998.

Rapporten gir en oversikt over studentenes registrerte inntekter, studiefinansiering, gjeld og formue, i tillegg til boutgifter, omfang og fordeling av økonomiske bidrag fra foreldrene og forbruksvaner. Det er tidligere gitt ut en rapport av mer generell karakter som blant annet tar for seg ulike studieforhold, bolig, fritidsvaner, helse og arbeid (SSB rapport 36/2011).

Elin Skretting Lunde har vært prosjektleder, hun har også hatt det redaksjonelle ansvaret for rapporten. Lotte Rustad Thorsen har skrevet kapittel 2, 3 og 5, Anders Barstad har skrevet kapittel 4, mens Torkil Løwe og Anders Barstad har skrevet kapittel 6 og 7. Marit Berger Gundersen har redigert rapporten.

Kunnskapsdepartementet har finansiert prosjektet Levekår blant studenter 2010.

Statistisk sentralbyrå, 19. november 2012

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Denne rapporten tar for seg ulike aspekter ved studentenes økonomiske situasjon. Den går nærmere inn på områder som inntekt, arbeid, boligøkonomi, bidrag fra familien, gjeld, formue, økonomisk mestring og forbruksvaner. Dette er en oppfølging til rapporten *Levekår blant studenter 2010 (36/2011)* som tok for seg studieforhold, studiefinansiering, arbeid, boforhold, sosiale nettverk, fritidsvaner og helse. Studentundersøkelsene er gjennomført i 1998, 2005 og i 2010/2011.

60 prosent av studentene arbeider ved siden av studiene, og ni av ti studenter har hatt yrkesinntekt i løpet av 2010 viser inntektsregisteret. Disse inntektene utgjorde over halvparten av studentenes disponible beløp (inntekt etter skatt, inkludert studielån), støtte fra Lånekassen utgjorde 41 prosent av totalbeløpet, mens andre inntekter stod for 6 prosent. Median yrkesinntekt for studentene var om lag 97 000 kroner i 2010 og beløpet har økt med 34 prosent i realverdi siden 2005 undersøkelsen. Studiestøtten har gått ned med 1 prosent i samme perioden når man tar hensyn til prisutviklingen.

71 prosent av studentene bor i leid bolig, mens 17 prosent eier boligen sin. Ni av ti har utgifter til husleie eller boliglån. Studentene har høyere boutgifter i 2010 enn i 2005. Levekårsundersøkelsen for studenter viser at gjennomsnittlige utgifter til bolig var om lag 5 400 kroner i måneden, dette er en økning i løpende kroner på 16 prosent sammenlignet med 2005. Halvparten av studentene kan sies å ha høy boutgiftsbelastning, det vil si at de bruker mer enn en fjerdedel av husholdningsinntekten på boutgifter.

Over halvparten av studentene har mottatt økonomisk støtte fra familien til dekning av utgifter siste år. En av fire har mottatt minst 10 000 kroner. De som får støtte får om lag 9 000 kroner i året (median). Flere enn før oppgir foreldrene som sin nest viktigste inntektskilde etter studielånet. Det er også en svak økning i andelen studenter som mottar regelmessig økonomisk støtte fra familien.

De fleste studenter tar opp studielån og det er liten variasjon i hvor mye de regner med å låne, om lag 300 000 kroner etter endt studium. Beløpet varierer med utdanningens lengde og studiested. Enkelte studenter har også andre lån i tillegg, slik som kredittkortgjeld og forbrukslån. Seks av ti studenter har kredittkort og 30 prosent av disse har ubetalt kredittkortgjeld. I gjennomsnitt skylder studentene 11 000 kroner på slike kort. Andelen studenter som har kredittkort og som skylder penger øker med alderen. Eldre studenter skylder mer penger enn yngre og studenter med forsørgeransvar skylder mer enn dem uten barn.

Det er et mindretall av studenter som har betalingsvansker når det kommer til betaling av regninger eller uforutsette utgifter. Færre studenter enn tidligere har problemer med å klare seg økonomisk, 18 prosent har ofte eller av og til vansker med å klare løpende utgifter til for eksempel mat, bolig eller transport, mot 27 prosent av studentene i 2005. Kvinnelige studenter ser ut til å ha noe hyppigere vansker enn mannlige studenter, og enslige noe mer enn par, men forskjellene er små.

Studentene brukte litt mindre penger i 2010 enn i 2005 på løpende utgifter, med unntak av boutgifter, når vi korrigerer for den generelle prisstigningen. Utgifter til dagligvarer utgjør den største posten. Menn bruker noe mer penger enn kvinner på sosiale aktiviteter, mens kvinner i noe større grad ser ut til å prioritere forbruk (klær).

Abstract

This report examines various aspects of students' financial situation. It goes into detail on sources of income, debt and economic vulnerability, housing, and consumption. This is a follow up to the report *Living conditions among students 2010* (36/2011) that dealt with study conditions, financing of education, employment, housing, social networks, leisure habits and health. Statistics Norway has conducted surveys on students living conditions in 1998, 2005 and 2010/2011.

About 60 percent of full-time students work part time. Nine out of ten students had income from work during 2010. Work payment (salary) represents over half of the student's available funds (ie. after-tax income, including student loans). Support from Lånekassen, the State Educational Loan Fund, accounted for 41 percent of the total amount, while other sources accounted for 6 percent. Median employment income for students was about NOK 97 000 in 2010. The amount has increased by 34 percent in real terms since the 2005 survey. Study support has declined by 1 percent in the same period adjusted for inflation.

71 percent of students live in rented dwellings, and 17 percent own their own dwelling. Nine out of ten students pay rent or have mortgage expenses. The survey of living conditions for students shows that students had higher housing costs in 2010 compared to 2005. In 2010 the average housing expenses was about NOK 5 400 per month, an increase in the current value of 16 percent compared to 2005. Half of the students had high housingexpense load, meaning that they spend more than a quarter of the household income on housing.

More than half of the students received financial support from their families to cover expenses last year. One in four has received at least NOK 10 000. Those who receive support gets about NOK 9 000 per year (median). Except the support from the State Educational Loan Fund which is the most important income-source, more students report their parents as an important source of income in 2010. There is also a slight increase in the percentage of students who receive regular support from other family members.

Most students loan money from the State Educational Loan Fund to finance their studies, and most students have a NOK 300 000 study dept after graduation. The amount varies with the length of education and study. Some students also have additional loans as credit card debt and consumer loans. Six out of ten students have a credit card and 30 percent of these have unpaid credit card debt. On average students owe NOK 11,000 on such cards. The proportion of students who have credit cards and owing money increases with age. Older students owe more money than the younger students and students with children owe more than those without children.

Fewer students than before are having trouble coping financially, that is having payment difficulties when it comes to unexpected expenses or paying bills. About 18 percent says that they often or sometimes find it difficult to make ends meet and manage expenses for food, housing and transport, compared with 27 percent of students in 2005. Female students seem to have more frequent problems than male students, and singles more than couples, but the differences are small.

Students spent less money in 2010 than in 2005 on ongoing expenses (excluding housing costs) when we adjust for inflation. Expenditures for groceries constitute the largest item. Men spend more money than women on social activities, while women spend more money on shopping (clothing).

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
1.1. Bakgrunn.....	7
1.2. Noen begreper brukt i rapporten.....	7
1.3. Oppbygging av rapporten.....	9
1.4. Kort om undersøkelsen.....	10
2. Inntekt, arbeid og studiestøtte	14
2.1. Studenters personlige inntekt.....	15
2.2. Yrkesinntekten er økende med alder.....	18
2.3. Inntektssammensetning.....	20
2.4. Ulik inntekt etter samlivsstatus.....	22
2.5. Lavinntekt blant studenter.....	23
2.6. Inntektsutviklingen blant studenter fra 2005 til 2010.....	26
2.7. Påvirker foreldrenes utdanning barnas inntekt under studietiden?.....	30
2.8. Sammenfatning.....	31
2.9. Vedleggstabeller til kapittel 2.....	32
3. Boligøkonomi	38
3.1. Studentenes boligutgifter.....	39
3.2. Økte boutgifter mellom 2005 og 2010?.....	41
3.3. Et relativt mål på den økonomiske belastningen ved boutgifter.....	43
3.4. Å være enslig student og arbeid ved siden av studiene påvirker mest.....	46
3.5. Boligens beliggenhet.....	48
3.6. Sammendrag.....	49
3.7. Vedleggstabeller til kapittel 3.....	50
4. Økonomisk støtte fra familien	52
4.1. Innledning.....	52
4.2. Data og metode.....	53
4.3. Resultater.....	55
4.4. Oppsummering og konklusjon.....	65
5. Gjeld og formue	67
5.1. Forventet studiegjeld ved fullført utdanning.....	67
5.2. Forbrukslån.....	68
5.3. Kredittkort.....	69
5.4. Størst andel som skylder beløp blant BI og Campus Kristiania studentene.....	70
5.5. Studentenes formue.....	74
5.6. Oppsummering.....	78
5.7. Vedleggstabeller til kapittel 5.....	78
6. Betalingsproblemer	80
6.1. Innledning.....	80
6.2. Flertallet har ikke betalingsvansker.....	81
6.3. Oppsummering.....	85
7. Studenters utgifter og forbruksvaner	87
7.1. Problemstilling og metode.....	87
7.2. Betydelig variasjon mellom studentene.....	90
7.3. Andre utgifter.....	93
7.4. Oppsummering.....	96
Referanser	97
Vedlegg A: Overlapp mellom ulike grupper	99
Vedlegg B: Utvalgsvarians	100
Figurregister	102
Tabellregister	103

1. Innledning

Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 2010/2011 en intervjuundersøkelse blant studenter på oppdrag for Kunnskapsdepartementet. Dette var en oppfølger til undersøkelsene som ble gjennomført i 2005 og 1998. Formålet er å gi en oversikt over situasjonen til studentene, sammenlikne den generelle levekårs situasjonen og følge gruppen over tid.

1.1. Bakgrunn

Denne rapporten er en den andre av to rapporter basert på analyser av levekårsundersøkelsen for studenter 2010. Den første rapporten "Levekår blant studenter 2010" (av Otnes, Thorsen og Vaage) ga en bred oversikt over studentenes studieforhold, studiefinansiering, boforhold, sosiale nettverk, fritidsvaner og helse. Rapport 2 har et snevrere fokus enn rapport 1 og er avgrenset til studentenes økonomiske situasjon og ulike sider ved studentenes boforhold som ikke ble berørt eller kun kort presentert i forrige rapport. Her har alle intervjuopplysningene blitt supplert med registeropplysninger om inntekt og formue fra Statistisk sentralbyrås inntektsregister. Inntektsopplysningene er fra 2010. Dermed vil det være mulig å gå nærmere inn i studentenes økonomiske situasjon, slik som studentenes inntekter, formue og gjeld, boutgiftsbelastning, boligøkonomi, økonomiske bidrag fra familien og forbruksvaner knyttet opp mot økonomiske forhold.

1.2. Noen begreper brukt i rapporten

I tabellene og analysene bryter vi ned på ulike kjennetegn, blant annet kjønn, alder, husholdningstype, studiebrøk, utdanningsinstitusjon og boforhold.

Alder

Alder refererer til alderen studenten hadde ved utgangen av 2010, og er inndelt i tre grupper: 19-21 år, 22-24 år og 25-34 år. I denne undersøkelsen inngår studenter i alderen 19-34 år.

Husholdningstype

Kjennemerket har følgende gruppering: enslige, enslige som bor med foreldre, enslige forsørgere, par uten barn, par med barn. Dette kjennemerket gir informasjon på personnivå, og gir informasjon om livsfase og familieliv. Studenten som er intervjuet grupperes etter samlivsstatus og om han eller hun har barn i alderen 0-18 år i husholdningen. I gruppene skilles det mellom par og enslige. Gruppene av par omfatter både gifte og samboende. Gruppene enslige omfatter ugifte og før-gifte som ikke er samboende. Betegnelsen *enslig* refererer til at studenten ikke lever i parforhold, uavhengig av om vedkommende bor alene eller deler husholdning med andre. Gruppene med barn omfatter studenter som bor sammen med egne barn (medregnet stebarn og adoptivbarn) i alderen 0-18 år.

Utdanningsinstitusjon

Vi deler utdanningsinstitusjonene inn i tre grupper: *universiteter, høyskoler og Handelshøyskolen BI og Campus Kristiania, Markedshøyskolen*. BI og Campus Kristiania har begge en høy egenbetaling for sine studenter og de skiller seg således ut fra andre høyskoler, både private og offentlige. For å forenkle omtalen av den siste kategorien høyskoler vil den omtales som BI/Campus Kristiania i teksten. Detaljert informasjon om hvilke universiteter og høyskoler som er med i undersøkelsen finnes i SSB rapport 36/2011. Kjennemerket er basert på opplysninger studentene selv har gitt om hvilke institusjoner de studerer ved vårsemesteret 2010.

Studiebrøk

Det skilles mellom heltidsstudenter og deltidsstudenter. Kjennemerket bygger på opplysninger studentene selv gir i intervjuet, ikke administrative data. Dvs. at heltidsstudent viser til studenter som selv oppgir at de er heltidsstudenter, det

samme gjelder for deltidsstudentene. Studenter med studiebrøk på mindre enn 50 prosent, det vil si at de har meldt seg opp til mindre enn 15 studiepoeng, regnes ikke som en del av målgruppen i denne undersøkelsen og omfattes ikke av det endelige utvalget.

Boforhold

Kjennemerket har følgende gruppering: Bor hos foreldre, bor i studentbolig, eier eller leier bolig. Kjennemerket bygger på opplysninger studentene selv har gitt om egen boligsituasjon i intervjuet.

Utdanningssted

Utdanningssted er en tredelt variabel som skiller mellom studenter som går på skole i Oslo, en av de andre storbyene (Bergen, Trondheim, Stavanger og Tromsø) og/eller i andre kommuner utenfor storbyene. Det er vanskelig å få sikre tall på hvor studentene bor. Registeropplysningene om bosted er hentet fra Det sentrale folkeregisteret. For studentene som gruppe er disse opplysningene høyst usikre, på grunn av at det er mange studenter som ikke melder flytting, men står registrert på foreldrenes bosted. På bakgrunn av dette har vi enkelte steder valgt å bruke studiestedets plassering for å si noe om hvor studentene bor. Man kan selvfølgelig bo utenfor de store byene, selv om man studerer der. Vi har likevel vurdert det slik at utdanningssted er en bedre kilde enn bosted for vårt formål.

Inntekt

I rapporten benyttes inntektsopplysninger hentet fra inntektsstatistikken 2010. Dette er en heldekkende statistikk som omfatter alle personer i privathusholdninger i landet ved utgangen av året. Inntektsopplysningene er innhentet fra ulike administrative kilder, som selvangivelsen, likningsregisteret, Statens lånekasse for utdanning, lønns- og trekkoppgaveregisteret, NAV og Husbanken. Inntektsregnskapet inneholder følgende hoved- og underposter:

Tabell 1.1. Inntektsregnskapet

Yrkesinntekt
+Lønnsinntekt
+Netto næringsinntekt
+Kapitalinntekt
+Brutto renteinntekt
+Aksjeutbytte
+Realisasjonsgevinster
-Realisasjonstap
+Andre kapitalinntekter
+Overføringer
+Skattepliktige overføringer
+Pensjoner o.l. fra folketrygden
+Tjenestepensjon m.m.
+Arbeidsledighetstrygd
+Mottatte bidrag m.m.
+Skattefrie overføringer
+Barnetrygd
+Bostøtte
+Stipend
+Forsørgerfradrag
+Sosialhjelp
+Grunn- og hjelpestønad
+Engangsstønad ved fødsel
+Kontantstøtte
+Andre overføringer
=Samlet inntekt
-Sum utlignet skatt og negative overføringer
+Sum utlignet skatt
+Negative overføringer
=inntekt etter skatt

I denne rapporten har vi i hovedsak benyttet oss av yrkesinntekt, inntekt etter skatt, i tillegg til lån fra Lånekassen.

Yrkesinntekt: Dette er brutto yrkesinntekt, altså yrkesinntekt i løpet av året ikke fratrukket skatt

Samlet støtte fra Lånekassen: Stipendet studentene har mottatt er en del av skattefrie overføringer og inngår derfor i summen til inntekt etter skatt. I rapporten har vi ved flere tilfeller slått sammen lån og stipend som vi da har kalt "Samlet støtte fra Lånekassen".

Disponibelt beløp: Lån skal ikke defineres som inntekt og inngår derfor ikke i inntektsregnskapet. For studentene er likevel studielånet en såpass viktig kilde til livsopphold at det blir misvisende å holde det utenfor. For at vi skal få et riktig bilde av studentenes nåværende økonomiske situasjon har vi slått sammen inntekt etter skatt og lånet fra Lånekassen og kalt dette "Disponibelt beløp".

Formue: I rapporten benytter vi oss av skattepliktig bruttoformue ved utgangen av 2010. Dette beløpet er satt sammen av følgende hoved- og underposter:

Tabell 1.2. Formuesregnskapet

Skattepliktig realkapital
+Faste eiendommer og skog
+Driftsløsøre og andre eiendeler
+Innbo og løsøre
+Skattepliktig bruttofinanskapital
+Bankinnskudd
+Parter i aksjefond
+Obligasjons- og pengemarkedsfond
+Skattepliktig formue i utlandet
+Verdipapir registrerte i verdipapirsentralen (VPS)
+Verdipapir ikke registrerte i verdipapirsentralen (VPS)
=Skattepliktig bruttoformue

1.3. Oppbygging av rapporten

Rapporten er organisert i 6 kapitler i tillegg til innledningen, som alle tar for seg ulike tema som inntekt og gjeld, boforhold og økonomisk sårbarhet. Hvert kapittel starter med en kort beskrivelse av resultatene, deretter følger en deskriptiv analyse av datamaterialet i form av tekst og tabeller eller figurer, og avsluttes med en oppsummering av hovedfunn. Enkelte steder har forfatterne gått mer i dybden via regresjonsanalyse, en nærmere beskrivelse av denne analysemetoden finnes i egen tekstboks. Der hvor det er mulig sammenliknes det med studentundersøkelsen fra 2005. Tallgrunnlaget til figurene i rapporten er i de fleste tilfeller å finne som vedleggstabeller.

Mange av tabellene i rapporten er fordelt etter følgende bakgrunnsvariabler; kjønn, alder, husholdningstype, utdanningsinstitusjon og studiebrøk. Dette er ikke gjensidig utelukkende grupper, men de samme personene sortert etter ulike kjennemerker. Eksempelvis er 56 prosent av de som bor hjemme hos foreldrene og 82 prosent av studentene som har studert 1-3 semestre i alderen 19-21 år. I tolkningen av resultatene er det verdt å merke seg at studenter ved BI/Campus Kristiania har lavere gjennomsnittsalder enn studenter ved høyskole og universitet. En tabell med oversikt over alle gruppene er lagt i vedlegg A.

De ulike kapitlene tar for seg ulike tema om studenters økonomi. I kapittel 2 ser vi nærmere på studentenes arbeidsinntekt og studiestøtte. Vi ser også på studentenes økonomi i forhold til resten av befolkningen og hvordan den har endret seg fra 2005. Kapittel 3 beskriver studentenes boligøkonomi. Her ser vi på studentenes boutgifter, hvor stor belastning disse utgiftene er og betydning av boligens beliggenhet. I kapittel 4 belyses studentenes økonomiske støtte fra familien, hvor mange som har fått slik støtte og hvor mye de har fått i støtte. I kapittel 5 går vi nærmere inn på studentenes formue og gjeld, hvor vi blant annet ser på forbruks- og kredittkortgjeld og hvor mye studentene ser for seg at de vil få i studielån. Dette sees også i sammenheng med hvor mye studentene har i formue. Kapittel 6 er en beskrivelse av studentenes økonomiske sårbarhet og ser nærmere på

betalingsproblemer og økonomisk mestring. Til slutt gir kapittel 7 oss en oversikt over studentenes forbruk i lys av deres økonomiske situasjon.

Hvem er studentene i undersøkelsen?

Det er intervjuet flere kvinner enn menn (57 vs. 43 prosent), fordi det er flere kvinner enn menn som studerer. Studenter i aldersgruppen 22 til 24 år utgjør den største gruppen, ca. 40 prosent av utvalget. 58 prosent av studentene er enslige, mens tre av ti studenter har en ektefelle eller samboer. Bare 5 prosent av studentene har valgt å gifte seg. 7 prosent av studentene bor sammen med egne barn, 2 prosent er enslige forsørgere, mens par uten barn utgjør en fjerdedel av utvalget.

9 prosent av studentene bor hos foreldrene sine, 15 prosent bor i studentbolig, 56 prosent leier bolig, mens 17 prosent eier egen bolig. En av tre studenter deler mat eller boutgifter med noen andre, det flere yngre enn eldre studenter som deler slike utgifter. Flest finner vi blant enslige heltidsstudenter. Seks av ti studenter har omtrent daglig kontakt med venner, 36 prosent har ukentlig kontakt, mens 3 prosent har månedlig kontakt. Bare en prosent har vennekontakt noen få ganger i året. Få studenter oppgir at de er ensomme, men aleneboende er mer ensomme enn andre. En av fire føler seg ensom ofte eller av og til, 46 prosent er sjelden ensomme, mens 28 prosent aldri er det.

1.4. Kort om undersøkelsen

Nedenfor gir vi en kort beskrivelse av trekking av utvalg, brutto- og nettoutvalg og frafall. Omtalen av usikkerhet i forbindelse med tolking av resultatene finnes som vedlegg B. En mer utførlig beskrivelse og dokumentasjon av datainnsamling, utvalg og frafall er utgitt som eget notat (Wiggen 2011).

Utvalg til undersøkelsen 2010

For å sikre god representativitet ble utvalget trukket i to trinn. I første trinn ble ulike undervisningsinstitusjoner trukket, fordelt etter landsdel, institusjonstype (universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole) og eierforhold (statlig og privat). Det ble trukket til sammen 26 undervisningsinstitusjoner:

- 7 universiteter
- 8 vitenskapelige høyskoler (statlige og private)
- 7 statlige høyskoler
- 4 private høyskoler

Opplysninger om hvem som er registrert som student er hentet fra SSBs Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB). Etter at lærestedene var trukket, ble trekkpopulasjonen begrenset etter følgende kriterier:

- studenter født i 1975 eller senere
- studenter som har meldt seg opp til 15 eller flere studiepoeng i vårsemesteret
- ikke utvekslingsstudenter

Deretter ble det foretatt en tilfeldig trekning av 4 003 studenter i alderen 19-35¹ år som var registrert ved de 26 lærestedene. For å finne ut om intervjuobjektet var i målgruppen, ble det først gjennomført et kort telefonintervju. De som ikke oppfylte kriteriene ble utelatt for å sikre at bruttoutvalget besto av studenter i målgruppen.

Tilleggsutvalg 2011

I leveårsundersøkelsen blant studenter som ble gjennomført vårsemesteret 2010 var førsteårsstudentene (studentene som startet sine studier i 2009) ved en feil ikke med i utvalget. Det ble derfor nødvendig å gjennomføre en tilleggsundersøkelse for denne studentgruppen. Hovedundersøkelsen fra 2010 ble i vårsemesteret 2011

---

¹ Bruttoutvalget skulle dekke aldersgruppen 19-35 år, i nettoutvalget var det kun en student som hadde fylt 35 år, utvalget ble derfor satt til 19-34 år.

supplert med 400 intervju med førsteårsstudenter, det vil si studenter som startet studiene sine i 2010.

Utvalget til tilleggsundersøkelsen er trukket fra de samme lærestedene som for hovedundersøkelsen, og opplysningene om hvem som er registrert som student ble hentet fra NUDB. Én skole hadde endret status fra høyskole til universitet siden året før, men den ble beholdt under kategorien høyskole som i hovedundersøkelsen. Se for øvrig dokumentasjonsrapporten (Wiggen 43/2011) for nærmere beskrivelse av tilleggsutvalget.

I rapporten presenteres og analyseres utvalgene samlet og består av intervju med totalt 2178 studenter. Bruttoutvalget til undersøkelsen var 3505 studenter, 37,5 prosent var frafall². 55,2 prosent av intervjuene ble gjennomført ved besøksintervju, og 44,8 prosent ved telefonintervju. Intervjutiden var på ca. en time.

Utvalgsskjevhet

Utvalgsskjevhet er systematiske skjevheter i utvalget. Slik skjevhet kan oppstå i utvalgstrekkningen, hvor tilfeldigheter kan føre til at fordelingen av enkelte kjennemerker i utvalget ikke er helt lik fordelingen i populasjonen (utvalgsvarians). Denne skjevheten skyldes tilfeldigheter i trekkingen, og en kan forvente at de personene som trekkes ut i hver befolkningsgruppe ikke skiller seg systematisk fra de som ikke trekkes ut. Dersom det likevel er slik at enkelte grupper er underrepresentert i bruttoutvalget, vil de veie for lite for det samlede resultatet. Det vil igjen bety at dataene vi har etter endt undersøkelse ikke representerer et tverrsnitt av den populasjonen vi ønsker å si noe om. Slike skjevheter er erfaringsmessig små. Det blir kontrollert for slik utvalgsskjevhet under trekkrutinen, slik at vi kan minimere denne type feil.

Frafall kan også bidra til skjevheter i en utvalgsundersøkelse. Når fordelingen av et bestemt kjennemerke er annerledes blant dem som har svart enn blant dem som ble forsøkt intervjuet, kan det føre til skjevhet. Det innebærer at sammensetningen av nettoutvalget avviker noe fra bruttoutvalget. Utvalgsskjevhet ved ett kjennemerke medfører ikke nødvendigvis at nettoutvalget er skjevt for andre kjennemerker. På den annen side gir godt samsvar mellom fordelingene i netto- og bruttoutvalget for ett eller flere kjennemerker ingen garanti for at utvalget ikke er skjevt for andre kjennemerker. For å kunne si noe om skjevhet, må vi kjenne den faktiske fordelingen av kjennemerket i bruttoutvalget.

I vurderingen av utvalgsskjevhet bør en knytte størst oppmerksomhet til avvikene mellom brutto- og nettoutvalget. I tabellen nedenfor gis et grunnlag for å vurdere eventuelle skjevheter på grunn av frafall i levekårsundersøkelsen blant studenter. Vi kan se på fordelingene av kjennemerkene kjønn, alder, landsdel og utdanningsinstitusjon i bruttoutvalget, nettoutvalget og frafallet i tabell 1.3.

Hovedtrekkene i tabellen viser at fordelingen mellom kjønnene er jevn, yngre er noe overrepresentert, studenter fra "Østlandet ellers" er underrepresentert, mens de fra Trøndelag er overrepresentert. Når det gjelder utdanningsinstitusjoner er universitet noe overrepresentert, og statlig høyskole noe underrepresentert. I de påfølgende analysene er utdanningsinstitusjon slått sammen til tre kategorier: universiteter, høyskoler og BI/Campus Kristiania. BI og Campus Kristiania er også høyskoler, men skiller seg ut fordi studentene betaler en forholdsvis høy egenandel.

Svarprosenten på undersøkelsen er 62,1 prosent. Av de som var trukket ut til å delta, men ikke deltok, sa 17,7 prosent at de ikke ønsket å delta, 0,9 prosent var forhindret fra å delta, 18,9 prosent ble ikke truffet og 0,3 prosent hadde annet frafall. Utvalgsvarians og standardavvik er nærmere beskrevet i vedlegg B.

² Med frafall menes personer som tilhører målgruppen, men som det ikke har lyktes SSB å få gjennomført intervju med.

Tabell 1.3. Bruttoutvalg, nettoutvalg, frafall og differanse mellom netto- og bruttoutvalg fordelt på kjønn, alder, landsdel og utdanningsinstitusjon. Hovedundersøkelsen og tilleggundersøkelsen samlet. Prosent

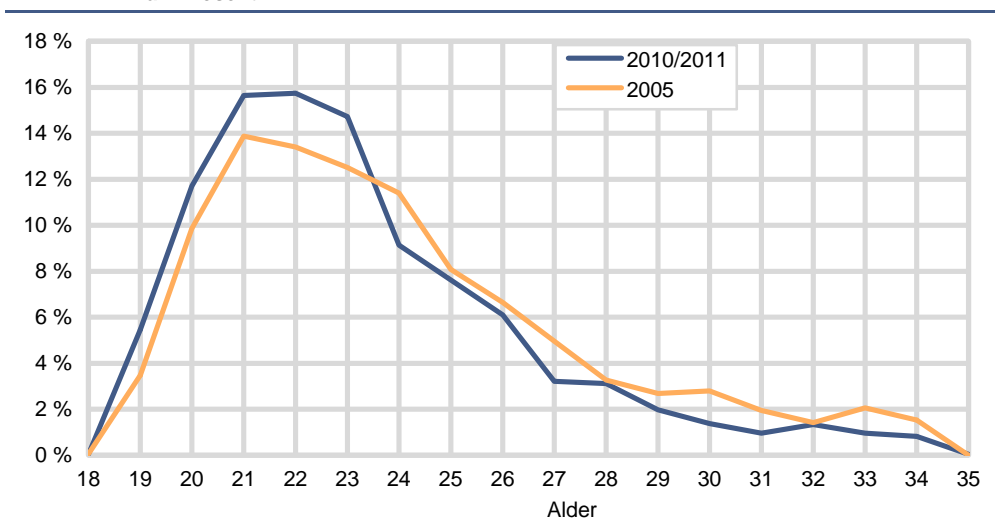
	Bruttoutvalg	Nettoutvalg	Frafall	Differanse netto-brutto
Totalt	100	100	100	0
Kjønn				
Mann	43,5	43,3	43,8	-0,2
Kvinne	56,5	56,7	56,2	0,2
Alder				
18-24 år	70,4	72,5	66,8	2,1
25-35 år	29,6	27,5	33,2	-2,1
Landsdel				
Akershus og Oslo	29,2	29,2	29,1	0,1
Hedmark og Oppland	4,4	4,4	4,5	-0,1
Østlandet ellers	10,3	8,0	14,2	-2,3
Agder og Rogaland	12,7	11,8	14,2	-0,9
Vestlandet	18,9	18,1	20,3	-0,8
Trøndelag	16,5	20,3	10,4	3,7
Nord-Norge	7,9	8,2	7,4	0,3
Utdanningsinstitusjon				
Universitet	49,0	53,6	41,4	4,6
Vitenskapelig høyskole	12,5	11,4	14,4	-1,1
Statlig høyskole	35,5	32,8	39,3	-2,4
Privat høyskole	3,2	2,2	4,9	-1,0
Antall personer	3 505	2 178	1 327	

Kilde: Levekår blant studenter, 2010. Statistisk sentralbyrå.

Forskjeller mellom 2010- og 2005-undersøkelsen

Siden spørreskjemaet er revidert og endret siden 2005, er ikke alle forhold sammenlignbare. I 2010-undersøkelsen var målgruppen primært unge heltidsstudenter, og enkelte deltidsstudenter. Dette har resultert i et utvalg som er ”yngre” enn 2005-utvalget, hvor det ikke var satt noen øvre aldersbegrensning på studentene. Den gang var gjennomsnittsalderen på studentene 28 år, i 2010 ligger snittalderen på 22 år. På grunn av dette blir kun studenter i alderen 19-34 år tatt med fra 2005-utvalget når det gjøres sammenlikninger. Det er fortsatt litt yngre studenter i 2010-utvalget enn i 2005, men forskjellen er ikke så stor, se figur 1.1. Studentpopulasjonen har dessuten blitt yngre de siste årene. Andelen studenter 25-34 år ved statlige høyskoler og universiteter har gått ned, fra 40,3 prosent i 2005 til 35,9 i 2010. (Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB. 2005 og 2010).

Figur 1.1. Studentenes aldersfordeling i 2005- og 2010/2011-undersøkelsen, i gruppen 19-34 år. Prosent

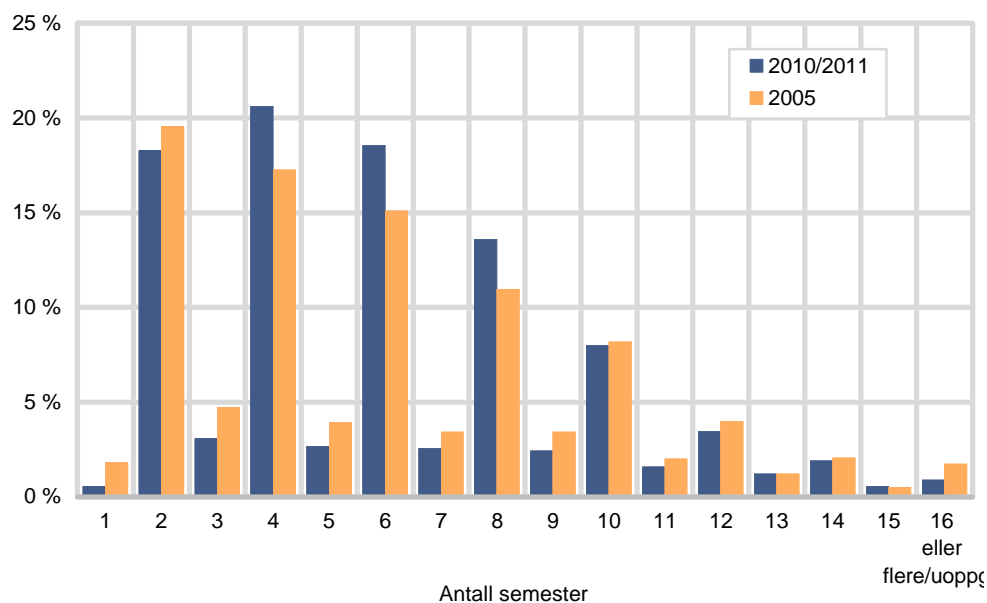

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå.

En sammenlikning av tall fra nettoutvalgene i 2005- og 2010-undersøkelsene, viser at det er svært liten forskjell i fordelingen mellom menn og kvinner. Fordelingen skiller seg også lite fra det som registerdata viser om kjønnsfordelingen mellom

norske studenter ved universiteter og statlige høyskoler, hvor 41,9 prosent er menn og 58,1 prosent er kvinner (Utdanningsstatistikk, SSB. 2010).

Figur 1.2. Antall semestre studert på intervjuetidspunktet, etter årgang. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå.

Som figur 1.2 viser, er det noen forskjeller mellom de to utvalgene når det gjelder antall semestre studert. Mens det er en liten overvekt av 2005-studenter som har studert 1 til 2 semestre, er det flere i 2010-utvalget som har studert 4, 6 og 8 semestre, men forskjellene er aldri store.

Det var flere deltidsstudenter med i 2005-undersøkelsen (13 prosent, mot 5 prosent i 2010). Men når man kun ser på studenter under 35 år blir andelen deltidsstudenter i 2005 redusert til 8 prosent. Utvekslingsstudenter er utelatt i begge utvalgene. Nettutvalget for 2005-undersøkelsen var på 2262 studenter som ble tilfeldig trukket blant utvalgte institusjoner innenfor høyere utdanning, både private og statlige. Svarprosenten var på 76,2. To av ti ble intervjuet via telefon, mens resten utgjorde besøksintervju. Både 2005- og 2010-utvalgene er selvveiende.

PC-assistert intervjuing, innsamlings- og bearbeidingsfeil

I enhver undersøkelse vil det forekomme svar som er feil. Feilene kan oppstå både i forbindelse med innsamlingen og under bearbeidningen.

I denne undersøkelsen har det vært benyttet PC-assistert intervjuing, noe som bidrar til økt datakvalitet. Innsamlingsfeil som skyldes intervjuerens feilregistreringer, blir langt mindre enn ved bruk av papirskjema. Det er mulig å unngå registrering av ugyldige verdier og det gir et redusert frafall på enkeltspørsmål ved at mulighetene for filterfeil reduseres. Innsamlingsfeil kan imidlertid også komme av at intervjupersonen svarer feil. Det kan skyldes vansker med å huske forhold tilbake i tid eller at intervjuerpersonene misforstår enkelt-spørsmål. Når folk blir spurt om forhold som erfaringsmessig oppfattes som komplisert, må en regne med å få en del feil svar. Innsamlingsfeil kan også oppstå fordi visse spørsmål oppfattes som ømtålige. Respondentene kan i slike tilfeller bevisst gi feil svar. De vurderingene som ligger til grunn for svaret kan også bli påvirket av hva respondenten oppfatter som sosialt ønskelig.

Bearbeidingsfeil er avvik mellom den verdien som registreres inn og den verdien som til slutt rapporteres ut. Slike feil kan oppstå for eksempel under omkodinger. Når feilene er rettet opp så langt det er mulig, er erfaringen at de statistiske resultatene i de fleste tilfeller påvirkes forholdsvis lite av både innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil. Virkningen av feil kan likevel være av betydning i noen tilfeller, spesielt hvis feilene ikke oppdages.

2. Inntekt, arbeid og studiestøtte

Lotte Rustad Thorsen

94 prosent av studentene hadde registrerte yrkesinntekter i 2010 og disse inntektene utgjorde 53 prosent av studentenes disponible beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Sammenlignet med studentundersøkelsen i 2005 har median yrkesinntekter til studentene økt med 34 prosent, mens studiestøtten er gått ned med 1 prosent når man tar hensyn til prisutviklingen. Yrkesinntekten utgjorde dermed mindre andel av studentenes økonomi i 2005, 44 prosent. Mens yrkesinntekten varierer en del mellom ulike studentgrupper, er det langt mindre variasjon i studiestøtten studentene mottar fra Lånekassen.

Dette kapitlet omhandler studentenes registrerte inntekter³. Vi vil både redegjøre for hvor mye studentene har i inntekt og hvordan inntekten er sammensatt. I tillegg til å se på studentenes egne inntekter, ser vi også på studenthusholdningens inntekter. For å få en godt bilde på studentenes økonomiske situasjon, er det viktig også å ta med inntekt til eventuell samboer/ektefelle. Det har betydning for egen økonomi om man deler på boutgifter, mat og lignende. Studentenes økonomi sammenlignes også med andre grupper i befolkningen. Til sist sammenligner vi studentenes inntekter i 2010 med 2005.

I en første rapport fra undersøkelsen om studenters levekår 2010 ble studentenes arbeid og inntekt beskrevet og analysert ut fra deres egne opplysninger i intervjuet (Otnes m.fl 2011). Vi skal her se på inntektsopplysninger hentet fra register. Inntektsstatistikken, som inntektsbeløpene er hentet fra, innhenter sine opplysninger fra ulike administrative kilder, som selvangivelsen, likningsregisteret, Statens lånekasse for utdanning, lønns- og trekkoppgaveregisteret, NAV og så videre. Inntektsopplysningene dekker hele året (for mer detaljert beskrivelse se kapittel 1).

Når vi i dette kapitlet sammenligner inntektene til ulike grupper av studenter, er det viktig å ha i mente at flere av disse gruppene overlapper. Forskjellene vi finner i inntekt mellom ulike studentgrupper vil i mange tilfeller komme av at de er forskjellig satt sammen, spesielt når det gjelder alder og husholdningstype. Eksempelvis kan forskjellene vi finner mellom å eie eller leie bolig komme av at disse gruppene er i ulike livsfaser, der studenter som eier bolig er markant forskjelling når det gjelder både alder og husholdningstype sammenlignet med studenter som leier bolig. I vedlegg 1 er det en oversikt over hvordan de ulike gruppene overlapper hverandre, som vil være til hjelp når man skal tolke forskjellene i inntekter mellom ulike studentgrupper.

For å få et dekkende bilde av hvor mye penger studentene har til rådighet, har vi slått sammen inntekt etter skatt og lån fra Lånekassen til det vi kaller disponibelt beløp. Lån skal i prinsippet ikke klassifiseres som inntekt. For studentene er likevel dette en såpass viktig kilde til livsopphold at det må inkluderes for å gi et riktig bilde av studentenes økonomi. For enkelthets skyld omtaler vi heretter studielån som en inntekt på lik linje med andre inntektsformer. Dette er også gjort i andre analyser av studenters økonomi (Epland og Gladhaug 2011).

Studenter intervjuet i 2011

Det store flertallet av studentene i denne undersøkelsen ble intervjuet i 2010, men en liten del av utvalget ble intervjuet i 2011 (se kapittel 1 og Wiggen 2011). De som ble intervjuet i 2011 var i hovedsak førsteårsstudenter, hvor flertallet startet å studere høstsemesteret 2010. Et stort flertall av disse studentene kommer rett fra videregående skole, og inntektstallene hentet fra 2010 vil ikke nødvendigvis

³ For definisjon av inntektsbegrepene, se kapittel 1.

representere deres økonomiske situasjon i 2011. Vi vil derfor beskrive denne gruppen studenter spesielt her. I noen oversikter vil denne gruppen studenter bli utelatt av analysen.

86 prosent av studentene som ble intervjuet i 2011 er i alderen 19-21 år, og kun 5 prosent studerte hele 2010 (Tabell 2.1). I denne studentgruppen hadde 92 prosent en yrkesinntekt i 2010, mot 95 prosent av studentene som ble intervjuet i 2010. Studentene som ble intervjuet i 2011 har også en del lavere inntekt enn de som ble intervjuet i 2010. Det var i hovedsak unge førsteårsstudenter som ble intervjuet i 2011 og sammenligner man studenter i samme aldersgruppe i de to utvalgene ser vi at forskjellene ikke er like store. Studenter i alderen 19-21 år som ble intervjuet i 2010 hadde en median yrkesinntekt på 69 900 kroner, mens tilsvarende for studenter i samme aldersgruppe som ble intervjuet i 2011 var 57 000 kroner. Ser en på inntekt etter skatt og på disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån), blir gapet mellom de to utvalgene større. Medianen for disponibelt beløp for studentene som ble intervjuet i 2011 var 119 300 kroner, mens tilsvarende beløp for hovedutvalget som ble intervjuet i 2010 var 167 300 kroner. Mye av årsaken til dette er at det store flertallet av de som ble intervjuet i 2011 kun hadde ett studiesemester i 2010 og dermed har de kun lån og stipend for ett og ikke to semestre.

Tabell 2.1. Median yrkesinntekt¹, inntekt etter skatt og studielån, etter ulike bakgrunnskjenne tegn og utvalgsår. Prosent og kroner

	Yrkesinntekt		Andel med yrkesinntekt		Inntekt etter skatt		Inntekt etter skatt + studielån		Antall svar	
	Utvalg 2011	Utvalg 2010	Utvalg 2011	Utvalg 2010	Utvalg 2011	Utvalg 2010	Utvalg 2011	Utvalg 2010	Utvalg 2011	Utvalg 2010
All	63 800	94 600	92	95	83 100	116 600	119 300	167 300	416	1 745
Kjønn										
Menn	61 100	93 000	89	93	76 700	108 900	116 900	162 300	185	750
Kvinner	65 100	95 300	95	96	85 600	118 700	120 300	170 100	231	995
Alder										
19-21 år	57 000	69 900	93	94	76 700	97 300	112 300	150 400	357	354
22-24 år	137 000	86 400	95	96	144 700	110 300	180 100	163 400	44	815
25-34 år		137 800		94		150 400		193 900		576
Husholdningstype										
Enslige	60 300	84 400	93	96	83 500	108 600	120 800	161 800	262	981
Enslige som bor hos foreldre	64 900	96 000	88	89	67 000	97 000	96 600	146 700	81	137
Par uten barn	72 700	102 000	97	97	101 100	122 300	134 000	170 600	68	474

¹ Alle inntektstallene er fra 2010

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

2.1. Studenters personlige inntekt

Vi skal her se på studentenes personlige inntekt og ikke ta hensyn til eventuell ektefelle samboer sin inntekt. Tabell 2.2 er en oversikt over median og gjennomsnitt til ulike grupper av studenter sine brutto yrkesinntekter, samlet støtte fra Lånekassen og det vi kaller disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielånet).

Tallene i tabell 2.2 er beregnet kun for studentene som har et oppgitt beløp. Det vil si at de som ikke er registrert med en inntekt eller studielån er holdt utenfor analysen. Siden noen få studenter har svært høye inntekter og påvirker gjennomsnittet, vil medianen gi et bedre bilde på den "typiske" student. Det er dermed medianen vi vil gjengi i størst grad, men både median og gjennomsnittsbetøp er oppgitt i tabellen.

Yrkesinntekt

I intervjuet oppgav 60 prosent av studentene at de arbeidet ved siden av studiet, mens 83 prosent oppga at de hadde en sommerjobb. Bare 9 prosent av studentene oppga at de ikke hadde hatt noen form for arbeid. Når vi ser på registeropplysningene har 93 prosent mottatt yrkesinntekt i løpet av 2010. Tabell 2.2 viser at studentene med yrkesinntekt hadde en gjennomsnittlig årlig yrkesinntekt før skatt på 113 800 kroner i året, mens medianen var på 97 000 kroner.

Tabell 2.2. Brutto yrkesinntekt, samlet støtte fra Lånekassen (stipend og lån) og disponibelt beløp etter ulike bakgrunnskjenneegn. Median og gjennomsnitt. 2010. Prosent og kroner

	Brutto yrkesinntekt			Samlet støtte fra Lånekassen (stipend og lån)			Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån)			I utvalget
	Gj.snitt	Median	Andel med beløp	Gj.snitt	Median	Andel med beløp	Gj.snitt	Median	Andel med beløp	
I alt	113 800	87 000	94	74 000	88 300	91	168 600	159 700	100	2 161
Kjønn										
Menn	117 500	84 800	92	74 200	88 300	88	167 300	155 500	100	935
Kvinner	111 100	88 200	96	73 800	88 300	93	169 500	161 800	100	1 226
Alder										
19-21 år	74 300	64 300	93	71 700	88 300	94	133 100	132 100	100	711
22-24 år	107 400	90 100	96	79 400	88 300	95	169 100	163 900	100	859
25-34 år	170 800	140 900	93	67 900	62 400	81	210 400	194 800	100	591
Husholdningstype										
Enslige	103 900	78 300	95	74 700	88 300	95	162 800	154 800	100	1 243
Enslige som bor hos foreldre ..	101 200	86 000	89	66 300	69 100	69	130 200	131 200	100	218
Enslige forsørgere	113 100	69 400	86	81 000	102 500	91	312 900	340 900	100	35
Par uten barn	123 800	99 400	97	73 500	88 300	92	174 400	167 800	100	542
Par med barn	197 300	169 200	87	77 600	88 300	77	228 000	212 200	100	123
Arbeid per uke										
Arbeider ikke	71 500	49 000	86	73 400	88 300	93	139 000	130 800	100	864
1-9 timer i uka	93 900	80 000	99	77 000	88 300	96	161 400	160 000	100	536
10-34 timer i uka	152 900	132 900	100	73 000	88 300	89	199 500	190 300	100	705
35 timer eller mer i uka	385 900	393 200	96	45 700	43 800	29	303 800	298 800	100	56
Antall semestre										
1-3 semestre	82 900	65 500	93	59 400	45 200	92	129 300	125 300	100	468
4-6 semestre	102 600	82 300	94	82 300	88 300	95	170 300	162 800	100	887
7 semestre el. mer	144 000	114 700	95	73 000	88 300	85	189 900	176 200	100	797
Utdanningsinstitusjon										
Universiteter	104 300	77 700	93	72 600	88 300	90	159 500	148 900	100	1 155
Høgskoler	123 800	96 400	95	70 900	88 300	91	174 200	164 400	100	833
BI og Campus Kristiania	127 700	98 000	97	97 600	71 800	92	201 800	195 400	100	173
Studiebrøk										
Heltid	106 700	84 500	94	74 500	88 300	93	165 400	158 800	100	2 054
Deltid	245 200	235 700	98	53 200	44 500	47	229 900	217 100	100	107
Boforhold										
Studentbolig	90 900	69 500	91	72 400	88 300	94	148 400	141 900	100	323
Eier	179 800	137 100	94	72 800	88 300	83	216 400	204 700	100	375
Leier	102 000	81 600	96	75 500	88 300	96	165 300	158 400	100	1 261

Beregningene er kun for de som har et beløp som er større enn 0

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

I motsetning til hva vi ser ellers i befolkningen har en større andel kvinner enn menn yrkesinntekt, 96 mot 92 prosent. Kvinnelige studenter har også en høyere medianinntekt enn mannlige studenter, 88 200 kroner mot 84 800 kroner. Vi ser likevel at noen menn tjener mye og dermed har de mannlige studentene en høyere gjennomsnittlig yrkesinntekt sammenlignet med de kvinnelige studentene, 117 500 kroner mot 111 100 kroner. Epland og Gladhaug (2011) fant også i deres analyse av registrerte yrkesinntekter blant studenter at kvinnelige studenter arbeidet mer enn mannlige studenter, men at dette gjaldt spesielt i de yngre aldersgruppene.

Yrkesinntekten øker med alder, den er også økende med antall semestre en har studert. Studenter som er i parforhold med barn og de som eier egen bolig har de høyeste yrkesinntektene. Studenter ved universitetene har lavest andel med en yrkesinntekt og har også lavest beløp. Det er studentene ved BI/Campus Kristiania som oftest jobber og de har også mer i inntekt. Epland og Gladhaug (2011) finner også i sin analyse at det er studentene ved BI som har de høyeste yrkesinntektene. Fordelingen av yrkesinntekt er også i tråd med studentenes egne opplysninger om arbeid ved siden av studiene (Otnes mfl. 2011)

Stipend og lån

Stipend og lån fra Lånekassen skal bidra til at man skal kunne gjennomføre utdanning på høyere nivå, uavhengig av sosial bakgrunn og egen økonomi. I Tabell 2.2 er studielån og stipend fra lånekassen slått sammen. Ni av ti studenter mottok økonomisk støtte i form av enten stipend og/eller lån fra Lånekassen. Det er noen

få studenter som kun hadde studielån (8 prosent) eller kun stipend (2 prosent), slik at andelen som både mottok både stipend og lån var 81 prosent. Studielånsordningen er slik at andelen av støtten som gis som stipend er avhengig av studentens studieprogresjon. På denne måten er ikke alle beløpene som er registrert som stipend og lån endelige. Opplysningene fra Lånekassen er imidlertid oppdatert for de studentene som har oppfylt kravene, det vil si at stipend og låneandelen er fordelt etter studieprogresjon for de studentene som har nådd normert tid for studiet. Den samlede støtten fra Lånekassen er imidlertid riktig, men hvor stor del som er lån og hva som er stipend er ikke endelig for studenter som er midt i studieløpet. Medianbeløpet for studentene som mottok stipend var 27 000 kroner, mens medianen for studielån var 53 000 kroner blant de som hadde studielån.

Medianen for samlet studiestøtte for alle studenter som mottok en form for økonomisk støtte fra Lånekassen var 88 300 kroner, mens de i gjennomsnitt mottok 74 000 kroner (Tabell 2.1). Når man ser på hvor mye studentene mottar i støtte, er det ikke de store forskjellene mellom grupper av studenter. Vi ser likevel at de som jobber mest, eldre studenter og studenter som bor hjemme hos foreldrene mottar mindre i studiestøtte enn andre studentgrupper. Dette henger nok i stor grad sammen med reglene for studiestøtte ved at støtten er inntektsavhengig og tidsbegrenset. Også i gruppen som har studert i 1-3 semestre er lånestørrelsen betydelig lavere, årsaken til dette er at i denne gruppen inngår alle førsteårstudentene som kun har fått studiestøtte for ett studiesemester. Studenter ved BI og Campus Kristiania mottok også mer i studiestøtte enn andre studenter, noe som henger sammen med at dette er private utdanninger hvor man betaler skolepenger.

Disponibelt beløp

Vi har til nå sett på studentenes yrkesinntekter før skatt og den samlede studiestøtten de får fra Lånekassen. For å se hvor mye studentene har til rådighet, bruker vi disponibelt beløp (inntekt etter skatt og studielån samlet). Stipendandelen av støtten fra Lånekassen inngår i beløpet til inntekt etter skatt⁴ som en del av det en betegner som skattefrie overføringer, så når vi ser på studentenes disponible beløp legger vi altså sammen inntekt etter skatt og lån fra Lånekassen.

I gjennomsnitt hadde studentene et disponibelt beløp på 168 600 kroner i 2010, mens medianen var 159 700 kroner. Disponibelt beløp øker med alder og målt med medianen har studenter i alderen 25-34 år 19 prosent høyere disponibelt beløp enn studenter i alderen 22-24 år og 47 prosent høyere enn de yngste studentene i alderen 19-21 år. Vi ser også at beløpet øker med hvor lenge man har studert. Disponibelt beløp øker naturligvis også med hvor mye man oppgir at man arbeider og om man er heltid eller deltidsstudent.

Det er forskjell på de ulike gruppene av studenter når man fordeler etter hvilken husholdningstype de er i. Enslige studenter som bor hjemme hos foreldrene har lavest disponibelt beløp, med en median på 131 200 kroner i året. Vi kan imidlertid anta at denne studentgruppen som regel ikke har de samme nødvendige utgiftene til mat og bolig som andre studentgrupper. Ellers ser vi et skille mellom studenter med forsørgeransvar og de som ikke har det. Enslige studenter og studenter i parforhold uten barn har en median disponibel inntekt på henholdsvis 154 800 kroner og 167 800 kroner. Studenter i parforhold med barn hadde en median disponibel inntekt på 212 200, mens enslige forsørgere hadde en inntekt på 340 900. Enslige forsørgere har altså en langt høyere beløp enn andre studentgrupper. Mye av årsaken til at enslige forsørgere har så høyt disponibelt beløp er at dette er en gruppe studenter som har krav på flere offentlige støtteordninger som eksempelvis utvidet barnetrygd og barnebidrag. Her må vi også huske på at det dreier seg om personlige inntekter og ikke hele husholdningens inntekt. Når vi senere i dette kapittelet skal se på husholdningsinntekten, vil en se at studenter i parforhold øker inntektene.

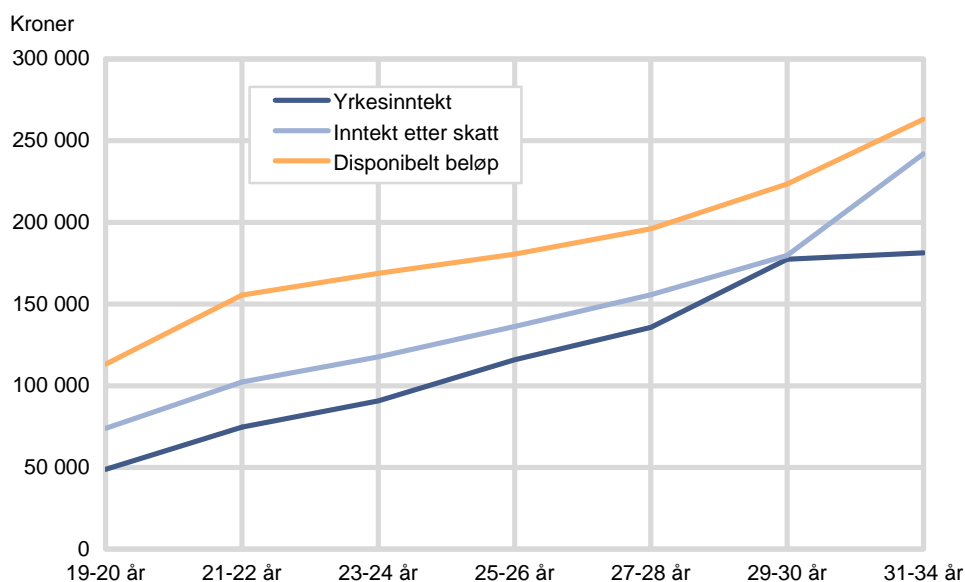
⁴ Se beskrivelse av inntektsregnskapet kapittel 1.

Det er studenter ved BI/Campus Kristiania som har det høyeste disponible beløpet, etterfulgt av høyskolestudenter. Universitetsstudentene har det laveste beløpet. Vi ser også at det er studenter som eier bolig som har den høyeste disponible inntekten. Median disponibel inntekt for studenter som eier boligen er 204 700 kroner, for studenter som leier er tilsvarende beløp på 158 400, mens studenter som leier studentbolig har et disponibelt beløp på 141 900 kroner i året.

Inntekt og alder

Som vist ovenfor er det sammenheng mellom inntekt og alder. Dette blir ekstra tydelig når vi ser på oversikten over studentenes egne yrkesinntekter, inntekt etter skatt og disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån) etter mer findelt alder (Figur 2.1). Vi ser her at eldre studenter har betydelig høyere inntekt enn yngre, uansett inntektsbegrep. Ser vi bort fra de aller eldste studentene (31-34 år), er avstanden mellom inntekt etter skatt og disponibelt beløp relativt lik. Differansen mellom inntekt etter skatt og disponibelt beløp er lånet fra Lånekassen. Det er altså liten variasjon av størrelsen på lånet fra Lånekassen blant studenter under 30 år, mens de aller eldste studentene har mindre i studielån. De eldste studentene har nærmere fire ganger så høy yrkesinntekt og over dobbelt så høyt disponibelt beløp, sammenlignet med de yngste studentene i alderen 19-20 år.

Figur 2.1. Studentenes inntekter etter alder. Median. 2010. Kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

2.2. Yrkesinntekten er økende med alder

Vi har til nå sett på hvordan yrkesinntekt, samlet støtte fra Lånekassen og disponibelt beløp varierer mellom ulike grupper av studenter. Gjennomgangen viser at støtten fra Lånekassen i mindre grad varierer, så det som påvirker hvor mye studentene har i disponibelt beløp er først og fremst hvor mye de har i yrkesinntekt⁵. De ulike gruppene av studenter som vi ser på i denne rapporten er, som nevnt innledningsvis, ikke likt satt sammen. Eksempelvis kan ulik alderssammensetning og familietype bidra til at inntektsnivået er ulikt blant ulike grupper av studenter. For å kunne justere noe for slike sammenhenger har vi her brukt en lineær regresjonsmodell, som kontrollerer for hvordan de ulike gruppene er satt sammen. I regresjonsmodellen har vi satt inn brutto yrkesinntekt som avhengig variabel og ser da på hva forventet yrkesinntekt vil være, gitt like bakgrunnskjenntegn. Estimaten er da kroneforskjeller mellom ulike grupper som er med i modellen (se også tekstboks).

⁵ For noen grupper av studenter, da spesielt enslige forsørgere, er det andre offentlige støtteordninger som bidrar mer til disponibelt beløp i tillegg til støtten fra Lånekassen.

Lineær regresjon

Lineær regresjon er en multipel analysemetode som benyttes for å studere den unike effekten av flere forklaringsvariabler på en avhengig variabel. Metoden er velegnet når den avhengige variabelen er kontinuerlig, og vi har flere mulige årsaksvariabler.

I dette kapitlet brukes analysemetoden for å se på forventet brutto yrkesinntekt (avhengig variabel), og vi har brukt variablene alder, kjønn, husholdningstype, om en eier eller leier bolig, utdanningsinstitusjon, studiebrøk og antall semester som forklaringsvariabler (uavhengige variabler).

De estimerte koeffisientene forteller hvor mye verdien på variabelen "brutto yrkesinntekt" øker eller minsker når verdien på de uavhengige variablene endres, gitt at andre forhold er konstante. Endringene må sees i forhold til referansekategoriene. For hver faktor har vi definert en referansegruppe som de øvrige gruppene sammenlignes med, merket som "ref" i tabellen. Eksempelvis er par uten barn valgt som referanse gruppe for variabelen "husholdningstype". Koeffisienten forteller da hvor mange flere kroner det er forventet at eksempelvis studenter som leier har i forhold til studenter som eier bolig i brutto yrkesinntekt, gitt at andre forhold er like. Positive koeffisienter innebærer altså flere kroner, mens negative koeffisienter innebærer færre kroner.

For mer om lineær regresjon, se for eksempel Ringdal (2007).

I regresjonsmodellen kontrollerer vi for studentenes alder, kjønn, husholdningstype, om en eier eller leier bolig, utdanningsinstitusjon, studiebrøk og antall semestre. Vi kan da se på betydningen av studentenes alder, gitt studenter som er like med hensyn til de andre faktorene som inngår i analysen, det vil si at de har samme kjønn, husholdningstype, utdanningsinstitusjon, antall semestre, om de eier eller leier bolig eller er heltids- eller deltidsstudent. Resultatene av regresjonsmodellen vises i Tabell 2.3.. Estimater viser hvor mye verdien på variabelen "brutto yrkesinntekt" øker eller minsker når verdien på de uavhengige variablene endres, gitt at andre forhold er konstante.

Tabell 2.3 Sammenheng mellom brutto yrkesinntekt og ulike bakgrunnsfaktorer. Lineær regresjon. Estimerte koeffisienter. 2010. N=2 036

	Estimat	Sign. ¹
Alder (ref:19-21 år)		
22-24 år	25 746	<.0001
25-34 år	70 521	<.0001
Kjønn (ref: Kvinne)		
mann	590	0,88
Utdanningsinstitusjon (ref: Universitet)		
Høyskole	14 185	0,00
BI/Campus Kristiania	22 390	0,00
Husholdningstype (ref: Par uten barn)		
Enslige som bor hos foreldre	2 783	0,68
Enslige forsørgere	-52 486	0,00
Enslige	-915	0,84
Par med barn	8 440	0,37
Antall semester (ref: 7 semester eller mer)		
1-3 semester	-4 850	0,48
4-6 semester	-5 139	0,30
Eie/leie (ref: Eier bolig)		
Studentbolig	-7 968	0,14
Leier bolig	41 979	<.0001
Studiebrøk (ref: Deltid)		
Heltid	-98 832	<.0001

¹ Ikke signifikant hvis tallet er større enn 0,05

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Vi har tidligere sett at yrkesinntekten øker med alder. Denne sammenhengen består når vi kontrollerer for andre bakgrunnskjenntegn. Vi ser at studenter i alderen 22-

24 år har en forventet yrkesinntekt som er 25 700 kroner høyere enn referansegruppen (studenter i alderen 19-21 år), gitt at andre kjennetegn er like. Studenter i alderen 25-34 år har videre en forventet yrkesinntekt som er 70 500 kroner mer enn studenter i alderen 19-21 år.

Vi finner ikke signifikante kjønnsforskjeller i brutto yrkesinntekt når en kontrollerer for andre bakgrunnsvariabler. Forskjellene i yrkesinntekt mellom ulike husholdningstyper forsvinner også når en kontrollerer for andre bakgrunnskjenne- tegn. Dette betyr at forskjellene i yrkesinntekt som vi fant i den bivariate oversikten kommer av at de ulike husholdningstypene er ulikt satt sammen, og at inntektsforskjellene henger sammen med andre kjennetegn enn nettopp husholdningstype. Vi ser imidlertid at enslige forsørgere har signifikant lavere yrkesinntekt enn studenter i parforhold uten barn, gitt resten likt. Det at denne studentgruppen har mindre i yrkesinntekt, henger som nevnt tidligere sammen med at enslige forsørgere har andre typer offentlige støtteordninger som bidrar mer til deres økonomi enn yrkesinntekt. Dette er også en gruppe studenter som nok har mindre tid og mulighet til å arbeide.

Vi har tidligere sett at studenter ved BI/Campus Kristiania har høyere yrkesinntekter enn høyskole- og universitetsstudenter. Epland og Gladhaug (2011) fant også i sin analyse at BI-studenter jobbet mest ved siden av studiene og hadde flest med høye yrkesinntekter. Det kunne tenkes at forskjellene mellom utdanningsinstitusjonene i yrkesinntekt kommer av at studentgruppene er forskjellige. Det er eksempelvis slik at det er en større andel både eldre studenter og studenter med forsørgeransvar på høyskolene (se vedleggstabell B1). Når vi kontrollerer for andre bakgrunnskjenne- tegn bekreftes bildet fra den bivariate oversikten, nemlig at det fremdeles er studentene ved BI/Campus Kristiania som har høyest yrkesinntekter og universitetsstudentene som har lavest yrkesinntekter. Gitt annet likt har studenter ved BI/Campus Kristiania 22 400 kroner og høyskolestudenter 14 200 kroner mer i forventet yrkesinntekt, enn studenter ved universitetene.

Når en ikke kontrollerer for andre bakgrunnsvariable, har studentene som eier bolig en klart høyere yrkesinntekt enn de studentene som leier bolig (jf Tabell 2.2). Når vi kontrollerer for blant annet alder og husholdningstype, ser vi at bildet endrer seg. Kontrollert for andre bakgrunnskjenne- tegn har studentene som leier bolig høyere forventede yrkesinntekter enn studenter som eier egen bolig. Det er logisk vanskelig å argumentere for at det å eie eller leie skal påvirke yrkesinntekten. Her er det nok andre forhold enn dem vi har med i modellen, som er med på å påvirke dette. Det vil si at de forskjellene som vi finner mellom studenter som eier eller leier bolig kommer av at disse gruppene av studenter er svært ulikt satt sammen. Det å bo i studentbolig har ikke en signifikant betydning på yrkesinntekten.

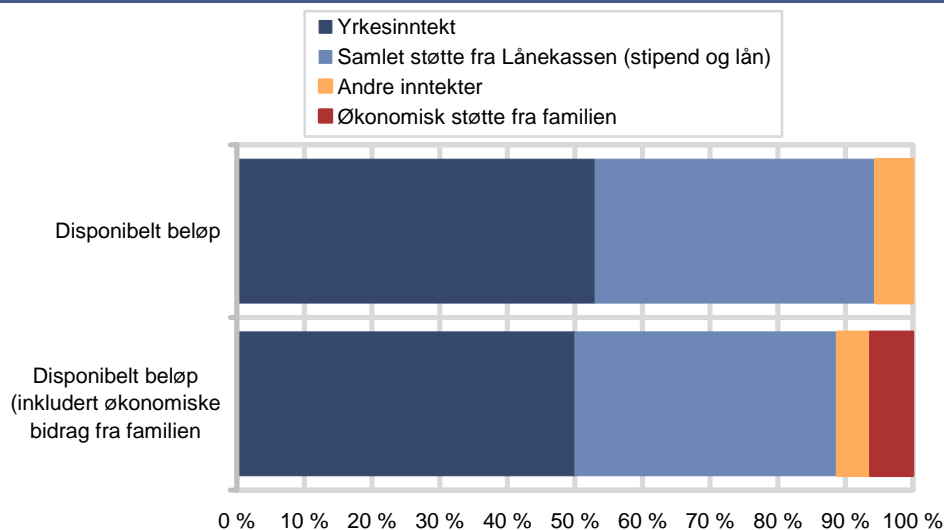
Oppsummert er det slik at forskjellene i yrkesinntekt i henhold til alder og mellom utdanningsinstitusjonene består selv når man tar hensyn til at de skiller seg fra hverandre når det gjelder ulike bakgrunnskjenne- tegn. Videre ser vi at forskjellene i yrkesinntekt mellom studenter som leier og eier bolig endrer seg når vi tar hensyn til at dette er ulike studentgrupper.

2.3. Inntektssammensetning

I den tidligere nevnte studien av studenters inntekter i perioden 2002-2008 finner Epland og Gladhaug (2011) at en stadig større andel av studentenes samlede inntektskilde er yrkesinntekt. Figur 2.2 viser hvordan studentenes disponible beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån) er satt sammen. Det er i tillegg til det vi ovenfor har definert som disponibelt beløp også vist hvordan fordelingen er når man legger til økonomiske overføringer fra familien. 63 prosent av studentene i undersøkelsen oppgir at de enten har fått enkeltstående økonomisk hjelp eller regelmessig økonomisk støtte fra familien (for mer detaljert beskrivelse av økonomisk støtte fra familien se kapittel 5 og Otnes m.fl. 2011).

Blant studentene i vår undersøkelse utgjør stipend og lån fra Lånekassen 41 prosent av den samlede økonomiske rammen når en ikke regner med eventuell støtte fra familie. Yrkesinntekt utgjør 53 prosent, mens andre inntekter stod for 6 prosent av studentenes samlede inntekter. Andre inntekter kan være renteinntekter og avkastning på aksjer og offentlige stønader som eksempelvis barnetrygd. Tar man også med eventuell økonomisk støtte fra familie i beregningene, ser vi at blant alle studentene i vår undersøkelse kom 50 prosent av inntektene fra yrkesinntekt, 39 prosent var stipend og lån fra Lånekassen, 6 prosent var økonomiske bidrag fra familien mens 5 prosent var andre inntekter.

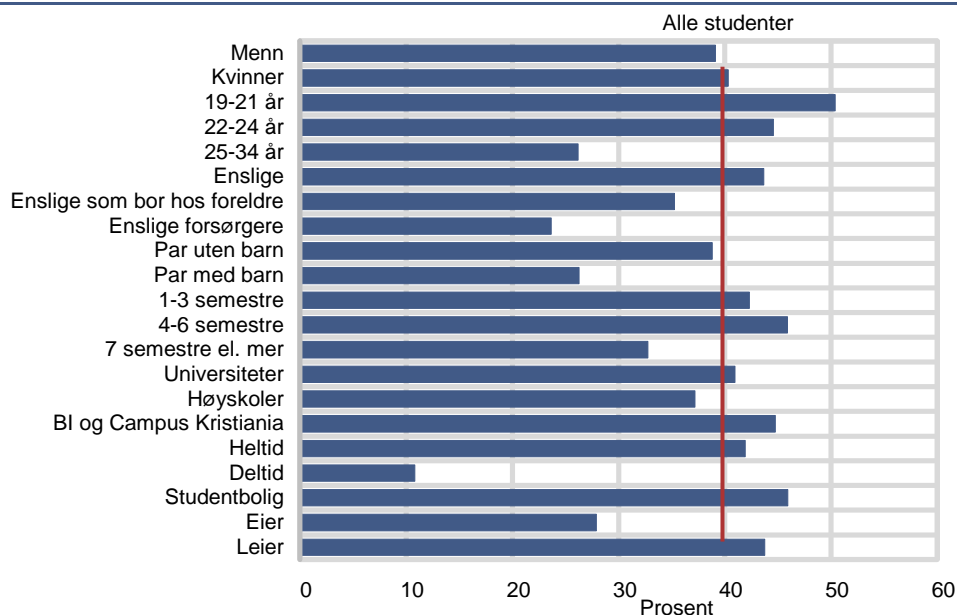
Figur 2.2. Inntektssammensetning, etter type inntekt. 2010. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Hvor stor andel støtten fra Lånekassen utgjør, er ulik for ulike grupper av studenter. Figur 2.3 viser hvor stor andel den samlede støtten fra Lånekassen utgjør av disponibel inntekt for ulike grupper av studenter. Det er blant unge studenter og de som bor i studentbolig at støtten fra Lånekassen utgjør mest av deres samlede inntekt, henholdsvis 50 og 46 prosent. De studentgruppene hvor støtten fra Lånekassen utgjør minst er studenter over 25 år, studenter som eier egen bolig og studenter med forsørgeransvar.

Figur 2.3 Andel samlet støtte fra Lånekassen av disponibel inntekt, etter ulike bakgrunnskjenne tegn. 2010. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Det er ikke nødvendigvis en sammenheng mellom hvor stor del studiestøtten utgjør og størrelsen på beløpet man mottar i støtte fra Lånekassen. Som vi så tidligere i dette kapittelet, er det ikke så store variasjoner i studiestøtte, så det som påvirker hvor stor andel støtten utgjør av den samlede inntekten er i hovedsak hvor mye man har i yrkesinntekt.

2.4. Ulik inntekt etter samlivsstatus

Vi har til nå kun sett på studentenes egne inntekter, men det er forskjellig å bo sammen med noen sammenlignet med å bo alene. Bor man sammen med noen, har man noen å dele utgifter med, som husleie, strøm, mat og andre faste utgifter. For å kunne sammenligne inntektene til husholdninger som er forskjellig satt sammen, tar man hensyn til disse såkalte stordriftsfordelene med en ekvivalensskala. En slår da sammen inntektene til flerpersonhusholdninger og deler på en faktor som tar hensyn til husholdningens størrelse (se tekstboks). Ved å bruke husholdningsinntekt, tar en hensyn til at en kan dele på inntekter og utgifter. Når man justerer inntekten med en ekvivalensskala, viser en inntekten per forbruksenhet. Det er også rimelig å tenke seg at en student som er samboer/gift med en annen student har en annen økonomi enn en student som er samboer/gift med noen som ikke er student. Nedenfor har vi derfor sammenlignet ulike inntektsbegrep for tre ulike grupper studenter. Her ser vi på ulike inntektsmål per forbruksenhet blant studenter som er samboer/ektefelle med en annen student, studenter som har samboer/ektefelle som ikke er student og enslige studenter som ikke bor hjemme eller har forsørgeransvar.

Inntekt per forbruksenhet

For å kunne sammenlikne inntektene til forskjellige typer husholdninger er det vanlig at man justerer husholdningsinntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer eller forbruksvekter. Man beregner da inntekt etter skatt per forbruksenhet. Disse forbruksvektene skal både ta hensyn til at store husholdninger trenger høyere inntekt enn mindre husholdninger for å ha tilsvarende levestandard, men også at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler når det gjelder flere goder (f.eks. TV, vaskemaskin, avis, bredbåndstilknytning, elektrisitetsutgifter etc.).

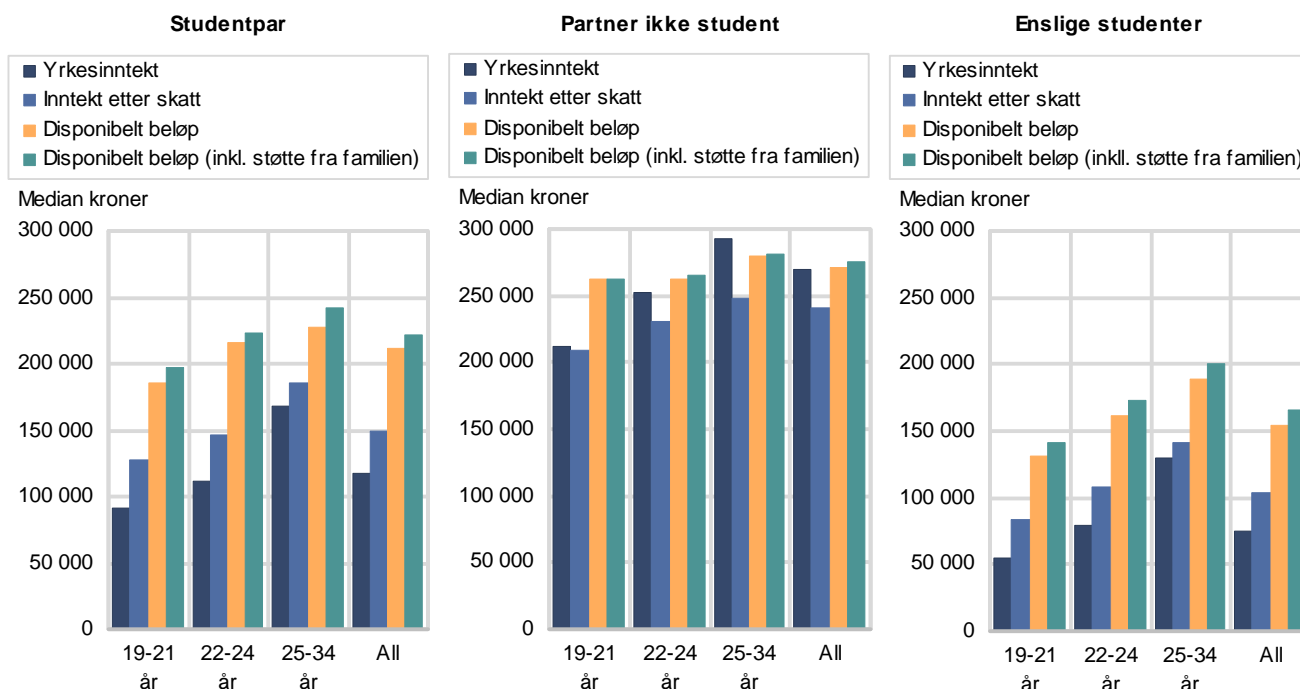
Det eksisterer flere typer ekvivalensskalaer, og det er ingen enighet om hvilken skala som er den beste. I denne rapporten om studenter bruker vi EU-skalaen. Ved bruk av denne skalaen gis første voksne husholdningsmedlem vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens barn får vekt lik 0,3.

For at et studentpar uten barn (sum forbruksvekter lik 1,5) skal ha samme økonomiske velferdsnivå som en enslig student med eksempelvis 100 000 kroner i inntekt, må dette studentparet ha en samlet inntekt på 150 000 kroner.

Figur 2.4 viser at det jevnt over er enslige studenter som klart har den dårligste økonomien og studenter som bor sammen med en annen ikke-student som har den beste økonomien. Oversiktene viser også at økonomisk støtte fra familie bidrar mest til økonomien til rene studentpar og enslige studenter, mens studenter som er samboer/ektefelle med en ikke-student ikke mottar penger fra familien i samme grad. Vi ser også at lånet fra Lånekassen utgjør rundt 30 prosent av det disponible husholdningsbeløpet til enslige studenter og studentpar, mot drøyt 10 prosent i husholdninger der kun den ene er student.

For studenter i alderen 19-21 år ser vi at enslige studenter har knapt 132 000 kroner i disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert lån fra Lånekassen). Legger vi til økonomisk støtte fra øvrig familie, har denne gruppen studenter en median på 142 000 kroner i 2010. Studenter i samme aldersgruppe som er samboer/ektefelle med en annen student har en husholdningsinntekt etter skatt iberegnet lån (disponibelt beløp) på drøyt 186 000 kroner, mens de som har en samboer/ektefelle som ikke er student har en tilsvarende husholdningsinntekt på drøyt 262 000 per forbruksenhet.

Figur 2.4. Ulike inntektsmål per forbruksenhet, etter alder og husholdningstype. 2010. Median kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

For studentpar øker det disponible beløpet med 10 500 kroner når man tar med økonomisk støtte fra øvrig familie, mens for de studenter som er samboer/ektefelle med en ikke-student bidrar ikke denne støtten til å øke husholdningens disponible beløp. Ellers ser vi også at enslige studenter har kun 55 000 i brutto yrkesinntekt, mens studentpar har 92 000 og studenter med samboer/ektefelle som ikke er student har en husholdning brutto yrkesinntekt på 211 000 kroner per forbruksenhet.

De eldste studentene har den beste økonomien uavhengig av samlivssituasjon, men det er ganske store forskjeller på om en er enslig, bor sammen med en annen student eller en ikke-student. Studenter i alderen 25-34 år som var samboer/ektefelle med en som ikke studerte hadde 23 prosent høyere disponibelt husholdningsbeløp enn studentpar, og 48 prosent høyere disponibelt beløp per forbruksenhet enn en enslig student.

2.5. Lavinntekt blant studenter

Vi har til nå sett på ulike grupper av studenter sine inntekter. Men hvor mye har studentene i inntekt sammenlignet med andre grupper i samfunnet? Vi vil her se på studentenes inntekter i relasjon til inntektene i hele befolkningen. Studenter er i en spesiell økonomisk situasjon og for mange av studentene vil denne økonomiske situasjonen endre seg etter endt studietid. Man forventer ikke at studenter skal ha like inntekter som vanlige lønnsmotagere, men de skal likevel ha nok til å sikre seg et minimums livsgrunnlag. Vi vil derfor her se på studentenes økonomi i forhold til lavinntektsgrensen i befolkningen.

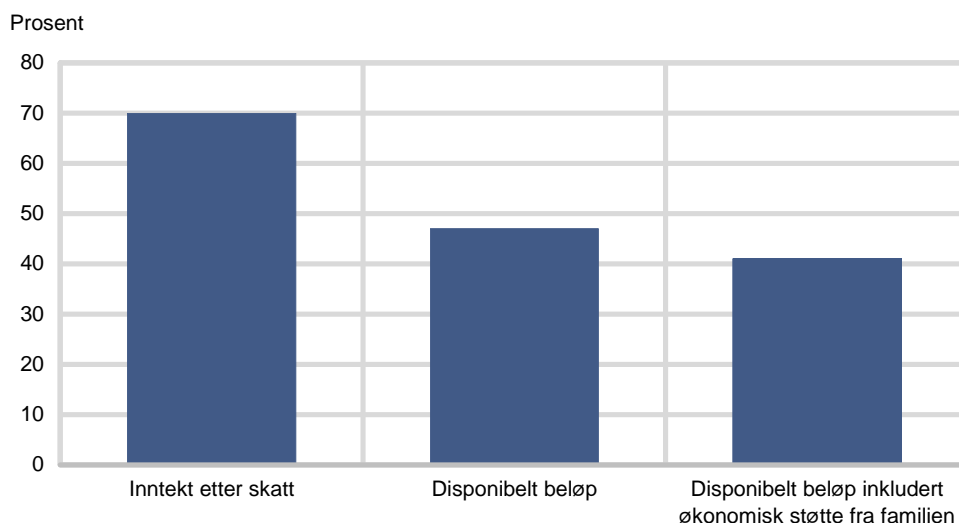
Selv om inntektstallene viser at yrkesinntekt utgjør drøyt halvparten av studentenes disponible beløp, oppgir syv av ti studenter at støtten fra Lånecassen er viktigste kilde til livsopphold. Formålet med studiefinansieringen er å fjerne ulikhet og fremme likestilling slik at utdanning kan skje uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn og økonomisk eller sosial situasjon (Kunnskapsdepartementet 2012). Studiefinansieringen skal altså bidra til at alle skal ha mulighet til å ta høyere utdanning, uavhengig av egen eller foreldres lønnsinntekt.

Det finnes flere mål på lavinntekt (se bl.a. Kirkeberg m.fl. 2012 og Normann 2009). I denne rapporten har vi valgt å se på EU definisjonen av lavinntekt. EU definisjonen av lavinntekt er 60 prosent av medianinntekten per forbruksenhet. Ved måling av lavinntekt brukes en såkalt ekvivalensskala (se tekstboks om inntekt per forbruksenhet), som tar høyde for større husholdningers stordriftsfordeler. I 2010 var medianinntekten i befolkningen 295 500 kroner, det vil da si at en enslig person som har en inntekt på mindre enn 177 300 kroner blir definert med lavinntekt.

Vi har her utelatt de studentene som ble intervjuet i 2011⁶. Studielån er, som vi har beskrevet innledningsvis, vanligvis ikke definert som inntekt, men siden dette er en såpass viktig kilde til livsopphold har vi sett på andelen med lavinntekt når vi inkluderer studielånet. I tillegg er det en stor andel studenter som mottar økonomisk støtte hjemmefra. For å se hvordan dette påvirker studentens økonomiske situasjon viser vi hvordan foreldres økonomiske støtte påvirker den samlede andelen med lavinntekt.

Figur 2.5 viser at 70 prosent av studentene havner under lavinntektsgrensen hvis en definerer lavinntekt ut fra inntekt etter skatt. Lavinntektsandelen synker til 47 prosent når man bruker det vi i denne rapporten har kalt disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Økonomiske overføringer fra familien er med på å øke velferdsnivået for studenter noe, og inkluderes denne støtten synker andelen av studentene som har lavinntekt til 41 prosent. Når vi nå skal se på andelen med lavinntekt blant ulike grupper av studenter, ser vi på andelen som havner under lavinntektsgrensen når vi tar utgangspunkt i disponibelt beløp, altså inntekt etter skatt inkludert studielån.

Figur 2.5. Andel studenter med inntekt under EU-skalaen for lavinntekt¹. 2010. Prosent

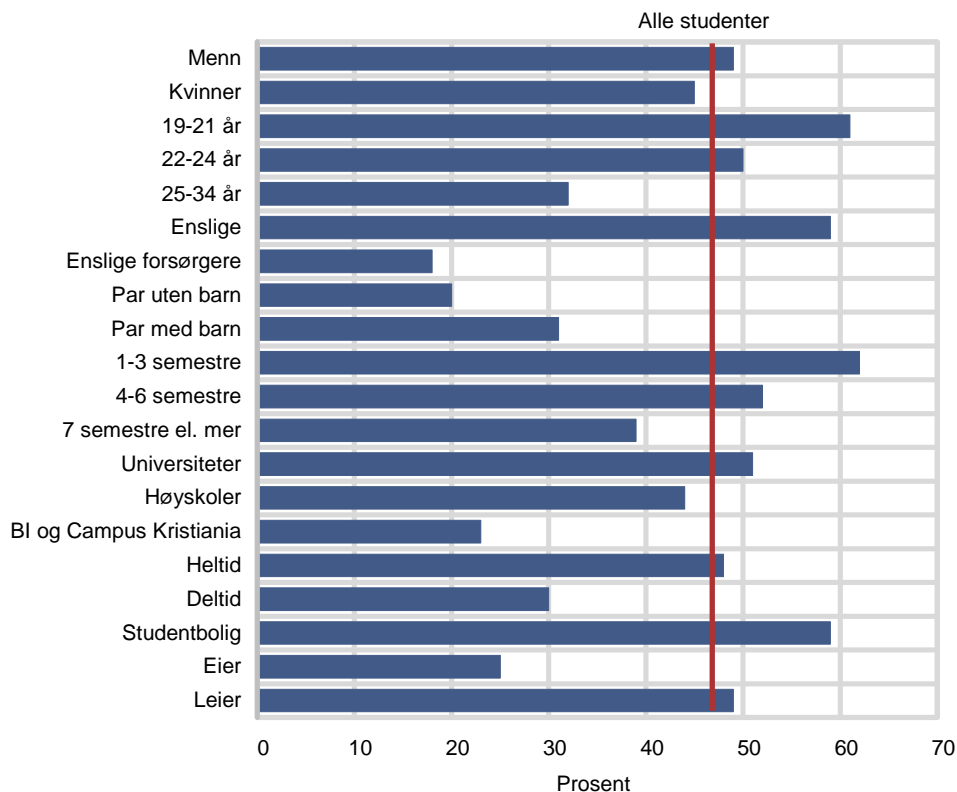
¹Studenter som ble intervjuet i 2011 er utelatt av analysen.
Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Figur 2.6 viser andelen med lavinntekt beregnet med utgangspunkt i disponibelt beløp for ulike studentgrupper. Mannlige studenter har en noe høyere andel med lavinntekt enn kvinnelige studenter, men denne forskjellen er ikke statistisk sikker. Det er størst andel med lavinntekt blant unge studenter, de som har studert kortest og enslige studenter. Andre studier har også vist at enpersonhusholdninger har størst sannsynlighet for å ha årlig lavinntekt (se bl.a Kirkeberg m.fl. 2012 og Normann 2009). De studentgruppene som har lavest andel med lavinntekt er studenter med forsørgeransvar, studenter ved BI/Campus Kristiania og studenter som eier bolig.

⁶ Jamfør innledende beskrivelse av denne gruppen studenter

Figur 2.6. Andel studenter med inntekt under EU-skalaen for lavinntekt¹. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Ulike grupper. 2010. Prosent

¹Studenter som ble intervjuet i 2011 er utelatt av analysen.
 Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Det er relativt store forskjeller på studenter i ulike husholdninger. Det er klart høyest andel med lavinntekt blant enslige studenter, og 60 prosent av enslige studenter har lavinntekt etter EU sitt lavinntektsmål. Studenter i parforhold med barn har nest størst andel med lavinntekt, i denne gruppen har 31 prosent lavinntekt. Dette er likevel en langt lavere andel enn hva som er tilfelle for enslige studenter. Videre har 20 prosent av studentene i parforhold uten barn en inntekt under lavinntektsgrensen, det samme gjelder for 18 prosent av enslige forsørgere. 59 prosent av studentene som bor i studentbolig har lavinntekt. Blant studenter som leier på det private markedet har tilsvarende 49 prosent lavinntekt. Det er studentene som eier egen bolig hvor det er lavest andel som har lavinntekt, og 25 prosent av disse studentene har et disponibelt beløp per forbruksenhet som er 60 prosent under medianinntekten.

Studenter fattigere enn andre?

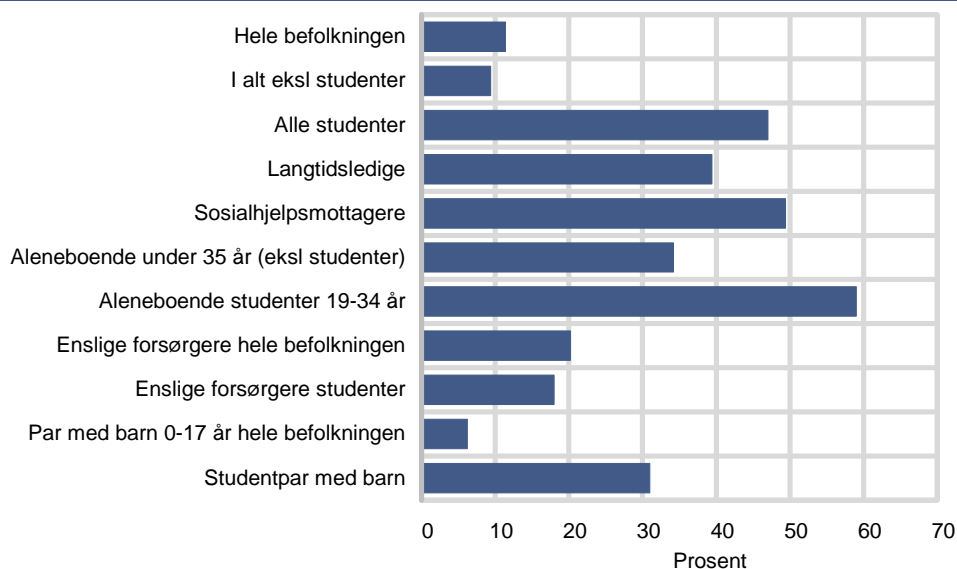
En ting er at studenter har lav inntekt, men hvordan har studenter det i forhold til andre grupper i befolkningen. Hele befolkningen er ikke noe godt sammenligningsgrunnlag for å se på nivået for studenters økonomi. Hvilke andre grupper det er naturlig å sammenligne studenter med er ikke helt opplagt. Når en studerer, investerer en i egen fremtid, både økonomisk og for mulighet til egne livsvalg senere i livet. Studentene er i en helt annen livssituasjon enn eksempelvis sosialhjelpsmottagere, minstepensjonister og arbeidsløse. For å få et bredt sammenligningsgrunnlag har vi her valgt å sammenligne ulike grupper av studenter med aleneboende under 35 år som ikke er studenter, langtidsledige, sosialhjelpsmottagere og enslige forsørgere som ikke er studenter og alle par i befolkningen med barn 0-17 år.

Norge har en lav andel med lavinntekt sammenlignet med andre land i Europa, og i hele befolkningen hadde kun 11,4 prosent lavinntekt. Tar en bort studentgruppen hadde 9,4 prosent lavinntekt i 2010. Når en ser hele befolkningen under ett er det spesielt aleneboende minstepensjonister, sosialhjelpsmottagere, langtidsledige,

unge aleneboende og mottagere av supplerende stønad som er overrepresenterte lavinntektsgrupper (Kirkeberg m.fl 2012).

Figur 2.7 viser at bortimot seks av ti aleneboende studenter har lavinntekt, tilsvarende hadde drøyt tre av ti aleneboende ikke-studenter under 35 år lavinntekt. Tidligere studier har vist at det er av stor betydning hvor lenge en har vært aleneboende. Blant unge som hadde vært aleneboende i 3 sammenhengende år hadde en av fem vedvarende lavinntekt. Mens i gruppen som kun hadde vært aleneboende i ett av de tre årene var andelen med lavinntekt den samme som ellers i befolkningen. Dette tyder på at det å inngå i en husholdning med andre bidrar positivt til husholdningsøkonomien (Epland m.fl 2010). Vi ser også at andelen med lavinntekt er betydelig lavere for studenter i parforhold med barn, her er andelen med lavinntekt 30 prosent. Andelen med lavinntekt er lik for studenter som er enslige forsørgere og enslige forsørgere ellers i befolkningen, rundt 20 prosent. Dette har nok sammenheng med at offentlig økonomisk støtte i større grad bidrar til økonomien til enslige forsørgere, og at disse ordningene har liten sammenheng med om man studerer eller ikke. Blant andre grupper som har ulike typer offentlig økonomisk støtte som en viktig kilde til livsopphold, ser vi til sammenligning at rundt fire av ti langtidsledige har lavinntekt, det samme gjelder fem av ti sosialhjelpsmottagere.

Figur 2.7 Andel med årlig lavinntekt EU-skala, blant ulike grupper¹. 2010. Prosent

¹ Studenter som ble intervjuet i 2011 er utelatt fra beregningen
 Kilde: Levekår blant studenter 2010 og Inntektsstatistikk for husholdninger 2010, Statistisk sentralbyrå

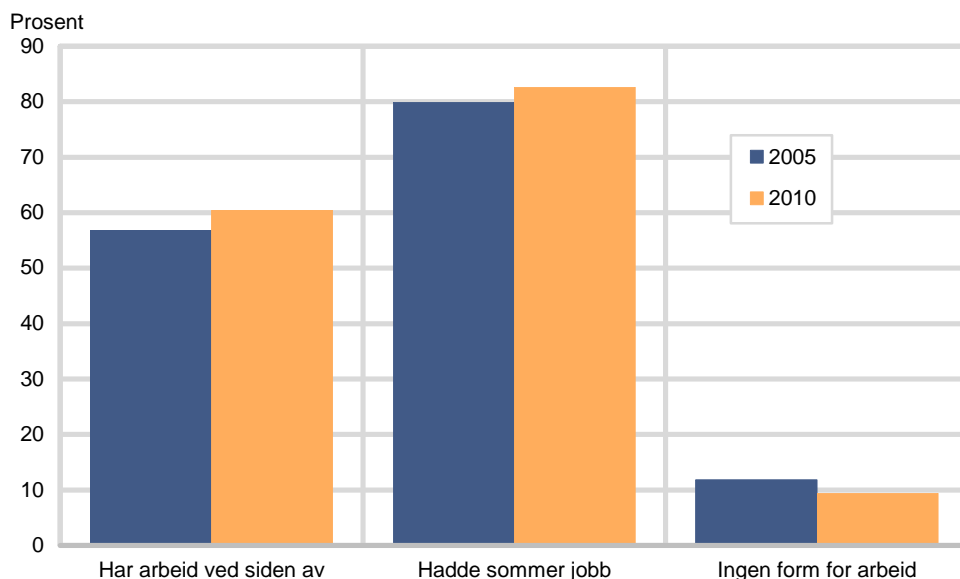
2.6. Inntektsutviklingen blant studenter fra 2005 til 2010

Hvordan er inntektene til studentene i dag sammenlignet med tidligere? Har studentenes økonomiske situasjon forverret eller bedret seg? Det ble, som nevnt innledningsvis, også gjennomført en levekårsundersøkelse blant studenter i 2005. Vi skal her se hvordan studentenes inntekter er endret i denne 5 års perioden. Utvalget i undersøkelsen i 2005 var noe eldre, enn utvalget i 2010 (jf. kapittel 1). For å få et bedre sammenligningsgrunnlag har vi her selektert på aldersgruppen 19-34 år i 2005, som er den samme aldersgruppen som er med i 2010 undersøkelsen.

I den første rapporten fra denne undersøkelsen så vi at noen flere studenter oppgav at de arbeidet ved siden av studiet, og at flere gjorde dette fordi støtten fra Lånkassen ikke strakk til i 2010 sammenlignet med 2005 (Otnes m.fl 2011). Figur 2.8 viser også at i tillegg til jobb ved siden av studie, arbeidet også åtte av ti på sommeren i både 2010 og 2005. Som nevnt innledningsvis er tallene som oppgis for inntekter, registeropplysninger som dekker hele inntektsåret 2010. Så selv om kun seks av ti studenter oppgir i intervjuet at de arbeider ved siden av studiet, er

andelen som verken har jobbet under studietiden eller har hatt sommerjobb 12 prosent i 2005 og 9 prosent i 2010. Det er altså en noe større andel studenter som oppgir at de arbeider i 2010 sammenlignet med 2005.

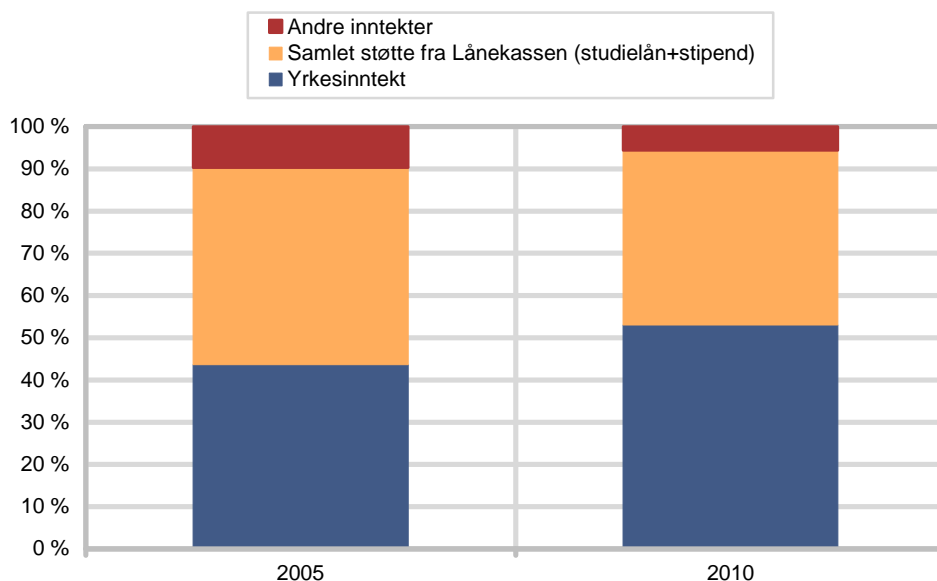
Figur 2.8. Andel studenter som arbeider utenom studie. 2005 og 2010. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Figur 2.9 viser hvordan inntektssammensetningen var i studentundersøkelsen i 2005 og 2010. Vi tar her utgangspunkt i disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån) og ser hvor stor del som var yrkesinntekt og hva som var støtte fra Lånekassen. I 2005 utgjorde yrkesinntekten 44 prosent og den samlede støtten fra Lånekassen 47 prosent av studentenes disponible beløp. I 2010 utgjør yrkesinntekten 53 prosent og støtten fra Lånekassen 41 prosent. Vi ser altså at yrkesinntekt er blitt viktigere og utgjør en større andel av studentenes samlede disponible beløp i 2010, sammenlignet med 2005. Dette er i tråd med hva Epland og Gladhaug (2011) fant i analysen av studenters inntekter i perioden 2002-2008. Her viser de at stipend og lån utgjør en stadig mindre del av studentenes økonomi, og at yrkesinntektene blir stadig viktigere. De finner også at studentene i 2008 betaler like mye i skatt som de mottar i stipend.

Figur 2.9. Inntektssammensetning, etter type inntekt. 2005 og 2010. Prosent

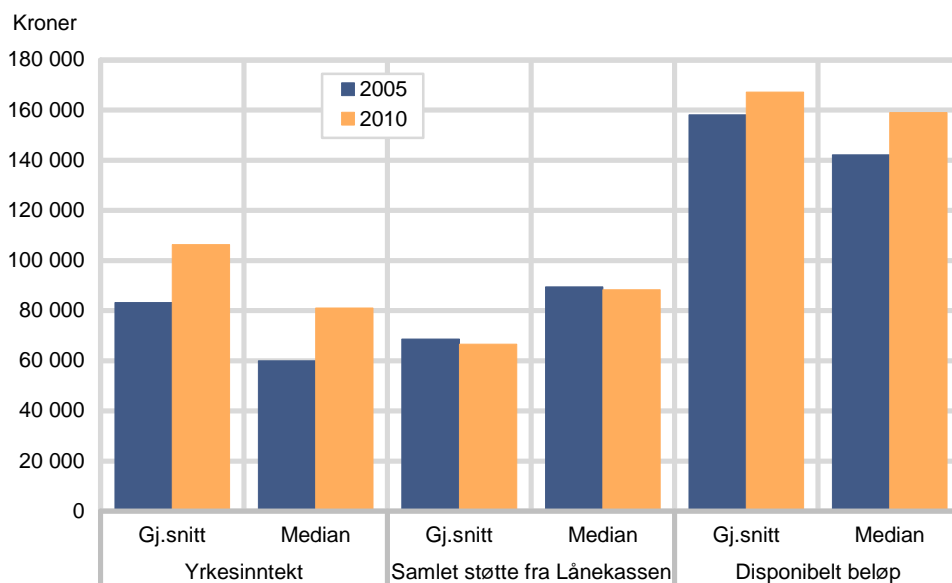

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Yrkesinntektene har altså økt som andel av disponibelt beløp når vi sammenligner 2005 med 2010. Dette henger nok både sammen med at studentene jobber mer, får bedre betalt for jobben og at den økonomiske støtten fra Lånkassen ikke har fulgt lønnsutviklingen ellers i samfunnet. Studentene i 2010 hadde en gjennomsnittlig arbeidsinntekt før skatt på 106 400 kroner, til sammenligning var tilsvarende yrkesinntekt i 2005 var 83 200 kroner når man tar hensyn til prisutviklingen, dette er en økning på 28 prosent i perioden. Målt ved medianen er økningen enda mer markant, her ser vi at studentene har 34 prosent mer i yrkesinntekt i 2010 sammenlignet med 2005 (Figur 2.10).

Den gjennomsnittlige studietøtten fra Lånkassen har i samme periode gått ned med 3 prosent når man regner om 2005-støtten fra Lånkassen til 2010-kroner. I 2010 mottok studentene i gjennomsnitt 66 600 kroner i studiestøtte fra Lånkassen, tilsvarende beløp i 2005 var 68 600 kroner når man tar hensyn til prisstigningen. Ser man på det vanligste beløpet (medianen) studentene fikk fra Lånkassen, reduseres nedgangen til én prosent. Lånkassen har også oversikter over støttebeløp til en enslig borteboer i høyere utdanning. Denne oversikten viser også at i denne perioden har støttebeløpet gått ned i realverdi. I 2004/2005 var støttebeløpet til denne studentgruppen 80 000 kroner, tilsvarende beløp i 2009/2010 var 87 600 kroner. I 2010-kroner fikk en enslig borteboer student 2000 kroner mer i studiestøtte i 2004/2005 enn i 2009/2010 (www.lanekassen.no).

Figur 2.10. Yrkesinntekt, samlet støtte fra Lånkassen og disponibelt beløp. 2005 og 2010. Beløp 2005 er i 2010-kroner. Gjennomsnitt og median. Kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Siden studentene har mer i yrkesinntekt i 2010, sammenlignet med 2005, har altså det disponible beløpet til studentene økt i perioden. Studentenes inntekt etter skatt inkludert støtte fra Lånkassen (disponibelt beløp) var 141 300 kroner i 2005, eller 158 100 kroner omregnet til 2010-kroner. I 2010 hadde studentene i gjennomsnitt 167 200 kroner i disponibelt beløp.

Størst økning i yrkesinntekt blant etablerte studenter...

Vi har til nå sammenlignet beløp for alle studenter, også uavhengig om man har en inntekt eller ikke. Hvor mye en arbeider, hvilken inntekt en har og hvor stort beløp en får i støtte fra Lånkassen vil mest sannsynlig variere med alder, om man er heltidsstudent og hvilken familiesituasjon man er i. Vi skal derfor se litt nærmere på ulike grupper av studenter og hvordan utviklingen har vært mellom 2005 og 2010. Alle beløp fra 2005 er omregnet til 2010-kroner ved hjelp av konsumprisindeksen, og kun studenter som har oppgitt beløp over 0 kroner er med i analysen.

Alle inntektene er gjengitt i vedleggstabellene Tabell 2.12, Tabell 2.13 og Tabell 2.14.

Ser en på kun dem som har registrert yrkesinntekt, er gjennomsnittet for alle studenter 113 800 kroner i 2010, mot 89 800 kroner i 2005, en økning på 27 prosent i perioden. Målt ved medianen har studentenes yrkesinntekt økt fra 65 100 kroner i 2005 til 87 000 i 2010, en økning på 34 prosent. Vi kommenterer også her i hovedsak på median inntekter, men både gjennomsnitt og median er oppgitt i tabellene. Kvinner har hatt en større inntektsvekst enn menn, 36 mot 29 prosent. Økningen i yrkesinntekt har vært sterkere for eldre enn yngre studenter. Medianen for yrkesinntekt har økt med 26 prosent for studenter i alderen 19-21 år, 46 prosent for studenter i alderen 22-24 år og 57 prosent for studenter i alderen 25-34 år.

Økningen i yrkesinntekt har spesielt skjedd for dem som har studert lengst. De ferskeste studentene har en liten økning i yrkesinntekt i 2010 sammenlignet med 2005, 63 900 kroner mot 65 500 kroner. I gruppen av studenter som har studert i mellom 4 og 6 semestre ser vi at yrkesinntekten har økt med 45 prosent i perioden, fra 56 900 kroner i 2005 til 82 300 kroner i 2010. Blant de studentene som har studert 7 semestre eller mer har median yrkesinntekt økt med 52 prosent fra 2005 til 2010. I 2005 hadde denne studentgruppen en median yrkesinntekt på 75 400 kroner, tilsvarende beløp i 2010 var 114 700 kroner.

Heltidsstudenter har hatt en større økning i yrkesinntekt, sammenlignet med deltidsstudenter. Naturlig nok har deltidsstudenter en langt høyere yrkesinntekt enn heltidsstudenter, men når man sammenligner utviklingen mellom de to undersøkelsene, ser vi at median yrkesinntekt til deltidsstudenter er 26 prosent høyere i 2010 enn i 2005. Yrkesinntekten til heltidsstudenter har på den annen siden økt med 38 prosent i samme periode. Målt i medianen finner vi at studentene ved BI/Campus Kristiania har hatt den største inntektsveksten, og universitetsstudenter har hatt den laveste. Målt i gjennomsnitt er det likevel mindre variasjon i endringen i yrkesinntekt mellom studenter på ulike utdanningsinstitusjoner.

... og mindre i støtte.

Vi har ovenfor sett at det er de mest etablerte studentene som har hatt den største økningen i yrkesinntekt i perioden. Den samlede støtten fra Lånecassen er avhengig av hvor mye man jobber ved siden av studiet og hvor mye studiestøtte man har fått tidligere. Om en eventuell reduksjon i støtte fører til at en jobber mer, eller at man jobber mer fordi man får mindre i støtte er vanskelig å si sikkert i en studie som denne. Det er likevel studentene som har studert lengst og de eldste studentene som har hatt størst nedgang i den gjennomsnittlige støtten fra Lånecassen når man sammenligner 2005 med 2010. Studentene som hadde studert 7 semestre eller mer mottok i gjennomsnitt 72 700 i 2005, mot 61 600 i 2010, en reduksjon på 15 prosent. Blant disse studentene er det ikke noen endring i medianen for studiestøtte. Tilsvarende ser en at studentene i alderen 25-34 år har hatt en nedgang i studiestøtte på 13 prosent, fra et gjennomsnittlig beløp på 62 600 kroner i 2005 til 54 300 kroner i 2010. Nedgangen i mottatt studiestøtte målt ved median for de eldste studentene er mer markant enn gjennomsnittet.

12 prosent økning i disponibelt beløp

Studentenes samlede disponible beløp, altså inntekt etter skatt og studielån samlet, har økt med 12 prosent fra 2005 til 2010. I 2005 hadde studentene et disponibelt beløp på 142 200 kroner i året målt ved medianen, mens tilsvarende beløp i 2010 var 159 700 kroner. Målt ved medianen finner vi ingen forskjeller i menn og kvinners inntekter mellom 2005 og 2010, men kvinner har et sterkere økning enn menn i gjennomsnittlig disponibelt beløp.

Studenter i alderen 22-24 år har hatt den gunstigst utviklingen i økonomien når vi ser på gjennomsnittlig disponibelt beløp. Studentene i denne alderen har 14 prosent mer å rutte med i 2010, sammenlignet med 2005, mens studentene som er yngre

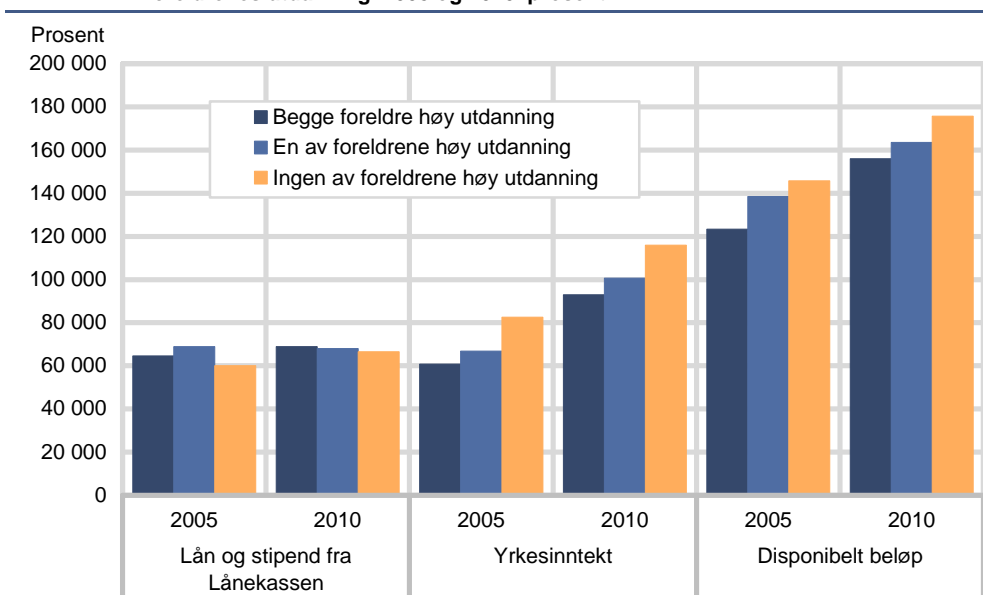
har hatt en økning på 8 prosent og eldre studenter har hatt en økning på 6 prosent. Medianbeløpet har likevel økt mer blant de aller eldste studentene, slik at målt ved medianen har studenter i alderen 22-24 år og 25-34 år hatt like stor vekst i disponibelt beløp.

Vi finner ikke store forskjeller i økning i disponibelt beløp mellom ulike student-husholdninger. Vi ser at studenter som bor hjemme hos foreldrene og enslige forsørgere har hatt størst økning i median disponibelt beløp fra 2005 til 2010, henholdsvis 19 og 21 prosent. Dette er likevel små grupper, hvor den statistiske usikkerheten er større. Enslige studenter, studenter i parforhold med og uten barn har hatt en relativt lik utvikling i disponibelt beløp, en økning i overkant av 10 prosent mellom 2005 og 2010.

2.7. Påvirker foreldrenes utdanning barnas inntekt under studietiden?

Analysen av levekårsundersøkelsen blant studenter 2005 viste at studenter som hadde foreldre uten høyere utdanning hadde en høyere arbeidsinntekt og en noe lavere støtte fra Lånekassen (Løwe og Sæther 2007). Som beskrevet tidligere besto utvalget i 2005 av en større andel eldre studenter. Vi har derfor laget tilsvarende oversikter fra 2005-undersøkelsen som har samme alderspennet som undersøkelsen fra 2010. Figur 2.11 viser gjennomsnittlig støtte fra Lånekassen, yrkesinntekt og disponibelt beløp fordelt etter om studenten har ingen, én av foreldrene eller begge foreldrene med høyere utdanning i 2010. Høyere utdanning har vi her definert som universitetsutdanning (både lavere og høyere nivå) og forskerutdanning. Det gjennomsnittlige beløpet studentene har mottatt i støtte fra Lånekassen varierer ikke mye når man fordeler etter foreldrenes utdanning. På samme vis som i 2005 er det en svak tendens til at studenter med foreldre med høyere utdanning har mottatt et noe større beløp (Figur 2.11). Men dette er små forskjeller som man ikke skal tillegge for stor vekt. Derimot er det større forskjeller når man ser på yrkesinntekt og disponibelt beløp. Her ser vi at studenter med foreldre med høyere utdanning har en klart lavere inntekt enn studenter med foreldre uten høyere utdanning. Det ser altså ut til at studenter hvor ingen av foreldrene har høyere utdanning arbeider mer, enn studenter som har foreldre med høyere utdanning. Oversiktene over foreldrenes utdanning og studentens inntekt viser at disse sammenhengene er like i begge undersøkelsene.

Figur 2.11. Studentenes støtte fra Lånekassen, yrkesinntekt og disponibelt beløp, etter foreldrenes utdanning. 2005 og 2010. prosent

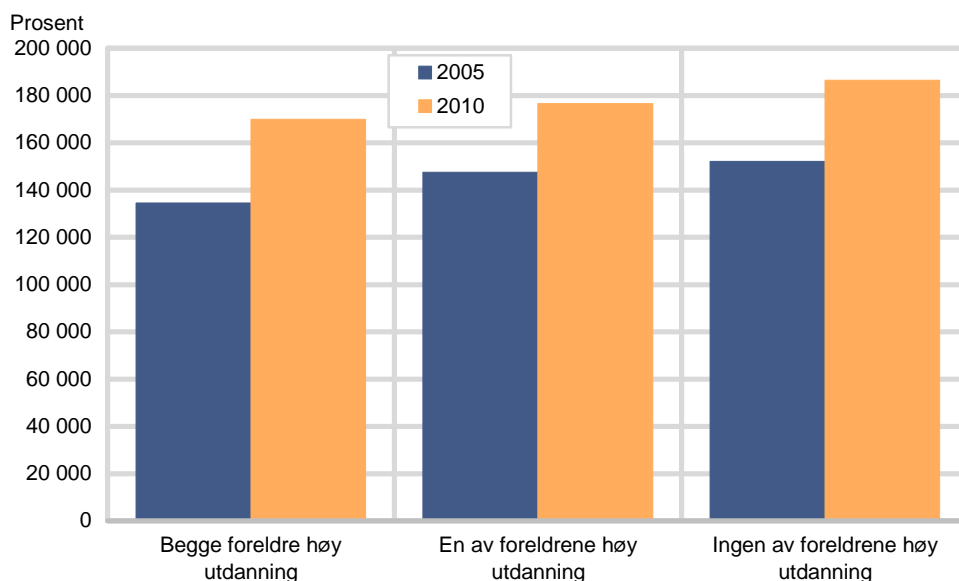

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

En annen studie av studenters inntekter, basert på registerinformasjon i perioden 1996-2005, viste også en lignende sammenheng mellom foreldres utdanning og studentenes yrkesinntekter. Denne studien har imidlertid en mer fin delt fordeling av foreldrenes utdanningsnivå, enn det vi gjør her. De finner at arbeidsinntekten er lavest blant studenter med foreldre med høy utdanning, og at de høyeste arbeidsinntektene er blant studenter som har foreldre med videregående utdanning. Studenter som har foreldre med grunnskole utdanning havner midt mellom disse gruppene (Grindland og Mastekaasa 2009).

Vi har til nå sett at studenter som har foreldre med høyere utdanning har en lavere yrkesinntekt mens de er studenter. Studentene i undersøkelsen er også spurt om økonomiske bidrag fra familien⁷, som ikke er en del av de registerbaserte inntektstallene. Det kan tenkes at de som har foreldre med høyere utdanning, som ofte henger sammen med høyere inntekter, i større grad får økonomisk støtte hjemmefra. Er det slik at studenter med foreldre med høyere utdanning får mer i økonomisk støtte fra familien og at dette utligner forskjellene som kommer frem av de registerbaserte inntektstallene? I Figur 2.12 har vi lagt til det studentene oppgir at de mottar i støtte fra familien. Her ser vi at så ikke er tilfelle. Forskjellene mellom studentgruppene består selv om en regner økonomiske bidrag hjemmefra, men avstanden mellom de ulike studentgruppene blir noe mindre. Både i 2005 og 2010 har studenter hvor ingen av foreldrene har høyere utdanning mer i disponibelt beløp inkludert økonomisk støtte hjemmefra, enn studenter der en eller begge av foreldrene høyere utdanning.

Figur 2.12. Gjennomsnittlig disponibelt beløp inkludert økonomisk støtte fra familien, etter foreldrenes utdanning. 2005 og 2010. Kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

2.8. Sammenfatning

Vi har i dette kapitlet om inntekt og arbeid sett at 93 prosent av studentene var registrert med yrkesinntekt i 2010. Median yrkesinntekt for alle studenter var 97 000 kroner i 2010. Det er en sterk sammenheng med yrkesinntekt og alder. Yrkesinntekten varierer en del mellom ulike studenthusholdninger og utdanningsinstitusjoner. Når vi kontrollerer for hvordan de ulike studentgruppene er satt sammen, består den sterke sammenhengen mellom yrkesinntekt og alder. Vi finner også at, gitt alt annet likt, er det fremdeles studentene ved BI/Campus Kristiania som har de høyeste yrkesinntektene, etterfulgt av høyskolestudentene og universitetsstudentene. Men når vi kontrollerer for andre bakgrunnskjennetegn, er

⁷ Mer om økonomisk støttet fra familien i kapittel 5.

ikke forskjellene i yrkesinntekter mellom ulike studenthusholdninger lenger signifikante.

Samlet var medianen for samlet studiestøtte 88 300 kroner i 2010. Den samlede støtten (studiestipend og lån) fra Lånekassen varierer lite mellom ulike studentgrupper. Vi ser likevel at studentene som jobber mest, eldre studenter og studenter som bor hjemme hos foreldrene mottar mindre i støtte enn andre studentgrupper. Studentene i 2010 hadde et disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån) på knapt 160 000 kroner. Variasjonen i disponibelt beløp er først og fremst påvirket av hvor mye studentene jobber. I 2010 utgjorde yrkesinntekten 53 prosent, samlet støtte fra Lånekassen utgjorde 41 og andre inntekter sto for 6 prosent av studentenes disponible beløp.

Det er forskjeller i studentenes økonomi etter om man er enslig eller ikke. Studenter som er i parforhold med en annen ikke student har best økonomi. Denne gruppen studenter har en disponibel inntekt på 272 100 kroner per forbruksenhet. Tilsvarende beløp for studenter som er i parforhold med en annen student er 212 000 kroner, mens enslige studenter har et disponibelt beløp på 155 000 kroner. I underkant av halvparten av studentene har lavinntekt når vi tar utgangspunkt i disponibelt beløp. Det er størst andel med lavinntekt blant unge studenter, de som har studert kortest og enslige studenter. De gruppene med lavest andel med lavinntekt er studenter med forsørgeransvar, studenter som studerer ved BI/Campus Kristiania og studenter som eier sin egen bolig.

Sammenlignet med studentundersøkelsen i 2005 har studentene i 2010 mer i yrkesinntekt og noe mindre i studiestøtte. Målt ved medianen hadde studentene 34 prosent mer i yrkesinntekt, mens studiestøtten er marginalt lavere når man tar hensyn til prisutviklingen. Dette gjør at yrkesinntekten utgjør en større andel av studentenes disponible beløp i 2010 og da følgelig at den samlede støtten fra Lånekassen utgjør en mindre del. 44 prosent av studentenes disponible beløp var yrkesinntekt i 2005, dette er 9 prosentpoeng mindre enn i 2010.

2.9. Vedleggstabeller til kapittel 2

Tabell 2.4. Studentenes inntekter etter alder. Median. 2010. Kroner

	Yrkesinntekt	Inntekt etter skatt	Disponibelt beløp	Antall svar
Alle	81 800	109 300	159 700	2 178
Alder				
19-20 år	48 800	74 000	113 100	375
21-22 år	74 700	102 400	155 500	684
23-24 år	90 700	117 700	168 900	520
25-26 år	115 800	136 300	180 600	298
27-28 år	135 600	155 600	196 200	138
29-30 år	177 500	179 700	223 500	73
31-34 år	181 300	242 000	263 200	90

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.5. Andel samlet støtte fra Lånekassen av disponibelt beløp, etter ulike bakgrunnskjenetegn. 2010. Prosent

	Andel samlet støtte fra Lånekassen (stipend og lån) av disponibelt beløp	Antall svar
Alle studenter	40	2 161
Kjønn		
Menn	39	935
Kvinner	40	1 226
Alder		
19-21 år	50	711
22-24 år	45	859
25-34 år	26	591
Husholdningstype		
Enslige	44	1 243
Enslige som bor hos foreldre	35	218
Enslige forsørgere	24	35
Par uten barn	39	542
Par med barn	26	123
Antall semestre		
1-3 semestre	42	468
4-6 semestre	46	887
7 semestre el. mer	33	797
Utdanningsinstitusjon		
Universiteter	41	1 155
Høyskoler	37	833
BI og Campus Kristiania	45	173
Studiebrøk		
Heltid	42	2 054
Deltid	11	107
Eier/Leier		
Studentbolig	46	323
Eier	28	375
Leier	44	1 261

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.6. Ulige inntektsmål per forbruksenhet, etter alder og husholdningstype. Median. 2010. Kroner

	Yrkesinntekt	Inntekt etter skatt	Disponibelt beløp	Disponibelt beløp (inkludert støtte fra familien)	Antall svar
Studentpar					
I alt	117 300	149 800	211 700	221 900	316
19-21 år	91 600	127 400	186 200	196 700	72
22-24 år	111 100	146 300	215 700	222 800	155
25-34 år	168 000	185 700	227 700	242 100	89
Par der partner ikke er student					
I alt	269 300	240 900	271 600	275 100	351
19-21 år	211 400	208 800	262 300	262 300	55
22-24 år	253 000	231 000	263 000	265 100	114
25-34 år	293 300	248 800	280 000	281 300	182
Enslige studenter som ikke bor hjemme eller har barn					
I alt	74 500	103 700	154 800	165 800	1 255
19-21 år	55 000	83 900	131 700	141 800	465
22-24 år	78 900	107 700	161 100	173 300	522
25-34 år	129 300	140 700	188 600	201 100	268

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.7. Andel studenter med lavinntekt under EU-skalaen for lavinntekt. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Ulike grupper. 2010. Prosent

	Andel med lavinntekt	Antall svar
Alle studenter	47	1 775
Kjønn		
Menn	49	765
Kvinner	45	1 010
Alder		
19-21 år	61	375
22-24 år	50	818
25-34 år	32	582
Husholdningstype		
Enslige	59	1 002
Enslige forsørgere	18	34
Par uten barn	20	480
Par med barn	31	117
Antall semestre		
1-3 semestre	62	66
4-6 semestre	52	895
7 semestre el. mer	39	805
Utdanningsinstitusjon		
Universiteter	51	940
Høyskoler	44	711
BI og Campus Kristiania	23	124
Studiebrøk		
Heltid	48	1 674
Deltid	30	101
Eie/leie		
Studentbolig	59	247
Eier	25	347
Leier	49	1 057

Studenter som ble intervjuet i 2011 er utelatt av tabellen
 Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.8. Andel studenter som arbeider utenom studiene. 2005 og 2010. Prosent

	2005	2010
Har arbeid ved siden av	57	60
Hadde sommer jobb	80	83
Ingen form for arbeid	12	9
Antall svar	1 895	2 177

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.9. Yrkesinntekt. Samlet støtte fra Lånekassen og disponibelt beløp. 2005 og 2010. Beløp 2005 er i 2010-kroner. Kroner

	Yrkesinntekt		Samlet støtte fra Lånekassen		Disponibelt beløp		Antall svar
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt	Median	Gj.snitt	Median	
2005	83 200	59 900	68 600	89 500	158 100	142 100	1 895
2010	106 400	81 100	66 600	88 300	167 200	159 000	2 178

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.10. Gjennomsnittlig samlet støtte fra Lånekassen, Brutto yrkesinntekt og disponibelt beløp, etter foreldres utdanningsnivå. 2005 og 2010. Prosent

	2005			2010		
	Begge foreldre høy utdanning	En av foreldrene høy utdanning	Ingen av foreldrene høy utdanning	Begge foreldre høy utdanning	En av foreldrene høy utdanning	Ingen av foreldrene høy utdanning
Lån og stipend fra Lånekassen	64 600	63 900	60 000	69 000	68 000	66 500
Yrkesinntekt	60 800	66 800	82 600	93 000	100 600	115 900
Disponibelt beløp	123 400	138 400	145 800	155 900	163 600	175 700
Antall svar	509	1 003	799	654	1 295	784

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.11. Gjennomsnittlig disponibelt beløp inkludert økonomisk støtte fra familien, etter foreldrenes utdanningsnivå. 2005 og 2010. Kroner

	Begge foreldre høy utdanning	En av foreldrene høy utdanning	Ingen av foreldrene høy utdanning	Antall svar
2005	134 500	147 500	152 200	1 849
2010	169 900	176 600	186 500	2 114

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.12. Yrkesinntekt, etter ulike bakgrunnskjenne­tegn. 2005 og 2010. Kroner

	2005					2010		
	Yrkesinntekt					Yrkesinntekt		
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt 2005 i 2010-kroner	Median 2005 i 2010-kroner	Antall svar	Gj.snitt	Median	Antall svar
Alle	80 200	58 200	89 800	65 100	1 756	113 800	87 000	2 036
Kjønn								
Menn	83 800	58 800	93 700	65 800	746	117 500	84 800	860
Kvinner	77 600	58 100	86 900	65 000	1 010	111 100	88 200	1 176
Alder								
19-21 år	57 000	45 600	63 800	51 000	480	74 300	64 300	662
22-24 år	67 700	55 200	75 800	61 800	681	107 400	90 100	822
25-34 år	113 300	80 400	126 800	89 900	595	170 800	140 900	552
Husholdningstype								
Enslige	70 300	51 100	78 600	57 200	1 014	103 900	78 300	1 182
Enslige som bor hos foreldre	68 100	60 100	76 200	67 300	132	101 200	86 000	193
Enslige forsørgere	73 000	38 400	81 700	43 000	38	113 100	69 400	30
Par uten barn	96 900	70 800	108 400	79 300	441	123 800	99 400	524
Par med barn	115 700	89 800	129 400	100 400	131	197 300	169 200	107
Arbeid								
Arbeider ikke	51 500	35 900	57 600	40 200	700	71 500	49 000	746
1-9 timer i uka	65 500	55 000	73 300	61 600	420	93 900	80 000	533
10-34 timer i uka	106 400	87 900	119 100	98 300	557	152 900	132 900	703
35 timer eller mer i uka	228 400	252 900	255 600	282 900	79	385 900	393 200	54
Antall semestre								
1-3 semestre	77 500	57 100	86 700	63 900	449	82 900	65 500	433
4-6 semestre	69 400	50 800	77 700	56 900	639	102 600	82 300	836
7 semestre el. mer	92 400	67 400	103 400	75 400	668	144 000	114 700	760
Utdanningsinstitusjon								
Universiteter	72 600	54 400	81 300	60 900	900	104 300	77 700	1 073
Høyskoler	87 600	65 600	98 000	73 400	674	123 800	96 400	795
BI og Campus Kristiania	90 500	62 600	101 300	70 100	182	127 700	98 000	168
Studiebrøk								
Heltid	70 800	54 700	79 200	61 200	1 621	106 700	84 500	1 931
Deltid	193 600	167 000	216 600	186 900	135	245 200	235 700	105
Eier/Leier								
Studentbolig	60 500	45 300	67 700	50 700	274	90 900	69 500	294
Eier	124 300	87 900	139 100	98 300	321	179 800	137 100	351
Leier	73 300	55 100	82 000	61 700	1 019	102 000	81 600	1 214

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.13. Samlet støtte fra Lånekassen, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2005 og 2010. Kroner

	2005					2010		
	Samlet støtte fra Lånekassen					Samlet støtte fra Lånekassen		
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt 2005 i 2010-kroner	Median 2005 i 2010-kroner	Antall svar	Gj.snitt	Median	Antall svar
Alle	67 900	80 000	75 900	89 500	1 711	74 000	88 300	1 960
Kjønn								
Menn	67 800	80 000	75 800	89 500	726	74 200	88 300	824
Kvinner	68 000	80 000	76 000	89 500	985	73 800	88 300	1 136
Alder								
19-21 år	59 800	54 800	66 900	61 300	483	71 700	88 300	665
22-24 år	73 200	80 000	81 900	89 500	679	79 400	88 300	816
25-34 år	68 400	80 000	76 500	89 500	549	67 900	62 400	479
Husholdningstype								
Enslige	68 300	80 000	76 500	89 500	1 007	74 700	88 300	1 183
Enslige som bor hos foreldre	57 900	50 400	64 800	56 400	113	66 300	69 100	151
Enslige forsørgere	74 500	92 900	83 400	104 000	49	81 000	102 500	32
Par uten barn	68 600	80 000	76 800	89 500	407	73 500	88 300	499
Par med barn	68 000	80 000	76 100	89 500	135	77 600	88 300	95
Arbeid								
Arbeider ikke	68 100	80 000	76 200	89 500	761	73 400	88 300	803
1-9 timer i uka	70 600	80 000	79 000	89 500	403	77 000	88 300	517
10-34 timer i uka	66 600	80 000	74 500	89 500	500	73 000	88 300	624
35 timer eller mer i uka	54 000	40 000	60 400	44 800	47	45 700	43 800	16
Antall semestre								
1-3 semestre	50 200	40 900	56 200	45 700	446	59 400	45 200	431
4-6 semestre	74 300	80 000	83 100	89 500	639	82 300	88 300	842
7 semestre el. mer	73 900	80 000	82 700	89 500	626	73 000	88 300	679
Utdanningsinstitusjon								
Universiteter	68 200	80 000	76 400	89 500	882	72 600	88 300	1 039
Høgskoler	64 200	80 000	71 800	89 500	653	70 900	88 300	761
BI og Campus Kristiania	79 600	91 200	89 100	102 000	176	97 600	71 800	160
Studiebrøk								
Heltid	69 100	80 000	77 300	89 500	1 622	74 500	88 300	1 910
Deltid	46 200	40 000	51 700	44 800	89	53 200	44 500	50
Eier/Leier								
Studentbolig	70 300	80 000	78 600	89 500	288	72 400	88 300	304
Eier	68 600	80 000	76 800	89 500	284	72 800	88 300	311
Leier	68 000	80 000	76 100	89 500	1 015	75 500	88 300	1 208

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.14. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkl studielån), etter ulike bakgrunnskjenneegn. 2005 og 2010. Kroner

	2005					2010		
	Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån)					Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån)		
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt 2005 i 2010-kroner	Median 2005 i 2010-kroner	Antall svar	Gj.snitt	Median	Antall svar
All	141 500	127 100	158 300	142 200	1 892	168 600	159 700	2 161
Kjønn								
Menn	143 900	124 100	161 100	138 800	805	167 300	155 500	935
Kvinner	139 700	129 400	156 300	144 800	1 087	169 500	161 800	1 226
Alder								
19-21 år	109 900	107 900	122 900	120 800	516	133 100	132 100	711
22-24 år	132 700	127 000	148 500	142 100	706	169 100	163 900	859
25-34 år	175 100	153 500	196 000	171 800	670	210 400	194 800	591
Husholdningstype								
Enslige	136 000	121 700	152 100	136 200	1 061	162 800	154 800	1 243
Enslige som bor hos foreldre	100 200	98 300	112 100	110 000	150	130 200	131 200	218
Enslige forsørgere	246 500	251 400	275 800	281 300	61	312 900	340 900	35
Par uten barn	141 500	135 100	158 300	151 100	460	174 400	167 800	542
Par med barn	176 800	167 300	197 900	187 200	160	228 000	212 200	123
Arbeid								
Arbeider ikke	133 200	113 600	149 100	127 100	816	139 000	130 800	864
1-9 timer i uka	131 000	126 200	146 600	141 300	427	161 400	160 000	536
10-34 timer i uka	151 000	148 300	168 900	165 900	567	199 500	190 300	705
35 timer eller mer i uka	212 700	208 600	238 000	233 400	82	303 800	298 800	56
Antall semestre								
1-3 semestre	115 700	106 000	129 500	118 600	493	129 300	125 300	468
4-6 semestre	141 700	126 900	158 500	142 000	687	170 300	162 800	887
7 semestre el. mer	159 200	141 600	178 100	158 500	712	189 900	176 200	797
Utdanningsinstitusjon								
Universiteter	128 200	122 100	143 500	136 700	964	159 500	148 900	1 155
Høgskoler	143 600	132 400	160 700	148 200	731	174 200	164 400	833
BI og Campus Kristiania	198 400	144 200	222 000	161 400	197	201 800	195 400	173
Studiebrøk								
Heltid	137 300	125 300	153 600	140 300	1 748	165 400	158 800	2 054
Deltid	192 400	185 200	215 300	207 300	144	229 900	217 100	107
Eier/Leier								
Studentbolig	150 400	120 400	168 300	134 800	305	148 400	141 900	323
Eier	176 600	160 800	197 600	180 000	348	216 400	204 700	375
Leier	133 000	126 300	148 900	141 400	1 075	165 300	158 400	1 261

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

3. Boligøkonomi

Lotte Rustad Thorsen

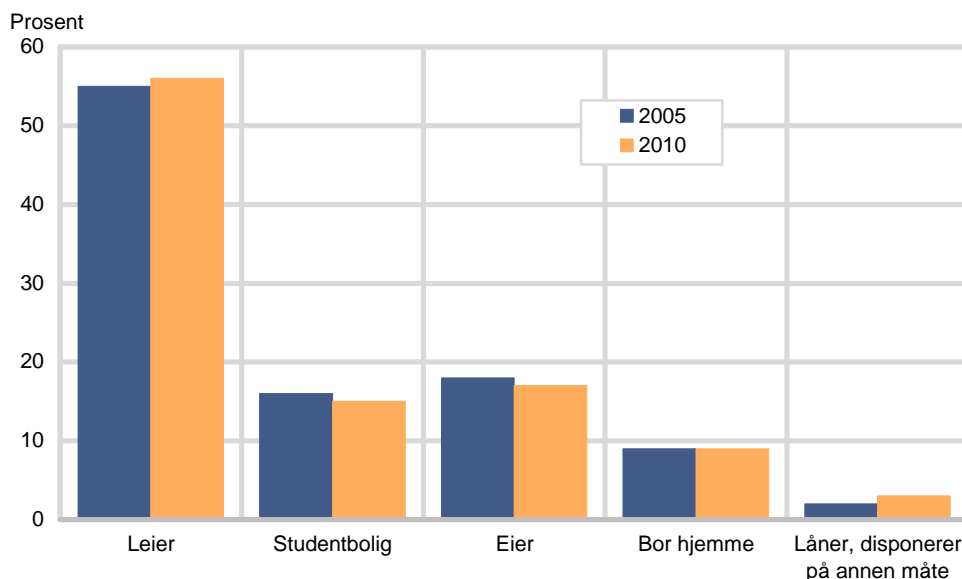
Syv av ti studenter leier bolig. Studentene hadde i gjennomsnitt 5 400 kroner i boutgifter i måneden i 2010, dette er en økning i løpende kroner på 16 prosent sammenlignet med Levekårsundersøkelsen blant studenter 2005. Halvparten av studentene har høy boutgiftsbelastning, det vil si at de bruker mer enn en fjerdedel av husholdningsinntekten på boutgifter. Studenter som bor sentralt i forhold til studiestedet har høyere boutgiftsbelastning, enn studenter som bor mer usentralt.

I den første rapporten fra undersøkelsen om studenters levekår 2010 ble boforhold og nærmiljø beskrevet mer i detalj (Otnes m.fl. 2011). I denne rapporten skal vi se nærmere på boligøkonomien til studentene, som studentenes boutgifter, boutgiftenes belastning og betydningen av boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. Bolig er i stor grad livsfasebestemt og hvilket behov man har vil variere ut fra hvor man er i livet. Studenter flest vil være i startfasen for etablering på boligmarkedet. Det stilles betingelser til økonomisk stabilitet og egenkapital hvis en skal ta opp boliglån. Tidligere i denne rapporten har vi sett at studenter har en begrenset økonomi og det å etablere seg på boligmarkedet er en betydelig investering. En stor del av studentene har verken en fast inntekt eller egenkapital som gjør det mulig å etablere seg på boligmarkedet i løpet av studietiden. Faktorer som å ha en samboer eller ektefelle i arbeid og arv kan bidra til at også studenter kan etablere seg på boligmarkedet, men dette gjelder bare en mindre andel av studentene.

Samlet leier 71 prosent av studentene bolig. 56 prosent av studentene bor i leid hybel, leilighet eller hus og 15 prosent bor i studentbolig. Et mindretall eier bolig eller bor hjemme hos foreldrene, henholdsvis 17 og 9 prosent. Det er også en liten andel av studentene som oppgir at de låner eller disponerer bosted på en annen måte. Sammenlignet med undersøkelsen fra 2005⁸ er det ingen store endringer i boligsituasjonen til studentene (Figur 3.1, for mer detaljert beskrivelse se Otnes m.fl 2011). Sæther (2007) har analysert studenters boforhold, basert på levekårsundersøkelsene blant studenter 1998 og 2005. I denne analysen finner Sæther at eieandelen blant enslige studenter gikk noe ned, mens den økte for studenter i parforhold med barn mellom 1998 og 2005. Det var imidlertid lagt større andel eldre studenter i undersøkelsen fra 2005, noe som nok har stor betydning for endringen i eieandel mellom 1998 og 2005.

Sammenlignet med andre grupper i befolkningen er leieandelen blant studenter stor. Ser vi på hele den voksne befolkningen under ett, bor 81 prosent i en eid bolig, mens bare 17 prosent av studentene eier boligen sin. Andre grupper som også sjeldnere eier egen bolig og dermed er svakere tilknyttet til boligmarkedet er: enslige forsørgere (65 prosent eiere), sosialhjelpsmottagere (33 prosent eiere), aleneboende minstepensjonister (62 prosent eiere) og personer i alderen 18-44 år med vedvarende lavinntekt (35 prosent eiere) (Kirkeberg m.fl 2012). Men i motsetning til studenter som investerer i egen fremtid og med stor sannsynlighet vil etablere seg både i yrkeslivet og på boligmarkedet, er dette grupper som ikke har de samme fremtidsutsiktene når det gjelder personlig økonomi og muligheten for etablering på boligmarkedet.

⁸ Tallene fra levekårsundersøkelsen blant studenter 2005 er avgrenset til alderen 19-34 år, for å gi et bedre sammenligningsgrunnlag med undersøkelsen fra 2010 som har samme aldersavgrensning (se også kapittel 1 og Wiggen 2011).

Figur 3.1. Studentenes boform. Alder 19-34 år. 2005 og 2010. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

3.1. Studentenes boligutgifter

De aller fleste må betale for å bo, enten det er boliglån eller husleie. Ni av ti studenter har utgifter til boliglån eller husleie. Blant studentene i denne undersøkelsen er det altså noen som låner bolig eller bor gratis hjemme og dermed ikke har noen utgifter. Utgifter til bolig er en husholdningsutgift og når vi ser på boutgifter vil derfor husholdningssammensetningen være av stor betydning.

Vi skal i dette kapittelet se på boutgifter og hvor stor belastning disse utgiftene utgjør av studentenes disponible beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån)⁹. Som det også er beskrevet i kapittelet om studenters inntekter (kapittel 2) er det ikke vanlig å omtale lån som inntekt. Men siden dette er en såpass viktig kilde til livsopphold for studentene må det inkluderes for å gi et riktig bilde av studentenes økonomi.

Tabell 3.1 viser median for årlige boutgifter for studentene i 2010, fordelt etter om studenten bor sammen med en annen voksen eller ikke. En tilsvarende tabell med gjennomsnittlige beløp finnes i Tabell 3.6. I dette beløpet inngår husleie, renter og avdrag på boliglån og utgifter til strøm og oppvarming for de studentene som har oppgitt dette. Det å regne avdrag som en utgift på linje med renter og husleie kan være problematisk, siden en da ikke tar hensyn til den fordelingen det er å eie egen bolig. Avdrag kan ses som en form for tvungen sparing, og i en situasjon med økende boligpriser er også verdiøkningen knyttet til eierskap en stor fordel. Man har imidlertid ikke skilt mellom avdrag og renter på boliglån i undersøkelsen.

Studenter som ikke har oppgitt noen boutgifter og studenter som bor hjemme er utelatt av analysen. Det er likevel noen av studentene som bor hjemme hos foreldrene som oppgir at de betaler noe for dette, hvor store disse summene er beskrevet i første rapport fra denne undersøkelsen (Otnes m.fl 2011). I 2010 var årlige boligutgifter i studenthusholdningene sett under ett gjennomsnittlig 65 000 kroner (Tabell 3.6). Gjennomsnittet påvirkes av utypisk høye eller lave utgifter, slik at median ofte er et bedre mål på hva studenter vanligvis har i utgifter. Når vi nå ser på ulike grupper av studenter er det medianen vil ta utgangspunkt i. Medianen for totale boutgifter for alle studenter var 54 000 kroner i 2010, det vil si 4 500 kroner i månedlige utgifter (Tabell 3.1). Det er små kjønnsforskjeller, men kvinnelige studenter har noe høyere utgifter til bolig enn mannlige studenter.

⁹ For definisjon av inntektsbegrepet se kapittel 1.

Boutgiftene øker med alderen til studentene og det er spesielt de eldste studentene har klart høyere utgifter. Studenter i alderen 25-34 år har rundt 20 000 kroner mer i årlige boutgifter enn studenter i alderen 19-24 år, målt ved median boutgifter. Også når en tar hensyn til husholdningssammensetning har de eldste studentene høyest boutgifter, men da er forskjellene ikke like store.

Studenter som bor sammen med ektefelle/samboer eller har forsørgeransvar bor mest sannsynlig i større boliger enn enslige studenter. Er man i et parforhold, har man også noen å dele utgiftene med. Studenter i parforhold med barn har også de høyeste boutgiftene, og blant disse studentene er medianen for boutgifter 108 000 kroner i året, eller 9 000 kroner i måneden. Antar en at husholdningen deler utgiftene likt, vil det si at denne gruppen studenter har 4 500 kroner i boutgifter i måneden. Enslige forsørgere og studenter i parforhold uten barn har relativt like boutgifter, henholdsvis 85 800 kroner og 86 400 kroner årlig. Ser en på månedlige utgifter, har enslige forsørgere en median boutgift på 7 200 kroner, mens studenter i parforhold har 3 600 hvis en antar at husholdningen deler likt på utgiftene. Den største gruppen av studenter, nemlig enslige studenter, oppgir at de årlig betaler 48 000 kroner i boutgifter. Enslige studenter har dermed boutgifter på 4 000 kroner i måneden.

Tabell 3.1. Median boutgifter, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Kroner

	I alt		Studenter som ikke bor sammen med andre voksne		Studenter som bor sammen med en annen voksen	
	Median boutgifter	Antall svar	Median boutgifter	Antall svar	Median boutgifter	Antall svar
Alle	54 000	1 921	48 000	1 274	90 000	647
Kjønn						
Menn	54 000	810	48 000	567	91 200	243
Kvinner	55 200	1 111	48 000	707	90 000	404
Alder						
19-21 år	50 800	584	47 500	462	87 300	122
22-24 år	52 800	784	46 800	522	84 000	262
25-34 år	70 800	553	50 100	290	98 000	263
Husholdningstype						
Enslige	48 000	1 218	48 000	1 218	-	-
Enslige forsørgere	85 800	31	85 800	31	-	-
Par uten barn	86 400	529	-	-	86 400	529
Par med barn	108 000	118	-	-	108 000	118
Arbeid						
Arbeider ikke	51 300	786	45 900	549	84 000	237
1-9 timer i uka	51 000	471	48 000	332	82 800	139
10-34 timer i uka	60 000	612	51 600	374	96 000	238
35 timer eller mer i uka	98 400	52	.	.	124 800	33
Antall semestre						
1-3 semestre	53 400	371	48 600	289	96 000	82
4-6 semestre	52 300	797	47 400	560	91 200	237
7 semestre el. mer	60 000	744	48 000	420	89 100	324
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	52 300	1 044	46 800	712	89 400	332
Høyskoler	56 400	740	48 000	468	91 800	272
BI og Campus Kristiania	60 400	137	56 400	94	99 600	43
Studiebrøk						
Heltid	54 000	1 827	48 000	1 230	90 000	597
Deltid	80 400	94	54 300	44	109 400	50
Eier/leier						
Studentbolig	44 400	325	41 900	263	70 300	62
Eier	96 000	370	72 000	118	107 000	252
Leier	53 400	1 226	48 000	893	87 600	333
Utdanningssted						
Oslo	58 800	541	50 400	349	96 000	192
Andre storbyer	52 400	991	47 500	679	90 000	312
Ikke storby	56 400	389	45 600	246	83 600	143

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Studenter som arbeider har høyere boutgifter enn studenter som ikke arbeider eller arbeider svært lite (1-9 timer i uka). Om studentene arbeider mye fordi de har høye

boutgifter eller om de har en større og bedre bolig fordi de har bedre økonomi er vanskelig å si noe om på bakgrunn av denne enkle oversikten. Men som det er beskrevet mer inngående i den første rapporten fra denne undersøkelsen (Otnes m.fl. 2011), oppgav 65 prosent av de som arbeidet at årsaken til at de gjorde dette var at lånet fra Lånekassen ikke strakk til. Blant de studentene som oppga dette svarte knapt to av tre at årsaken var at de trengte mer penger til å dekke nødvendige utgifter til mat og bolig. Det er ingen direkte spørsmål i undersøkelsen knyttet til arbeid og bare boligutgifter.

Sammenligner man boutgiftene med hvor lenge man har studert, har de studentene som har studert mer enn 7 semester høyere boutgifter enn dem som har studert mindre. Dette kunne hatt en sammenheng med at studenter som har studert lenge i noe større grad er etablert i et familieforhold. Når en tar hensyn til husholdnings-sammensetning, er det likevel knapt forskjeller i boutgifter etter hvor lenge man har studert blant studenter som ikke bor sammen med en annen voksen. Boutgiftene til studenter som bor sammen med en annen voksen viser at det faktisk er studentene som har studert kortest som har de høyeste boutgiftene målt ved medianen. Her blir imidlertid denne forskjellen jevnet helt ut hvis vi regner gjennomsnittlige boutgifter i stedet for å se på medianen (jf Tabell 3.6). Vi ser også at heltidsstudentene har klart lavere boutgifter enn deltidsstudenter.

Det er studentene ved BI /Campus Kristiania som har de høyeste boutgiftene, 60 400 kroner i året eller drøyt 5 000 kroner i måneden. Studenter ved høyskolene har de nest høyeste boutgiftene med 56 000 kroner årlig, det vil si knapt 4 700 kroner i månedlige utgifter. Studentene ved universitetene har de laveste boutgiftene med 52 300 kroner i året, altså knapt 4 400 kroner. Her kan man ikke forklare de høye boutgiftene til studentene ved BI /Campus Kristiania med at det er høyere andeler som er i parforhold. Også når vi tar hensyn til husholdningssammensetning består forskjellene mellom utdanningsinstitusjonene. Disse forskjellene består også hvis en fordeler etter om en eier eller leier boligen. Når vi fordeler etter om studie-stedet er i Oslo, andre storbyer (Bergen, Trondheim, Stavanger eller Tromsø) eller ikke storby, ser vi at boutgiftene er høyere for de studentene som studerer ved studiesteder i byene. Dette gjelder spesielt for studenter i parforhold.

Studenter som eier bolig har klart høyere boutgifter enn studenter som leier bolig på det private markedet eller har studentbolig, dette gjelder både enslige studenter og studenter i parforhold. Tilsvarende er det studenter som bor i studentbolig som har de laveste boutgiftene. Median boligutgift for studenter som eier boligen er 96 000 kroner i året, det vil si 8 000 kroner i måneden. Studenter som leier på det private markedet oppgir årlige boutgifter på 53 400 kroner, eller knapt 4 500 kroner i måneden. Studenter som leier studentbolig har årlige boutgifter på 44 400 kroner, altså 3 700 kroner i måneden. I den tidligere rapporten fra denne undersøkelsen er også husleie til både studenter som leier på det private markedet og de som leier studentbolig beskrevet mer i detalj (Otnes m.fl. 2011).

3.2. Økte boutgifter mellom 2005 og 2010?

Tabell 3.2 viser totale boutgifter til studenthusholdningene i 2005 og 2010. Beløpene fra 2005 er regnet om til 2010-kroner for å ta hensyn til prisøkningen og boutgiftene er definert som ovenfor i dette kapittelet. Sammenligner en boutgifter i de to undersøkelsene, ser vi en økning på 16 prosent i gjennomsnittlige boutgifter, mens medianen viser en tilsvarende økning på 15 prosent. På samme måte som tidligere i dette kapittelet omtales i hovedsak endring på medianen for boutgifter mellom de to undersøkelsene. Sæther (2007) viser i sin undersøkelse av studentenes boutgifter, at enslige studenter hadde en økning på rundt 30 prosent i boutgifter mellom 1998 og 2005, men at de bodde i mindre boliger. Studenter i parforhold med barn hadde også høyere boutgifter, men denne gruppen hadde i tillegg større boliger i 2005 sammenlignet med 1998. Alderen på studentene i utvalget var, som nevnt tidligere, langt høyere i 2005 enn i 1998, og boutgiftene

kan her være et uttrykk for at studentene var mer etablert på boligmarkedet i undersøkelsen fra 2005 enn i 1998.

Studentenes boutgifter har økt med 15 prosent målt ved medianen fra 2005 til 2010 og økningen er større for mannlige enn kvinnelige studenter. Økningen i boutgifter har vært større for de yngste studentene sammenlignet med eldre. Løwe og Sæther (2007) fant motsatt utvikling mellom studentundersøkelsen fra 1998 og 2005. Her var det kvinner og eldre studenter som hadde den største økningen i boutgifter mellom de to undersøkelsene. Vi har imidlertid kun sett på studenter opp til 34 år i undersøkelsen fra 2005¹⁰, mens Løwe og Sæther gjengir boutgifter for hele utvalget. Mellom 2005 og 2010 er det studenter med forsørgeransvar som har hatt den største økningen i boutgifter. Studenter i parforhold med barn har hatt en økning i boutgifter med 31 prosent og studenter som er enslige forsørgere har hatt en tilsvarende økning på 28 prosent. Blant enslige studenter har de totale boutgiftene økt med 19 prosent. Studenter i parforhold uten barn har hatt den svakeste økningen i boutgifter mellom 2005 og 2010, her økte boutgiftene med 15 prosent.

Tabell 3.2. Samlede boutgifter, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2005 og 2010. Gjennomsnitt og Median. Kroner

	2005 i 2010-kroner		2010		Antall svar	
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt	Median	2005	2010
All	56 200	47 000	65 000	54 000	1 701	1 921
Kjønn						
Menn	53 000	44 800	63 300	54 000	706	810
Kvinner	58 500	47 300	66 300	55 200	995	1 111
Alder						
19-21 år	45 600	41 700	56 400	50 800	428	584
22-24 år	52 100	44 800	61 900	52 800	643	784
25-34 år	67 600	60 400	78 600	70 800	630	553
Husholdningstype						
Enslige	42 400	40 300	50 400	48 000	1 044	1 218
Enslige forsørgere	67 300	66 800	87 600	85 800	57	31
Par uten barn	77 300	75 200	88 100	86 400	445	529
Par med barn	84 200	80 600	111 700	108 000	155	118
Antall semestre						
1-3 semestre	49 800	43 000	60 400	53 400	409	371
4-6 semestre	52 600	45 000	61 800	52 300	623	797
7 semestre el. mer	63 400	53 000	70 700	60 000	669	744
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	57 700	47 700	62 500	52 300	870	1 044
Høgskoler	54 500	46 600	67 200	56 400	666	740
BI og Campus Kristiania	57 200	47 000	72 500	60 400	165	137
Studiebrøk						
Heltid	54 500	45 700	63 900	54 000	1 570	1 827
Deltid	76 600	72 500	87 700	80 400	131	94
Eier/leier						
Studentbolig	42 400	36 300	48 500	44 400	306	325
Eier	87 600	83 900	97 400	96 000	341	370
Leier	50 000	45 000	59 700	53 400	1 054	1 226
Utdanningssted						
Oslo	63 300	53 700	68 700	58 800	362	541
Andre storbyer	55 900	46 300	62 900	52 400	674	991
Ikke storby	52 600	41 600	65 300	56 400	665	389

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

Det er de ferskeste studentene som har hatt den største boutgiftsveksten i perioden. De studentene som har studert inntil 3 semestre har hatt en økning i boutgifter på 24 prosent. De som har studert lengre har ikke den samme boutgiftsveksten, hvor de som har studert 4-6 semestre og 7 semestre eller mer har en økning på henholdsvis 16 og 13 prosent.

¹⁰ Tallene fra levekårsundersøkelsen blant studenter 2005 er avgrenset til alderen 19-34 år, for å gi et bedre sammenligningsgrunnlag med undersøkelsen fra 2010 som har samme aldersavgrensning (se også kapittel 1 og Wiggen 2011).

Fordeles studentene etter ulike utdanningsinstitusjoner er det studentene ved BI/Campus Kristiania som har hatt den største økningen i boutgifter, etterfulgt av høyskolestudentene. Boutgiftene til studenter ved BI/Campus Kristiania har økt med 29 prosent fra 2005 til 2010 når en tar hensyn til prisstigningen, mens høyskolestudentene har hatt en tilsvarende økning på 21 prosent. Studenter ved universitetene har hatt den laveste boutgiftsøkningen, og disse studentene har rapportert om en økning på 10 prosent i boutgifter mellom 2005 og 2010. Heltidsstudentene har hatt en større økning i boutgifter enn deltidsstudenter, henholdsvis 18 og 11 prosent økning mellom 2005 og 2010.

Studenter som leier bolig har hatt en relativt større økning i boutgifter enn studenter som eier bolig. Studenter som bor i studentbolig har hatt den største økningen i boutgifter med 22 prosent, mens studenter som leier på det private leiemarkedet hadde en økning på 19 prosent mellom 2005 og 2010. De studentene som eier bolig har på sin side hatt en økning i boutgifter på 14 prosent i perioden. Det er også studenter som studerer ved studiesteder utenom de store byene som har hatt den største økningen i boutgifter. Studenter ved studiesteder utenom de 5 største byene i Norge har hatt en økning på hele 36 prosent. Videre har studenter som studerer ved studiesteder i enten Bergen, Trondheim, Tromsø eller Stavanger hatt en økning i boutgifter på 13 prosent. Studenter som studerer ved studiesteder i Oslo har hatt den svakeste økningen i boligutgifter på 9 prosent mellom 2005 og 2010. Her må det nevnes at det fremdeles er studenter ved studiesteder i de store byene som har høyest boutgifter, og at altså de som er tilknyttet studiesteder utenom storbyene har nærmet seg utgiftene til bystudentene.

3.3. Et relativt mål på den økonomiske belastningen ved boutgifter

Boutgiftsbelastning er et mål hvor man ser på forholdet mellom boligutgifter og inntekten til husholdningen. Dette kan si oss noe mer om hvordan studentene har det økonomisk og hvor belastende utgiftene til bolig er. Siden boutgifter er en husholdningsutgift, sammenligner vi altså boutgiftene med hele husholdningens inntekter, det vil si at bor man sammen med ektefelle/samboer, er vedkommendes inntekt med i beregningen. Dette sier altså ikke noe om hvor høye utgiftene er, men hvor store de er i forhold til hvor mye man har i samlet inntekt i husholdningen. En student som har lave boutgifter og dermed kanskje velger å ikke arbeide, og en student med høye boutgifter som arbeider mye, vil dermed kunne ha samme boutgiftsbelastning.

Boligutgifter er her definert som husleie for dem som leier. For dem som eier bolig regnes renter og avdrag på lån og eventuell husleie eller fellesutgifter. Dette avviker noe fra hvordan man vanligvis regner boutgifter i leveårsanalyser. Vanligvis inkluderes husleie og eventuelle fellesutgifter i tillegg til renter og avdrag på lån kun for dem som eier i borettslag eller aksjeleielighet, mens de som er selveiere kun har renter og avdrag på lån som boutgifter (se eksempelvis Kirkeberg m.fl. 2012). Det var ikke skilt mellom selveiere og de som eide bolig i borettslag eller aksjeselskap i undersøkelsen fra 2005, kun i 2010-undersøkelsen. For å få like mål for begge undersøkelsene har vi altså inkludert oppgitt husleie eller fellesutgifter for alle eiere av bolig.

Bruker husholdningen mer enn 25 prosent av sin samlede inntekt etter skatt på nevnte utgifter, faller husholdningen inn under definisjonen på høy boutgiftsbelastning. Er den tilsvarende andelen under 10 prosent av den samlede inntekten etter skatt, har man lav boutgiftsbelastning. Boutgiftsbelastning tar altså ikke hensyn til om man har høy eller lav inntekt. Og det kan tenkes at det at 25 prosent av inntekten går til boutgifter oppleves som mer belastende om man har lav inntekt, enn om man har høy inntekt. Har man en høy inntekt vil man ha mer penger til å bruke på andre utgifter, selv om man bruker 25 prosent eller mer på boutgifter.

Siden dette er et relativt mål som ser på forholdet mellom inntekter og utgifter, er det viktig at begge beløpene viser til samme tidsperiode. Noen studenter har kun vært studenter i ett semester i det inntektsåret vi har koblet til materialet. Siden vi ser på inntekt etter skatt inkludert studielån, vil det bli feil å sammenligne inntekter med kun halve studielånsbeløpet, med boutgifter for hele året. Blant dem som kun har studert et halvt år vil det også være høyst ulikt hva de har gjort i det halvåret de ikke studerte. For en stor del vil dette gjelde førstegangsstuderende som har bodd hjemme hos foreldrene sine og denne gruppen vil sannsynligvis ha liten annen inntekt. Mens andre igjen kan ha vært i full jobb det halvåret de ikke studerte og ha en spesielt høy inntekt. Vi har ikke mulighet til å identifisere hvem som er hvem i materialet og dermed er de som kun har vært student i et semester utelatt fra analysen om boutgiftsbelastning både i materialet fra 2005 og i 2010 (se også kapittel 2 for omtale av denne gruppen studenter).

Tabell 3.3 viser andel med høy boutgiftsbelastning for ulike grupper av studenter i 2005 og 2010. Vi har her regnet boutgiftsbelastning både på grunnlag av inntekt etter skatt og inkludert studielånet (disponibelt beløp). Vi ser her at andelen studenter med høy boutgiftsbelastning ikke overraskende synker betraktelig når man inkluderer studielånet. Blant studentene i undersøkelsen har 75 prosent i 2005 og 74 prosent i 2010 høy boutgiftsbelastning hvis man ikke iberegner studielånet. Tar man med studielånet, synker andelen med høy boutgiftsbelastning til henholdsvis 47 prosent i 2005 og 52 prosent i 2010.

Tabell 3.3. Andel med høy boutgiftsbelastning, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2005 og 2010. Prosent

	Andel med høy boutgiftsbelastning		Andel med høy boutgiftsbelastning medregnet studielån		Antall svar	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Alle	75	74	47	52	1 189	1 603
Kjønn						
Menn	80	77	47	54	510	678
Kvinner	71	72	47	51	679	925
Alder						
19-21 år	85	85	52	62	202	325
22-24 år	83	78	51	53	530	737
25-34 år	62	61	40	46	457	541
Husholdningstype						
Enslige	90	84	58	60	728	969
Enslige forsørgere	53	65	33	32	43	31
Par uten barn	59	59	35	39	326	464
Par med barn	25	49	13	44	92	115
Antall semestre						
1-3 semestre	82	85	58	65	73	62
4-6 semestre	78	79	47	55	545	790
7 semestre el. mer	72	67	47	48	571	742
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	80	77	54	56	635	853
Høyskoler	68	70	38	49	433	648
BI og Campus Kristiania	77	75	47	48	121	102
Studiebrøk						
Heltid	77	75	48	53	1 107	1 513
Deltid	45	53	39	46	82	90
Eier/leier						
Studentbolig	85	78	44	49	225	246
Eier	51	57	35	46	237	348
Leier	80	79	52	56	727	1 009
Arbeid						
Arbeider ikke	79	79	54	64	481	600
1-9 timer i uka	80	78	45	53	292	407
10-34 timer i uka	71	68	42	41	367	545
35 timer eller mer i uka	43	37	31	35	49	51
Utdanningssted						
Oslo	82	75	60	52	262	457
Andre storbyer	78	76	51	56	476	807
Ikke storby	68	68	35	45	451	339

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

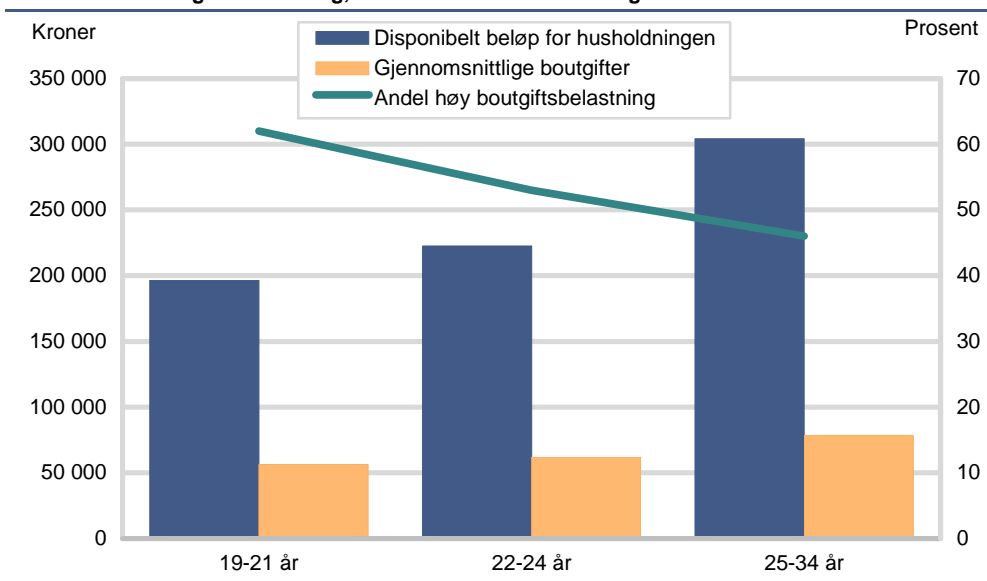
Oversikten viser for det første at andelen med høy boutgiftsbelastning er noe høyere i 2010 sammenlignet med 2005 når en beregner belastning med disponibelt beløp. For det andre bidrog studielånet mer i 2005 enn i 2010. Andelen med høy boutgiftsbelastning sank med 28 prosentpoeng i 2005 når man medregner studielån, fra 75 prosent til 47 prosent. Tilsvarende synker andelen med høy boutgiftsbelastning med 22 prosentpoeng i 2010 når man regner med studielånet, fra 74 prosent til 52 prosent.

Enslige studenter høyest andel med høy boutgiftsbelastning

Siden studielån er en så viktig kilde til livsopphold for studentene, vil vi videre konsentrere oss om de som bruker mer enn en fjerdedel av disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån) på boligutgifter. Kvinner har en noe lavere andel med høy boutgiftsbelastning både i 2005 og 2010, men dette er svært små forskjeller som ikke er statistisk signifikante.

Alder har større betydning for hvor stor andel av studentene som har høy boutgiftsbelastning. Andelen som har en høy belastning synker med økende alder, spesielt ser vi at andelen blant de eldste studentene er lavere. Blant studenter i alderen 19-21 år har 62 prosent høy boutgiftsbelastning i 2010, tilsvarende andel i 2005 var 52 prosent. I aldersgruppen 22-24 år var andelen med høy boutgiftsbelastning like stor som blant de yngste studentene i 2005, mens andelen var fem prosentpoeng lavere i 2010. Blant de eldste studentene hadde 46 prosent høy boutgiftsbelastning i 2010, mens tilsvarende andel i 2005 var 41 prosent. Vi beskrev tidligere i dette kapittelet at boutgifter økte med studentens alder. Når vi nå ser at andelen med høy boutgiftsbelastning synker med alderen, betyr dette at eldre studenter har relativt høyere husholdningsinntekter enn yngre studenter (Figur 3.2).

Figur 3.2. Disponibelt beløp for studenthusholdningen, boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter alder. 2010. Prosent og kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Det er klart størst andel enslige studenter som har høy boutgiftsbelastning. I denne studentgruppen har 60 prosent høy boutgiftsbelastning i 2010, mot 58 prosent i 2005. Blant studenter som er i parforhold, både med og uten barn, har rundt fire av ti høy boutgiftsbelastning i 2010. I 2005 har kun 14 prosent av studentene i parforhold med barn høy boutgiftsbelastning, mens andelen har økt til 44 prosent i 2010. Ser en på denne gruppen spesielt, viser materialet at boutgiftene har økt betraktelig i perioden, mens inntektene nærmest er uendret. Hva dette skyldes er det vanskelig å si noe sikkert om i en analyse som dette. Også for andre grupper av studenter ser vi en økning i boutgifter, men for disse gruppene har disponibel inntekt økt mer enn blant studenter i parforhold med barn og dermed er ikke endringen mellom 2005 og 2010 like markant. Andelen som bruker mer enn fjerde-

delen av sitt disponible beløp på boutgifter er lavest blant enslige forsørgere, og blant disse studentene ser vi heller ikke en økning i andelen fra 2005 til 2010. 32 prosent av enslige forsørgere i 2010 og 33 prosent i 2005 hadde høy boutgiftsbelastning. Mye av årsaken til at andelen er uendret og lavere blant enslige forsørgere, er nok at denne gruppen av studenter har krav på flere velferdsordninger og dermed har en høyere inntekt sammenlignet med andre studentgrupper (se kapittel 2).

Det ser også ut til at studentenes økonomi bedrer seg utover i studietiden. Boutgiftenes belastning avtar med antall semestre en har studert. Blant studentene som har studert syv semestre eller mer har 48 prosent boligutgifter som utgjør mer enn en fjerdedel av inntekten etter skatt inkludert studielån. I gruppen som har studert 4-6 semestre er tilsvarende andel 55 prosent og blant studentene som har studert inntil 3 semestre er andelen 65 prosent. I 2005 var andelen med høy boutgiftsbelastning 47 prosent både for de som hadde studert 4-6 og mer enn 7 semestre, mens blant studentene som hadde studert kortest var andelen med høy boutgiftsbelastning 10 prosentpoeng høyere. Det er altså blant studentene som har studert inntil 6 semestre det er sterkest økning i andel med høy boutgiftsbelastning. Blant studentene som har studert lengst er andelen med høy boutgiftsbelastning stabil mellom 2005 og 2010.

Andelen som har høy boutgiftsbelastning er noe større blant universitetsstudenter, og 56 prosent av disse studentene bruker mer enn en fjerdedel på boutgifter. I 2010 er andelen med høy boutgiftsbelastning lik blant høyskolestudenter og studenter ved BI/Campus Christiania, henholdsvis 49 og 48 prosent. Forskjellene mellom de ulike utdanningsinstitusjonene var større i 2005, men dette kan ha sammenheng med hvilken alder, husholdningstype og lignende de som studerer ved de ulike utdanningsinstitusjonene representerer. En større andel av heltidsstudentene har høy boutgiftsbelastning sammenlignet med deltidsstudentene, henholdsvis 53 og 46 prosent i 2010.

Studenter som eier egen bolig har lavest relative boutgifter

Studenter som leier på det private boligmarkedet og studenter som leier studentbolig har størst andel med høy boutgiftsbelastning. 49 prosent av studentene i studentbolig og 56 prosent av studentene som leier bruker mer enn en fjerdedel av sin disponible inntekt på boutgifter i 2010. Blant studenter som eier egen bolig er andelen med høy boutgiftsbelastning 46 prosent. Undersøkelsen fra 2005 viser, om enn enda sterkere, de samme mønstrene.

Vi har også sett på de relative boutgiftene etter hvor mye studentene oppgir at de arbeider ved siden av studiene. Dette viser, ikke overraskende, at jo mer studentene arbeider jo mindre andel har høy boutgiftsbelastning. Blant studenter som ikke arbeider bruker 65 prosent mer enn 25 prosent av disponibelt beløp på boutgifter i 2010. Andelen med høy boutgiftsbelastning er synkende med økende antall arbeidstimer. Sammenheng mellom arbeidstimer og boutgiftsbelastning er de samme i 2005, men det å ikke arbeide ved siden av studiene slår imidlertid mindre ut i 2005 enn i 2010.

3.4. Å være enslig student og arbeid ved siden av studiene påvirker mest

Ovenfor har vi sett hvor stor andel som har høy boutgiftsbelastning blant ulike studentgrupper. Disse forskjellene mellom studentgruppene kan også være påvirket av at de ulike gruppene er forskjellig satt sammen. Eksempelvis kan forskjellene mellom å eie eller leie bolig egentlig komme av at det er flere unge som bor i studentbolig. Og at det egentlig er de unge studentene som betyr mest for om en har høy boutgiftsbelastning, og ikke om man eier eller leier bolig. For å ta hensyn til slike sammenhenger har vi her gjort en multivariat analyse som tar hensyn til flere faktorer samtidig (se tekstboks side 48). Vi har tatt med de samme bakgrunns-

faktorene som i den enkle bivariate oversikten over. Den avhengige variabelen er andel som har høy boutgiftsbelastning. Også her er målet for relativ boutgiftsbelastning hvor studielånet er inkludert i inntekten brukt, det som kalles disponibelt beløp.

Tabell 3.4 viser hvordan ulike kjennetegn påvirker sannsynligheten for høy boutgiftsbelastning, gitt likhet på de andre bakgrunnsfaktorene. Vi sammenligner her studenter med lik husholdningstype, antall semestre, antall arbeidstimer, alder og så videre. Den multivariate analysen viser at, når man justerer for at gruppene er ulikt sammensatt, er det at man er enslig student eller at man ikke arbeider som betyr mest for å ha høy boutgiftsbelastning, dette gjelder både i 2005 og i 2010. I 2005 var også sannsynligheten for å ha høy boutgiftsbelastning betraktelig lavere for studenter i parforhold med barn, denne sammenhengen finner vi ikke i undersøkelsen fra 2010. Tendensen til at det er en sammenheng mellom antall semestre en har studert og andel med høy boutgiftsbelastning består, selv om forskjellene er for små til å være statistisk signifikante for de som har studert kortest¹¹.

Tabell 3.4. Sammenheng mellom høy boutgiftsbelastning og ulike bakgrunnsfaktorer¹. Logistisk regresjon. Oddsratioer. 2005 og 2010. N 2005 = 1223 N 2010 = 1629

	Oddsratier	
	2005	2010
Kjønn (ref: Menn)		
Kvinner	1,13	0,97
Alder (ref: 25-34 år)		
19-21 år	1,09	1,40
22-24 år	1,18	1,20
Husholdningstype (ref: Par uten barn)		
Enslige	2,85	2,31
Enslige forsørgere	1,15	0,70
Par med barn	0,34	1,28
Antall semestre (ref: 7 semester eller mer)		
1-3 semester	1,62	1,54
4-6 semester	0,97	1,09
Arbeidstimer i uka (ref=35 timer eller mer)		
Arbeider ikke	2,57	2,73
1-9 timer	1,45	1,59
10-34 timer	1,25	1,03
Boligtype (ref=Eier bolig)		
Studentbolig	0,64	0,52
Leier	0,92	0,77
Utdanningsinstitusjon (ref = Høgskole)		
Universitet	1,28	1,12
BI og Campus Christiania	1,49	0,83
Studiebrøk (ref=Deltid)		
Heltid	0,73	0,86
Stuedsted (ref=Ikke storby)		
Oslo	2,89	1,47
Andre storbyer	1,55	1,40

¹ Tall med uthøvet skrift viser statistisk signifikante sammenhenger ($p < 0,05$)

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

Både i 2005 og i 2010 ser vi at det å bo i studentbolig gir en lavere sannsynlighet for å ha høy boutgiftsbelastning enn å eie eller å leie bolig, når en kontrollerer for andre bakgrunnskjenetegn. I den bivariate oversikten var andelen med høy boutgiftsbelastning størst blant studentene som leier og lavest for de som eide bolig. Kontrollert for de andre bakgrunnskjenetegnene, er betydningen av det å eie eller leie bolig ikke signifikant. Det tyder på at forskjellene i den bivariate oversikten mellom studenter som leier og eier bolig, kommer av at de som eier og leier bolig består av ulike grupper av studenter. Det er dermed andre kjennetegn som har mer betydning for å ha høy boutgiftsbelastning, enn om de eier eller leier boligen.

¹¹ Gruppen som har studert 1-3 semester har også blitt ganske liten når man har utelukket alle de som kun studerte ett semester.

Logistisk regresjon

Logistisk regresjon er en multipel analysemetode som benyttes for å studere den unike effekten av flere forklaringsvariabler på en avhengig variabel. Metoden er velegnet når den avhengige variabelen er dikotom, altså har to uavhengige verdier, og vi har flere mulige årsaksvariabler.

I dette kapittelet brukes analysemetoden for å se på sannsynligheten for å ha høy boutgiftsbelastning, og vi har brukt variablene kjønn, alder, husholdningstype, antall semestre en har studert, arbeidstimer i uka, boligtype utdanningsinstitusjon, studiebrøk og studiested, som forklaringsvariabler (uavhengige variabler). Den avhengige variabelen er gjort dikotom ved å si at de som har en boutgiftsbelastning som utgjør mer enn 25 prosent av husholdningsinntekten får verdi 1, mens resten får verdi 0. Deretter ser vi på i hvilken grad de uavhengige variablene øker eller minsker sannsynligheten for å ha verdi 1 på den avhengige variabelen.

For hver faktor har vi definert en referansegruppe som de øvrige gruppene sammenlignes med, merket som "ref" i tabellen. Eksempelvis er par uten barn valgt som referanse gruppe for variabelen "husholdningstype".

For mer om logistisk regresjon, se for eksempel Ringdal (2007).

Kjønn og alder har i seg selv liten betydning for om man har høy boutgiftsbelastning eller ikke. Så sammenhengene mellom alder og andel med høy boutgiftsbelastning i den bivariate analysen, har andre forklaringer enn nettopp alder. Betydningen av studiested, utdanningsinstitusjon og om man er heltids- eller deltidsstudent forsvinner også, og er ikke lenger signifikante når vi justerer andre bakgrunnskjennetegn. Studiested ser ut til å ha hatt en større betydning blant studentene i 2005, hvor det er en sterk positiv sammenheng mellom at studiestedet er i Oslo og høy boutgiftsbelastning. Denne sammenhengen finner vi ikke blant studentene i 2010.

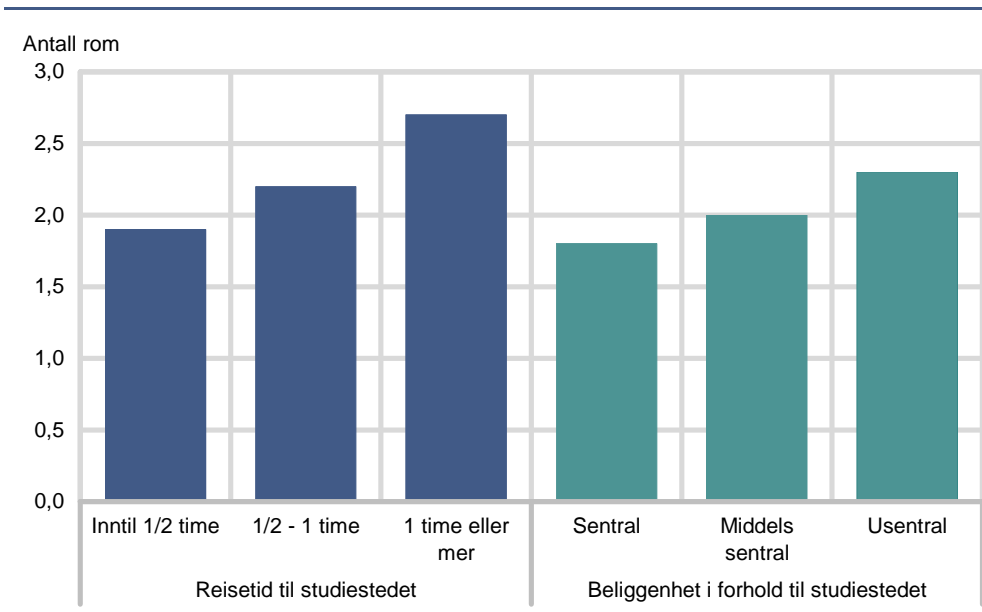
3.5. Boligens beliggenhet

Man kan tenke seg at studentene velger å bo i sentrale strøk og at dette bidrar til at de har høy boutgiftsbelastning. I undersøkelsen er det noen spørsmål om boligens beliggenhet. Det er spørsmål om hvor langt studentene bruker på å komme seg fra boligen til studiestedet og det er spørsmål om boligens beliggenhet er sentral, middels sentral eller usentral i forhold til studiestedet. Boligens størrelse og beliggenhet har vanligvis stor betydning for hvor høy husleien er eller hvor mye boligen koster å kjøpe. Figur 3.3 viser gjennomsnittlig antall rom etter hvor sentral man mener boligen er og hvor lang reisetid studentene har til studiestedet. Denne oversikten viser at antall rom øker med avstand til studiestedet. Slik at studentenes valg av bolig nok er en avveining mellom plassbehov og hvor sentralt man ønsker å bo.

Figur 3.4 viser gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning etter reisetid og boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. Denne oversikten viser at boutgiftene stiger med avstand fra studiestedet. Dette avspeiler det vi så i Figur 3.3 at de som bor mindre sentralt og med lengre reisevei bor i større boliger enn de som bor mer sentralt. Men siden par i større grad enn enslige studenter bor mindre sentralt, er andelen med høy boutgiftsbelastning markant lavere for dem som bor usentralt og har mer enn 1 time til studiestedet. Det er altså de studentene som bor sentralt og har kort vei til studiestedet som har den største andelen som betaler mer enn en fjerdedel av husholdningens disponible beløp på boutgifter. Blant studentene som oppgir at de bor sentralt i forhold til studiestedet har 59 prosent høy boutgiftsbelastning, det samme gjelder 54 prosent av de studentene som har inntil en halv times reiseveid til studiestedet. Derimot ser vi at for studentene som mener de bor usentralt i forhold til studiestedet, har 49 prosent høy boutgiftsbelastning og bare 39 prosent av de som har mer enn 1 times reisevei bruker mer enn en fjerdedel av husholdningens disponible inntekt på boutgifter.

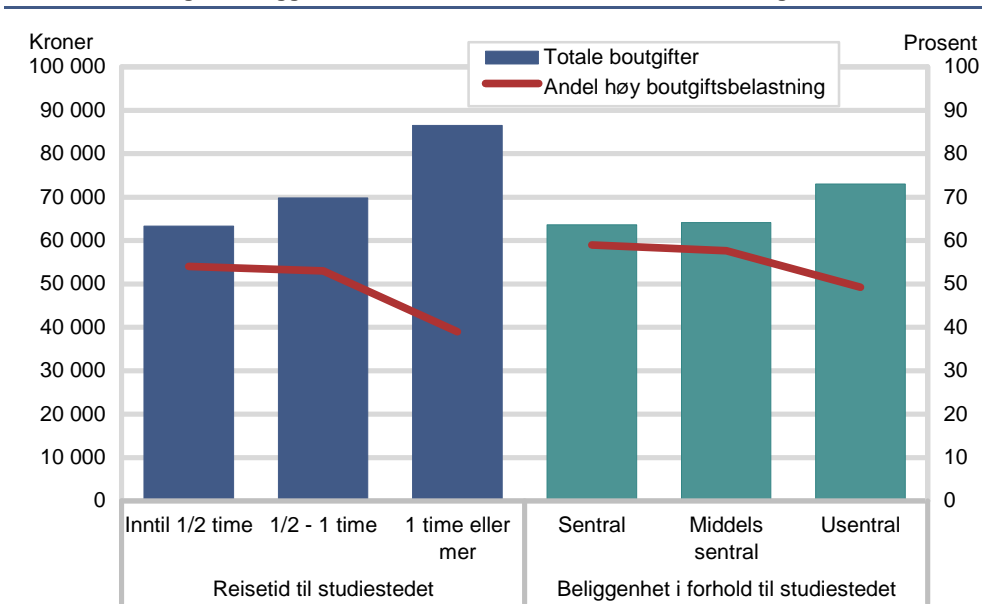

Figur 3.3. Gjennomsnittlig antall rom, etter reisetid og beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Antall rom

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Figur 3.4. Gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter reisetid og boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Prosent og kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

3.6. Sammendrag

Vi har i dette kapittelet om boligøkonomi vist at syv av ti studenter leier bolig. Målt ved medianen hadde studentene 54 000 kroner i boutgifter i 2010, dette er 15 prosent mer i løpende kroner enn det studentene rapporterte i 2005. Boutgiftene øker med alder og studenter med forsørgeransvar har høyere boutgifter enn studenter som ikke har forsørgeransvar. Studenter som bor i studentbolig har de laveste boutgiftene, mens studenter som eier har de høyeste utgiftene. Det er likevel studenter som bor i studentbolig som har hatt den største prosentvise økningen i utgifter, når en sammenligner studentenes boutgifter i 2010 og 2005. Dette gjelder når en ikke tar hensyn til at det er ulike grupper av studenter som eier, leier privat eller leier studentbolig.

Når en ser hvor stor del boutgiftene utgjør av studenthusholdningens disponible beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån), har 52 prosent av studentene høy

boutgiftsbelastning i 2010. Dette er en økning på 5 prosentpoeng fra 2005. Selv om boutgiftene øker med alder, avtar andelen med høy boutgiftsbelastning med alder. Dette fordi studentenes disponible beløp øker relativt mer med alder enn boutgiftene. Enslige studenter har klart høyest andel med høy boutgiftsbelastning, det samme gjelder studenter som leier bolig. Når en kontrollerer for at de ulike studentgruppene er ulikt satt sammen, øker sannsynligheten for å ha høy boutgiftsbelastning hvis man er enslig student eller ikke har arbeid ved siden av studiene. Studenter som bor i studentbolig har en lavere sannsynlighet for å ha høy boutgiftsbelastning. Antall rom studentene disponerer øker med hvor sentral boligen er og hvor langt det er til studiestedet. Boutgiftene er høyere for studenter som bor mindre sentralt. Sammenligner en boutgiftene med husholdningsinntekten, er imidlertid andelen med høy boutgiftsbelastning lavere blant studenter som bor mindre sentralt enn studenter som bor sentralt.

Tallene kan tyde på at studentenes boligøkonomi er noe forverret i perioden fra 2005 til 2010. Det har ikke skjedd en økning i studiestøtten som kan kompensere for studentenes økte boutgifter. Ser vi dette kapittelet om boligøkonomi i sammenheng med kapittelet om inntekt, kan det se ut til at studentene i større grad arbeider ved siden av studiene for å dekke opp de økte boutgiftene. Vi ser også at mens studielånet reduserte andelen med høy boutgiftsbelastning med 28 prosentpoeng i 2005, bidro studielånet tilsvarende med 22 prosentpoeng i 2010.

3.7. Vedleggstabeller til kapittel 3

Tabell 3.5. Studentenes boform. Alder 19-34 år. 2005 og 2010. Prosent

	2005	2010	Antall svar 2005	Antall svar 2010
Leier	55	56	1 043	1 228
Studentbolig	16	15	306	327
Eier	18	17	348	375
Bor hjemme	9	9	164	204
Låner, disponerer på annen måte	2	3	34	44

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.6. Gjennomsnitt boutgifter, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Kroner

	I alt		Studenters som ikke bor sammen med en annen voksen		Studenters som bor sammen med en annen voksen	
	Gj.snitt boutgifter	Antall svar	Gj.snitt boutgifter	Antall svar	Gj.snitt boutgifter	Antall svar
Alle	65 000	1 921	51 100	1 274	92 400	647
Kjønn						
Menn	63 300	810	50 800	567	92 400	243
Kvinner	66 300	1 111	51 400	707	92 400	404
Alder						
19-21 år	56 400	584	49 100	462	84 200	122
22-24 år	61 900	784	49 100	522	87 500	262
25-34 år	78 600	553	58 200	290	101 100	263
Husholdningstype						
Enslige	50 400	1 218	50 400	1 218	-	-
Enslige forsørgere	87 600	31	87 600	31	-	-
Par uten barn	88 100	529	-	-	88 100	529
Par med barn	111 700	118	-	-	111 700	118
Arbeid						
Arbeider ikke	60 500	786	48 900	549	87 200	237
1-9 timer i uka	59 300	471	49 000	332	83 800	139
10-34 timer i uka	72 100	612	55 500	374	98 100	238
35 timer eller mer i uka	103 600	52	.	.	124 500	33
Antall semestere						
1-3 semestere	60 400	371	51 200	289	92 900	82
4-6 semestere	61 800	797	49 700	560	90 300	237
7 semestere el. mer	70 700	744	53 000	420	93 700	324
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	62 500	1 044	49 100	712	91 300	332
Høgskoler	67 200	740	52 500	468	92 600	272
BI og Campus Kristiania	72 500	137	60 000	94	99 800	43
Studiebrøk						
Heltid	63 900	1 827	50 900	1 230	90 700	597
Deltid	87 700	94	59 100	44	112 900	50
Eie/leie						
Studentbolig	48 500	325	42 900	263	72 200	62
Eier	97 400	370	77 300	118	106 800	252
Leier	59 700	1 226	50 100	893	85 300	333
Studiested						
Oslo	68 700	541	54 000	349	95 400	192
Andre storbyer	62 900	991	49 700	679	91 700	312
Ikke storby	65 300	389	51 000	246	90 000	143

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.7. Disponibelt beløp for studenthusholdningen, gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter alder. 2010. Prosent og kroner

	Disponibelt beløp for husholdningen	Gjennomsnittlige boutgifter	Andel høy boutgiftsbelastning	Antall svar
19-21 år	196 600	56 400	62	376
22-24 år	222 500	61 900	53	820
25-34 år	304 100	78 600	46	584

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.8. Gjennomsnittlig antall rom, etter reisetid og beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010

	Antall rom	Antall svar
Reisetid		
Inntil 1/2 time	1,9	1 568
1/2 - 1 time	2,2	274
1 time eller mer	2,7	67
Beliggenhet		
Sentral	1,8	1 001
Middels sentral	2,0	652
Usentral	2,3	256

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.9. Gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter reisetid og boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Prosent og kroner

	Totale boutgifter	Andel høy boutgiftsbelastning	Antall svar
Reisetid			
Inntil 1/2 time	63 300	54	1 568
1/2 - 1 time	69 800	53	274
1 time eller mer	86 500	39	67
Beliggenhet			
Sentral	63 600	59	1 001
Middels sentral	64 100	58	652
Usentral	73 000	49	256

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

4. Økonomisk støtte fra familien

Anders Barstad

Over halvparten av studentene har mottatt støtte fra familien til dekning av utgifter de siste 12 månedene. Vel en fjerdedel har mottatt minst 10 000 kroner. Median beløp for dem som har mottatt støtte er 9 000 kroner. En større andel av studentene oppgir foreldrene som sin nest viktigste inntektskilde enn tidligere. Fra 2005 til 2010 har det også vært en svak økning av andelen som mottar regelmessig støtte blant studenter som har flyttet hjemmefra. Regelmessig støtte over et visst nivå (10 000 kroner eller mer per år) øker jevnt med økende utdanningsnivå hos far.

4.1. Innledning

Økonomiske overføringer fra foreldre til barn utgjør brorparten av gaveoverføringer i det norske samfunnet. I tillegg kommer arv. Som påpekt av Langsether (1993) er dette forholdet mellom generasjonene historisk sett av nokså ny dato. Noen generasjoner tilbake i tid hadde foreldrene langt færre muligheter til å spare i løpet av sitt yrkesaktive liv, og i alderdommen var de avhengig av overføringer fra sine barn. Hellevik (2007) finner, i tråd med dette, at unge personer i dag oftere har mottatt økonomisk støtte fra foreldrene i en økonomisk vanskelig situasjon enn tidligere generasjoner.

Studenter kan forventes å ha særlig behov for bidrag fra foreldrene, siden de som regel ikke har etablert seg i yrkeslivet. Studentenes inntekter er lave. I 2008 var medianinntekten etter skatt for universitets- og høyskolestudenter under 30 år 153 000 kroner, inklusive studielån (Epland og Gladhaug 2008). Inntektsutviklingen har også vært beskjeden sammenlignet med reallønnsveksten i samfunnet.

Levekårsundersøkelsen blant studenter i 1998 ble analysert av Lyngstad og Øyanger (1999). De konkluderte med at støtten fra foreldrene betydde lite. Bare 2 prosent av studentene mente at støtte fra foreldrene var hovedinntektskilde, mens 7 prosent hadde overføringer fra foreldre som viktigste biinntektskilde. Løwe og Sæther (2007) så nærmere på overføringene fra familier på grunnlag av Levekårsundersøkelsen for studenter i 2005. Mens det fortsatt bare var 2 prosent av studentene som hadde bidrag fra foreldrene som hovedinntektskilde, hadde andelen som hadde støtte fra foreldrene som viktigste biinntektskilde økt til 11 prosent.

Sosiale ulikheter i mottak av økonomisk støtte fra foreldrene er et gjennomgangstema i forskningen på feltet. Internasjonal forskning viser at støtten fra foreldrene stiger med økende formue, inntekt og utdanning hos foreldrene. Støtten har også sammenheng med klassebakgrunn. Foreldre fra høyere sosiale lag kan ha en sterkere motivasjon for å investere i barnas sosioøkonomiske karriere, fordi de ønsker at barna skal oppnå samme status som dem selv (Albertini og Radl 2012).

I norsk sammenheng fant Hellevik (2008), på grunnlag av en TNS Gallupundersøkelse fra 2001, at foreldre med høy inntekt, i den øverste inntektskvintilen, oftere ga støtte til barnas utdanning enn det foreldre i laveste kvintil gjorde. Foreldrenes utdanningsnivå hadde også en selvstendig effekt, foreldre med høy utdanning bidro mest økonomisk til barnas utdanning. De sosioøkonomiske kjennetegnene ved foreldrene forklarte imidlertid lite av variasjonen i hvor ofte det ble gitt støtte. Alt i alt konkluderte hun med at den økonomiske hjelpen som gis til barn fra foreldre "...spiller en beskjeden rolle i formidlingen av sosial ulikhet mellom generasjonene i dag" (s. 74). En svakhet ved denne undersøkelsen er imidlertid at det ikke inngikk opplysninger om hvor store summer som var blitt gitt. Løwe og Sæther (2007) har opplysninger om dette. I en multivariat analyse av beløp mottatt til dekning av utgifter fant de at bare to variable hadde signifikant betydning for hvor store beløp

som gis, nemlig alder og sosial bakgrunn. Yngre studenter fikk mer støtte, og studenter med foreldre der begge har høyere utdanning mottok mer enn andre.

Hva betyr økonomisk støtte for sosiale ulikheter i utdanningsforløp? Det er velkjent at ungdom som har foreldre med høy utdanning har større sannsynlighet enn andre for å oppnå høyere utdanning. Sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanningsnivå har snarere blitt sterkere enn svakere det siste tiåret (Hansen og Mastekaasa 2010). Selv blant dem som er studenter, som er gruppen vi skal se nærmere på i dette kapitlet, er det påfallende sosiale ulikheter i hvilke resultater som oppnås. Studenter som er barn av akademikere og profesjonelle har betydelig høyere sannsynlighet for å få gode karakter (A eller B) enn barn som har arbeiderbakgrunn (Hansen og Mastekaasa 2010).

Har foreldrenes økonomiske ressurser og støtte noen betydning for disse sammenhengene? Det er sterke statistiske sammenhenger mellom foreldrenes inntekter under oppveksten og hvilket utdanningsnivå barna oppnår seinere. For kohortene født i første halvdel av 1970-tallet var det blant dem som hadde vokst opp i laveste inntektsdesil (de 10 prosentene av befolkningen med lavest inntekt) bare 2-3 prosent som hadde oppnådd høyere universitetsutdanning ved 28 års alder. For dem som hadde vokst opp i et hjem som tilhørte de 10 prosent rikeste var andelen nærmere 20 prosent (Hansen 2008). Det er imidlertid også en sterk sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og avkommets utdanningsvalg, uavhengig av inntekt (Hansen 2008). Inntekt forklarer altså langt fra alt.

De statistiske sammenhengene sier heller ikke i seg selv noe om årsaksforholdene. Studier som har forsøkt å avgjøre om sammenhengen mellom familieinntekt og seinere utdanning er kausal, har ikke gitt entydige resultater. De fleste studiene finner kun effekter for lavinntektsfamilier (Mogstad og Rege 2009; Løken 2011; Løken m.fl. 2012). Det er imidlertid langt fra gitt at disse resultatene har særlig relevans for temaet vi skal ta for oss her, nemlig støtten som gis fra foreldre til studenter. Undersøkelser tyder på at den sosioøkonomiske gradienten i utdanning er fastlagt nokså tidlig i livsløpet (Duncan m.fl. 2011).

For aldersgruppene under 40 år finner Hellevik (2008) ingen sammenheng mellom økonomisk støtte fra foreldrene og oppnådd akademisk grad, kontrollert for foreldrenes utdanning. En svakhet ved denne undersøkelsen er imidlertid som nevnt at den ikke tar hensyn til hvor mye støtte som er gitt.

4.2. Data og metode

Dette kapitlet er i hovedsak basert på Levekårsundersøkelsen blant studenter 2010, men med noen figurer og tabeller som sammenligner med de tidligere levekårsundersøkelsene blant studenter (1998 og 2005). For mer detaljer om undersøkelsen, se innledningen til denne rapporten og Wiggen (2011).

Avhengige variable

I undersøkelsen gjennomført i 2010 og 2011 ble det stilt følgende spørsmål om økonomisk støtte fra familien.

1. Studentene ble først stilt to spørsmål om hvordan de finansierer studiet:

- a) *Hva er din viktigste inntektskilde dette semesteret? Er det studielån og -stipend fra lånekassen, arbeidsinntekt, ektefelle/samboers inntekt, penger fra foreldre, trygd eller stønad eller har du annen hovedinntektskilde?*
- b) *Hva er din nest viktigste inntektskilde dette semesteret? Er det studielån og -stipend fra lånekassen, arbeidsinntekt, ektefelle/samboers inntekt, penger fra foreldre, trygd eller stønad eller har du en annen biinntektskilde?*

Det er svært få som har bidrag fra foreldre som viktigste inntektskilde. Med få unntak vil vi derfor benytte et annet mål: andelen av studentene som oppgir at

støtte fra foreldrene er viktigste eller nest viktigste inntektskilde i inneværende semester.

2. Studentene ble stilt to spørsmål om konkret økonomisk hjelp eller bidrag fra familien i løpet av de siste 12 månedene. Spørsmålene var noe ulikt utformet, avhengig av om studentene var hjemmeboende eller ikke. Studentene som ikke bodde hjemme ble stilt følgende spørsmål:

- a) *Har (du/dere) i løpet av de siste 12 månedene mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag fra den nærmeste familien for å dekke løpende utgifter, som husleie og utgifter til mat? (Hvis ja): Hvor stort beløp utgjør dette til sammen?*
- b) *Har (du/dere) i løpet av de siste 12 måneder mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag fra den nærmeste familien for å dekke andre utgifter? (Hvis ja): Hvor stort beløp utgjør dette til sammen?*

Hjemmeboende studenter fikk disse spørsmålene (forskjellene sammenlignet med ikke hjemmeboende er understreket):

- a) *Har (du/dere) i løpet av de siste 12 månedene mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag fra den nærmeste familien utenfor husholdningen for å dekke løpende utgifter? Ikke regn med det du mottar i form av å bo hjemme (Hvis ja): Hvor stort beløp utgjør dette til sammen?*
- b) *Har (du/dere) i løpet av de siste 12 måneder mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag fra den nærmeste familien utenfor husholdningen for å dekke utgifter ellers? Regn heller ikke her med det du mottar i form av å bo hjemme. (Hvis ja): Hvor stort beløp utgjør dette til sammen?*

I analysen har vi slått sammen bidragene til dekning av løpende utgifter og bidragene til å dekke andre utgifter. Vi vil både se på andelen som alt i alt har fått støtte, median beløp mottatt i ulike grupper og andelen som har mottatt minst 10 000 kroner. Andelen som har fått støtte, og beløpene som er gitt, de siste 12 måneder omfatter i det følgende både de hjemmeboende studentene (som utgjorde snaut 10 prosent av studentene i 2010) og de som har flyttet hjemmefra. Det er imidlertid verdt å merke seg at spørsmålsstillingen for disse to gruppene er forskjellig, og at den økonomiske støtten som gis til dem som bor hjemme ganske sikkert blir underestimert sammenlignet med dem som har flyttet. Spørsmålene er relatert til husholdningen, og inkluderer dermed i prinsippet støtte gitt til en eventuell ektefelle eller samboer.

3. Borteboende studenter 20 år og eldre fikk også et spørsmål om regelmessig økonomisk støtte mens de har vært under utdanning:

- a) *Har du fått regelmessig økonomisk støtte fra familien din mens du har vært under utdanning etter at du fylte 20 år?*
- b) *(Hvis ja): I hvor mange år har du fått regelmessig økonomisk støtte fra familien din?*
- c) *(Hvis ja): Omtrent hvor mye fikk du i regelmessig økonomisk støtte fra din familie pr. år?*

For disse spørsmålene ble det presisert at giverne foruten foreldre kunne være søsken, tanter, onkler, besteforeldre og øvrige familiemedlemmer. Merk også at disse spørsmålene ikke relateres til husholdningen, i motsetning til spørsmålene over.

I den kommende analysen ser vi både på andelen som har fått regelmessig støtte, medianbeløpet som er mottatt i ulike grupper og andelen som har mottatt minst 10 000 kroner per år.

Uavhengige variable

De uavhengige variablene som inngår i analysen er kjønn, alder, familiefase, utdanningsinstitusjon, foreldres utdanningsnivå, studentenes yrkesinntekt og studielån, studiebrøk, boforhold og utdanningssted. Alder refererer til alder ved

utgangen av 2010 og er inndelt i tre grupper: 19-21 år, 22-24 år og 25-34 år. Familiefase deler studentene inn i fem grupper avhengig av samlivsstatus og om studenten har barn i alderen 0-18 år i husholdningen: Enslige, enslige som bor hos foreldrene, enslige forsørgere, par uten barn, par med barn. Utdanningsinstitusjonene er delt inn i tre: Universiteter, høyskoler og Handelshøyskolen BI og Campus Kristiania. De sistnevnte skiller seg ut ved å ha en høy egenbetaling for sine studenter (Otnes mfl. 2011). Foreldres utdanningsnivå er et kjennemerke som er koplet på via registeropplysninger, og gjelder mor og fars utdanningsnivå da studenten var 16 år. Dessverre har vi ikke opplysninger om foreldrenes inntekter. Studentenes yrkesinntekt og opptak av studielån er også hentet fra register, og gjelder inntektsåret 2010. Studiebrøken er skillett mellom heltids- og deltidsstudenter. Deltidsstudenter har en studiebrøk fra 50-99 prosent. Boforholdsvariabelen deler studentene i tre grupper: Bor hos foreldre, bor i studentbolig, eier eller leier egen bolig. Utdanningssted er en tredelt variabel som skiller mellom studenter som går på skole i henholdsvis Oslo, en av de andre storbyene (Bergen, Trondheim eller Stavanger) eller i andre kommuner utenfor storbyene.

Analysesstrategi

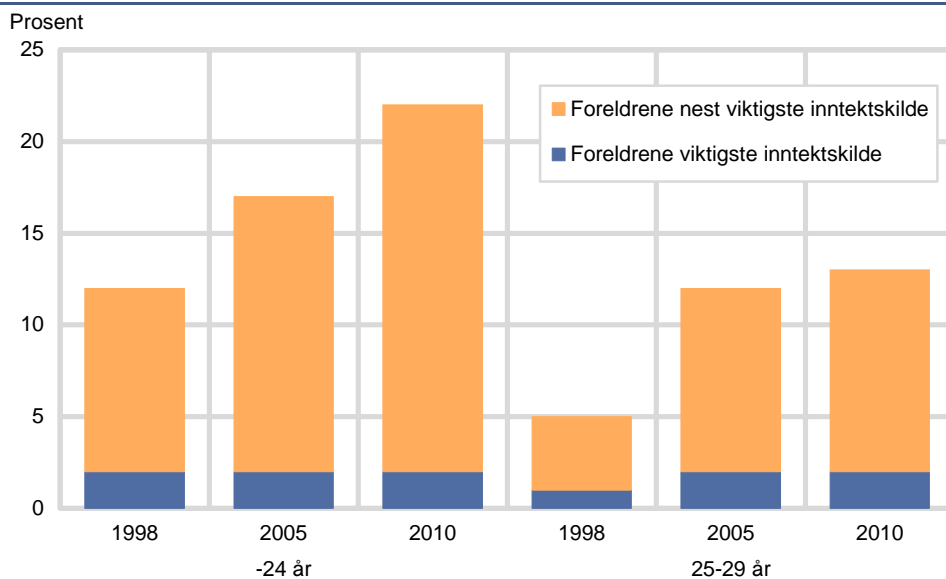
Vi starter med enkle tabellanalyser. Vi vil først se nærmere på spørsmålet om det har skjedd noen endringer over tid, med hovedvekt på endringene fra 2005 til 2010. Vi vil så gå mer inn på detaljer rundt fordelingen av økonomisk støtte i 2010, og se nærmere på ulikheter etter foreldrenes utdanningsnivå. Til slutt vil vi gjøre en multivariat analyse (logistisk regresjon), der vi kontrollerer for en rekke av de kjennemerkene som har inngått i tabellanalysen, for å kunne si noe mer sikkert om de statistiske sammenhengene i undersøkelsen.

4.3. Resultater

Mer støtte nå enn før?

Spørsmålet om viktigste inntektskilde i inneværende semester er blitt stilt på omtrent samme måte i de tre undersøkelsene gjennomført i 1998, 2005 og 2010. Utvalgene er imidlertid ikke helt sammenlignbare. Private høyskoler var ikke med i 1998. Aldersavgrensningen var heller ikke den samme. I figur 4.1 vises andelen som oppgir at penger fra foreldre var viktigste eller nest viktigste inntektskilde, for to aldersgrupper: Under 25 år og 25-29 år. Tallene for 1998 er hentet fra Lyngstad og Øyangen (1999).

Figur 4.1. Andel som har bidrag fra foreldrene som viktigste eller nest viktigste inntektskilde. 1998, 2005 og 2010 (private utdanningsinstitusjoner er holdt utenfor). Prosent

Kilde: Lyngstad og Øyangen 1999 og Levekår blant studenter 2005 og 2010

Som vi kan se er det en klar tendens i løpet av 12-årsperioden til at flere oppgir foreldrene som en av de to viktigste inntektskildene. Andelen som har foreldrene som viktigste inntektskilde er imidlertid liten (2 prosent), og har vært uendret over tid. Andre indikatorer på endringer i foreldrestøtten fra 1998 til 2005 gir ikke et like entydig bilde, men alt i alt tyder de på at det kan ha vært en viss økning av støtten (Løwe og Sæther 2007).

Endringer fra 2005 til 2010

Hvordan har så endringene vært fra 2005 til 2010? Her skal vi se nærmere på dette ved hjelp av tre indikatorer: Den første er allerede nevnt: Andelen av studentene som har foreldre som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Den neste er andelen som oppgir at de har mottatt *regelmessig* økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning. Dette spørsmålet er ikke stilt til alle, men bare til studenter som er over 20 år og som ikke bor hos foreldrene. Den tredje indikatoren er andelen som regelmessig har mottatt en betydelig sum per år, som vi her har satt til minst 10 000 kr i 2005 og til minst 11 200 kroner i 2010. Det siste beløpet svarer til pristigningen på snaut 12 prosent fra 2005 til 2010.

Tabell 4.1-4.3 viser hvordan utviklingen for disse tre indikatorene har vært i perioden fra 2005 til 2010, fordelt på ulike bakgrunnsvariable og mulige forklaringsfaktorer. Gjennomgående ser det ut til å ha vært en svak økning av andelen som har foreldrene som en av de to viktigste finansieringskildene, og som regelmessig har mottatt økonomisk støtte fra familien. Dette er som forventet, både fordi inntektene i sin allmennhet øker i samfunnet, og på bakgrunn av økte bolig- og leiepriser. Derimot har det ikke vært noen tilsvarende økning av andelen som mottar en betydelig sum fra familien. Gjennomsnittsbeløpet som ble mottatt i regelmessig støtte per år var 4 730 kr. i 2005 og 4 907 kr. i 2010 (målt i 2010-kroner), når en også inkluderer studentene som ikke har fått penger. Den svake økningen skyldes utelukkende at flere mottar støtte. Gjennomsnittsbeløpet, målt i 2010-kroner, for dem som har mottatt støtte har faktisk blitt noe redusert, fra 23 341 kr. i 2005 til 20 036 kr. i 2010¹².

Det er de yngste, aldersgruppen 19-21 år, som i størst grad har foreldrene som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Det er også i denne aldersgruppen at økningen har vært sterkest, sammen med aldersgruppen 22-24 år. Blant de eldre studentene har det ikke vært noen endringer (tabell 4.1).

En annen gruppe hvor det også har blitt betydelig flere som har foreldrene som en viktig finansieringskilde er unge enslige som bor hos foreldrene. Det samme gjelder de som bor i studentbolig. Geografisk sett har veksten vært nokså jevnt fordelt. Sosialt sett har det vært en viss tendens til utjevning – det er framfor alt i gruppen som har foreldre uten høyere utdanning hvor det har vært en vekst i andelen som har foreldrene som en av de to viktigste finansieringskildene.

Andelen som har mottatt regelmessig økonomisk støtte fra familien følger et noe annet mønster over tid. Dette har delvis å gjøre med at de enslige som ikke bor hjemme faller ut – siden spørsmålet ikke er stilt til disse. Men også på andre måter er det en forskjell. I dette tilfellet har økningen skjedd blant de eldre studentene fra 25 år og oppover, og blant par med og uten barn. Veksten har heller ikke skjedd blant dem som bor i studentbolig, men blant dem som leier eller eier boligen på det private markedet. Økningen har et visst storbypreg, i den forstand at veksten har vært sterkest i storbyene utenfor Oslo. Det har blitt flere som har fått regelmessig økonomisk støtte uansett sosial bakgrunn. Ifølge denne indikatoren er det ingen tendens til utjevning, selv om forskjellene ikke er store. Mens tre av ti mottar støtte blant dem som kommer fra hjem hvor begge foreldrene har høy utdanning, er det to av ti som mottar støtte i hjem hvor ingen av foreldrene har høyere utdanning (tabell 4.2). Det ser altså ut til at det er blant de mer etablerte studentene og i storbyer

¹² Medianbeløpet per år for de som har mottatt regelmessig støtte var 15 000 kr. i 2005 og 12 000 kr. i 2010 (ikke korrigert for prisstigning)

utenfor Oslo at det har vært en økning i regelmessig støtte, som kan ha noe med den økte konkurransen på boligmarkedet å gjøre.

Når vi så ser på andelen av studentene som har mottatt en betydelig sum, minst 10 000 kroner, er bildet mye av det samme, men utslagene er svakere. I den grad det har vært noen økning ser vi den blant de eldre studentene og blant dem som har etablert seg som par. Heller ikke i dette tilfellet er det noen tegn til sosial utjevning mellom utdanningskategoriene. Jevnt over er det små forskjeller mellom ulike grupper i andelen som mottar betydelige summer. Den største enkeltstående forskjellen finner vi, ikke overraskende, mellom dem som kommer fra en bakgrunn hvor ingen av foreldrene har høy utdanning og dem som har to foreldre med høy utdanning (henholdsvis 12 og 20 prosent, se tabell 4.3).

Ser vi på dem som har foreldrene som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde, er forskjellene større, framfor alt etter familiefase. Fire av ti enslige som bor hos foreldrene, og nesten ikke noen par med barn (2 prosent), har foreldrene som viktig bidragsyter. Begge disse gruppene er små, slik at tilfeldige utslag kan ha betydning, men mønsteret er tydelig både i 2005 og 2010 (tabell 4.1).

Tabell 4.1. Andel som har foreldre som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Prosent. 2005 og 2010/2011

År	2005	Antall svar	2010	Antall svar
Alle	15	1 895	19	2 134
Kjønn				
Menn	16	807	21	917
Kvinner	14	1 088	18	1 217
Alder				
19-21 år	23	517	28	693
22-24 år	13	707	18	854
25-34 år	10	671	11	587
Husholdningstype				
Enslige	18	1 062	21	1 229
Enslige som bor hos foreldre	28	151	41	213
Enslige forsørgere	5	61	6	34
Par uten barn	8	461	12	537
Par med barn	1	160	2	121
Antall semestre				
1-3	21	495	28	452
4-6	13	688	19	882
7 eller mer	11	712	14	791
Utdanningsinstitusjon				
Universiteter	16	966	22	1 140
Høgskoler	12	732	16	820
BI og Campus Kristiania	15	197	21	174
Boligtype				
Hos foreldre	27	165	42	196
Studentbolig	15	306	24	319
Annet	13	1 423	17	1 619
Foreldres utdanning				
Ingen høy utdanning	12	799	18	771
En høy utdanning	14	476	16	602
Begge høy utdanning	20	509	23	639
Utdanningssted				
Oslo	14	420	18	624
Andre storbyer	18	683	22	957
Ikke storby	12	791	15	553

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.2. Andel som regelmessig har mottatt økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år. Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Prosent. 2005 og 2010

År	2005	Antall svar	2010/2011	Antall svar
Alle	21	1 522	25	1 646
Kjønn				
Menn	23	655	26	716
Kvinner	19	867	25	930
Alder				
19-21 år	24	229	26	295
22-24 år	24	652	25	789
25-34 år	17	641	25	562
Husholdningstype				
Enslige	25	900	26	1 009
Enslige som bor hos foreldre	-	-	-	-
Enslige forsørgere	11	57	12	33
Par uten barn	19	408	26	488
Par med barn	6	157	16	116
Antall semestre				
1-3	21	252	20	166
4-6	21	590	26	713
7 eller mer	21	680	26	758
Utdanningsinstitusjon				
Universiteter	22	779	26	874
Høyskoler	19	591	23	656
BI og Campus Kristiania	26	152	35	116
Boligtype				
Hos foreldre	-	-	-	-
Studentbolig	21	260	21	228
Annet	21	1 261	26	1 418
Foreldres utdanning				
Ingen høy utdanning	17	652	21	595
En høy utdanning	22	375	26	462
Begge høy utdanning	27	402	31	490
Utdanningssted				
Oslo	25	336	28	481
Andre storbyer	21	531	26	755
Ikke storby	19	654	21	410

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

Vi skal nå se nærmere på en annen indikator på økonomisk støtte, nemlig andelen av studentene som har mottatt økonomisk hjelp eller bidrag fra nærmeste familie de siste 12 månedene, enten til å dekke løpende utgifter (som husleie eller mat) eller andre utgifter. Disse spørsmålene er stilt både til studentene som bor hjemme og til dem som har flyttet. De som bor hjemme instrueres imidlertid til å definere familie som familien utenfor husholdningen, og til ikke å regne med det de mottar i form av å bo hjemme. Det er også viktig å merke seg at disse spørsmålene gjelder husholdningen studenten bor i, slik at eksempelvis de som bor i husholdninger bestående av par også kan inkludere støtten fra partnerens familie. Spørsmålene omfatter en annen tidsperiode i de tidligere undersøkelsene, slik at de ikke er helt sammenlignbare over tid. Vi konsentrerer oss derfor nå om 2010-undersøkelsen.

Tabell 4.3. Andel som regelmessig har mottatt en betydelig sum i økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år (2005: Minst 10 000 kroner per år. 2010/2011: Minst 11 200 kroner per år). Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Prosent. 2005 og 2010

År	2005	Antall svar	2010/2011	Antall svar
Alle	14	1 510	16	1 629
Kjønn				
Menn	16	649	16	716
Kvinner	13	861	15	930
Alder				
19-21 år	14	225	14	291
22-24 år	17	650	16	786
25-34 år	11	635	16	552
Husholdningstype				
Enslige	17	894	16	1 000
Enslige som bor hos foreldre	-	-	-	-
Enslige forsørgere	7	56	9	33
Par uten barn	12	403	16	481
Par med barn	4	157	11	115
Antall semestre				
1-3	11	245	9	162
4-6	15	586	16	706
7 eller mer	14	679	16	753
Utdanningsinstitusjon				
Universiteter	14	773	16	867
Høgskoler	12	586	14	648
BI og Campus Kristiania	21	151	22	114
Boligtype				
Hos foreldre	-	-	-	-
Studentbolig	12	258	12	226
Annet	14	1 251	16	1 403
Foreldres utdanning				
Ingen høy utdanning	11	648	12	590
En høy utdanning	17	373	17	456
Begge høy utdanning	18	397	20	488
Utdanningssted				
Oslo	18	329	18	474
Andre storbyer	14	315	16	748
Ikke storby	12	866	14	407

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010, Statistisk sentralbyrå

2010: Over halvparten har fått støtte siste 12 måneder

Mer enn halvparten av studentene har mottatt økonomisk støtte fra familien de siste 12 måneder, og vel en fjerdedel har mottatt minst 10 000 kr (tabell 4.4). Gjennomsnittsbeløpet som er mottatt blant alle studenter (inkludert dem som ikke har fått noe) er 8 400 kr, mens gjennomsnittsbeløpet for dem som har mottatt penger er 15 279 kr. Gjennomsnittet påvirkes imidlertid i betydelig grad av ekstremverdiene (en prosent av studentene har mottatt 80 000 kr. eller mer). Medianbeløpene er betydelig lavere: 2 000 kr. for alle og 9 000 kr. blant dem som har mottatt støtte hjemmefra. Det er gjennomgående små forskjeller etter kjønn og alder. Eldre studenter får noe sjeldnere støtte enn de yngre, men mottar til gjengjeld en større sum når de først får penger. Enslige som bor hos foreldrene er gruppen som mottar minst støtte. Bare en av ti har mottatt minst 10 000 kr. Dette står i kontrast til en annen gruppe enslige, nemlig de som har flyttet hjemmefra. Vel tre av ti i denne gruppen har mottatt minst 10 000 kr.

Studenter ved BI og Campus Kristiania skiller seg ut ved å motta store beløp, median mottatt beløp er hele 12 000 kr. De utgjør imidlertid en liten gruppe i undersøkelsen, som gjør at den statistiske usikkerheten er stor.

Foreldrenes utdanning har lite å si for denne støtten, selv om det er litt flere blant dem som har to foreldre med høy utdanning enn blant dem som har foreldre uten slik utdanning som har mottatt minst 10 000 kroner i støtte. De geografiske forskjellene er også små. Studenter utenfor storbyene får like ofte penger fra familien som Oslo-studentene, men medianbeløpet er noe lavere.

Tabell 4.4. Andel som har mottatt økonomisk støtte fra familien de siste 12 måneder, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median kronebeløp for de som har mottatt støtte. Prosent og kroner. 2010

	Mottatt støtte	Mottatt 10 000+	Median beløp for de som har mottatt	Antall svar
Alle	56	27	9 000	2 150
Kjønn				
Menn	55	28	10 000	932
Kvinner	56	26	8 000	1 218
Alder				
19-21 år	57	26	8 000	699
22-24 år	59	28	8 200	857
25-34 år	49	27	10 000	594
Husholdningstype				
Enslige	65	31	8 000	1 240
Enslige som bor hos foreldre	25	11	6 750	214
Enslige forsørgere	40	23	..	35
Par uten barn	51	27	10 000	538
Par med barn	35	17	7 000	123
Antall semestre				
1-3	54	23	7 000	
4-6	56	28	10 000	888
7 eller mer	57	29	10 000	799
Utdanningsinstitusjon				
Universiteter	58	27	8 000	1 155
Høgskoler	53	26	8 000	826
BI og Campus Kristiania	53	36	12 000	169
Boligtype				
Hos foreldre	24	12	10 000	198
Studentbolig	56	27	8 000	325
Annet	59	29	9 000	1 627
Foreldres utdanning				
Ingen høy utdanning	54	25	8 000	771
En høy utdanning	56	30	10 000	608
Begge høy utdanning	60	29	8 000	645
Utdanningssted				
Oslo	50	28	10 000	640
Andre storbyer	60	28	8 000	969
Ikke storby	53	25	7 500	565

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Mer om sosial ulikhet

Vi skal nå se litt mer i detalj på sosiale ulikheter i tilgangen på støtte fra familien. Det kan være at den relativt grove inndelingen vi har gjort av foreldrenes utdanningsnivå dekker over viktige forskjeller. Dessuten er det grunn til å tro at det er fars utdanning som betyr mest for inntektsnivået, og dermed for foreldrenes evne til å støtte barna, siden fedre gjennomgående tjener mer enn mødre. Tabell 4.5-4.7 viser hvordan de sosiale ulikhetene ser ut, når vi deler studentene inn etter fars utdanningsnivå. Fars høyeste utdanning er kategorisert i fire nivåer: Grunnskole, videregående, universitets-/høgskoleutdanning på lavere nivå og universitets/høgskoleutdanning på høyere nivå.

Sammenlignet med de foregående tabellene ser vi nå større sosiale forskjeller, selv om de heller ikke nå er påfallende store. Studenter hvis fedre har utdanning på grunnskolenivå har sjeldnere bidrag fra foreldrene som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde, mottar mindre i regelmessig støtte og har sjeldnere fått betydelige beløp (over 10 000 kroner) de siste 12 måneder. Forskjellen er størst for mottak av regelmessig støtte over 10 000 kroner. En av ti som har fedre med grunnskoleutdanning har mottatt så mye støtte sammenlignet med en av fire studenter som har fedre med høyere universitets/høgskoleutdanning (tabell 4.6).

Tabell 4.5. Andel som har bidrag fra foreldre som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Gruppert etter fars utdanning. Prosent. 2010

	Viktigste	Nest viktigste	N
Fars utdanning			
Ungdomsskole	4	12	220
Videregående	2	14	866
Universitet/høgskole lavere nivå	1	18	543
Universitet/høgskole høyere nivå	2	23	396

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.6. Andel som regelmessig har mottatt økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median beløp for de som har mottatt støtte. Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Grupper for fars utdanning. Prosent og kroner. 2010

	Regelmessig støtte	Mottatt 10 000+	Median beløp for de som har mottatt støtte	N
Fars utdanning				
Ungdomsskole	19	10	10 000	165
Videregående	23	17	12 500	668
Universitet/høgskole lavere nivå	28	21	12 000	397
Universitet/høgskole høyere nivå	32	26	15 000	315

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.7. Andel som har mottatt økonomisk støtte fra familien de siste 12 måneder, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median kronebeløp for de som har mottatt støtte. Gruppert etter fars utdanning. Prosent og kroner. 2010

	Mottatt støtte siste 12 måneder	Mottatt 10 000+	Median beløp for de som har mottatt	Antall svar
Fars utdanning				
Ungdomsskole	49	21	8 000	221
Videregående	56	28	10 000	873
Universitet/høgskole lavere nivå ..	58	26	7 000	547
Universitet/høgskole høyere nivå ..	58	32	10 000	397

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Analyse med flere variabler

Vi skal nå se nærmere på hvordan sammenhengene ser ut når vi kontrollerer for flere bakgrunnsfaktorer samtidig. Det kan for eksempel tenkes at sammenhengen mellom fars utdanning og støttemottak endrer seg, når vi tar hensyn til at studentene som har ulik sosial bakgrunn også er ulike på andre kjennetegn, slik som alder, kjønn, utdanningssted og familiefase. Gjennom en multivariat analyse er det mulig å ta hensyn til dette.

Analysen har tre avhengige variable: Andel som anser foreldrene som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde, andel som har mottatt minst 10 000 kroner i støtte de siste 12 måneder, og endelig andel (av borteboende studenter 21+ år) som har mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte per år.

De uavhengige variablene er stort sett de samme som har vært vist i de foregående tabellene: Kjønn (1=mann, 2=kvinne), alder, heltid/deltidsstudent, antall semestre, familiefase, boligtype, utdanningsinstitusjon, utdanningssted og fars utdanning. I tillegg inngår en variabel som angir om studenten er deltidsstudent eller ikke. En variabel som angir om minst en av foreldrene er avgått ved døden er også inkludert, siden dette kan tenkes å påvirke foreldreinntekten.

Analysemetoden er hovedsakelig logistisk regresjon. I tabellene vises for enkelthets skyld bare oddsforholdet (se boks for nærmere forklaring).

Logistisk regresjon og oddsrat

Logistisk regresjon er en analysemetode som benyttes for å studere sammenhengene mellom flere forklaringsvariabler og en avhengig variabel. Hensikten er å finne fram til hvilken betydning den enkelte forklaringsvariabel har, når det samtidig tas hensyn til fordelingen på de andre forklaringsvariablene. Metoden er velegnet hvis den avhengige variabelen er todelt. I dette kapitlet ser vi nærmere på i hvilken grad forklaringsvariablene, slik som alder, familiefase og fars utdanning, øker eller minsker sannsynligheten for støtte fra foreldrene/familien. Styrken på de statistiske sammenhengene måles gjennom bruk av oddsrat (OR). Odds er forholdstallet mellom andelen som har en egenskap og andelen som ikke har den. I 2010 var for eksempel oddsen for å ha mottatt minst 10 000 kr. i støtte fra familien $0.27/(1-0.27)=0.37$ (jfr. tabell 4.4). Oddsraten er forholdet mellom to odds. I tabell 4.8 er det for eksempel vist at oddsraten for å ha fått minst 10 000 kr. er 1.65 når far har høyere universitets- eller høgskoleutdanning. Dette tallet må ses i forhold til den angitte referansegruppen, som i dette tilfellet er studenter med fedre som bare har ungdomsskoleutdanning. Tolkningen blir da at oddsen for å ha mottatt penger fra familien er 1.65 ganger så høy blant studenter som har fedre med høyere utdanning sammenlignet med oddsen for studenter som har fedre med ungdomsskole. Denne sammenhengen er statistisk signifikant, som innebærer at det er lite sannsynlig at forskjellen mellom de to gruppene skyldes tilfeldigheter. Jo nærmere 1 oddsraten ligger, jo svakere er den statistiske sammenhengen. Oddsrat over 1 indikerer at sammenhengen er positiv (høyere utdanning blant foreldrene øker oddsen for å få støtte), mens oddsrat under 1 indikerer at sammenhengen er negativ (yrkesinntekter reduser oddsen for å motta støtte, jfr. tabell 4.9).

For noen variable er det ikke definert noen referansegruppe. Oddsraten viser oss da hvor mange ganger større eller mindre oddsen blir når den uavhengige variabelen øker med en enhet. I tabell 4.8 er det for eksempel vist at oddsen for å ha mottatt minst 10 000 kr. i regelmessig støtte øker 1.03 ganger for hvert semester en person har vært student. Vi kan også si at oddsen øker med 3 prosent for hvert semester.

For mer om logistisk regresjon, se Skog (2004).

Tabell 4.8 viser sammenhengen mellom bakgrunnsfaktorene og de tre indikatorene på økonomisk støtte fra foreldrene/familien. Kjønn og alder har i seg selv lite å si for hvor mye økonomisk støtte som gis. Vi ser imidlertid at de yngste studentene er mest avhengige av foreldrene som finansieringskilde, som ventelig er. Studielengde har ellers lite å si, men har en viss betydning for den regelmessige støtten – jo flere semestre, jo mer sannsynlig at studenten har mottatt over 10 000 kroner i regelmessig støtte. Familiefase er en viktig faktor. Enslige som bor hjemme har i betydelig større grad enn andre foreldrene som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. På den annen side er det nettopp denne gruppen som har fått minst støtte de siste 12 månedene. De enslige som har flyttet hjemmefra har fått mest støtte de siste 12 måneder. Ser vi på andelen som har mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte er tendensen den samme, men i dette tilfellet er forskjellene for små til å være statistisk signifikante.

Disse forskjellene gir intuitivt mening. Par med/uten barn har i større grad enn enslige andre inntektskilder, slik som partners inntekt, barnetrygd med mer. Men hva er det som forklarer funnene for de enslige som bor hjemme? Ved første øyekast virker det paradoksalt at de som bor hjemme er de som oftest oppgir foreldrene som en av de viktigste finansieringskildene, samtidig som det er disse som i minst grad oppgir at de får økonomisk støtte fra familien. Antakelig har dette med spørsmålsstillingen å gjøre. De hjemmeboende blir instruert til ikke å regne med det de mottar i form av å bo hjemme, og de skal bare ta med bidrag fra den nærmeste familien *utenfor* husholdningen. I den grad de hjemmeboende mottar mer eller mindre regelmessige bidrag fra foreldrene de bor sammen med, skal altså ikke slike bidrag regnes med. Ingen av disse restriksjonene gjelder for spørsmålet om viktigste og nest viktigste inntektskilde.

Ellers kan vi se at uansett mål, er det en viss sosial gradient i mottak av økonomisk støtte. Studentene som har fedre med høyere høgskole/universitetsutdanning får signifikant mer og har oftere foreldre som finansieringskilde enn fedre med grunnskoleutdanning. Med unntak av mottatt støtte de siste 12 månedene, er støtten også jevnt stigende med økende status. Forskjellen er definitivt størst når en studerer fordelingen av å ha mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte per år.

Det kan være flere årsaker til at akkurat dette spørsmålet får fram de største forskjellene. For det første er det spesifisert at det er snakk om regelmessig støtte. Det kan være mer kostnadskrevende å gi regelmessig støtte enn en støtte "nå og da". For det andre gjelder spørsmålet familien generelt, og er ikke, som i de andre spørsmålene, avgrenset til foreldrene eller den nærmeste familien. Det betyr at også støtte fra søsken, tanter/onkler, besteforeldre og øvrige familiemedlemmer kan regnes med. I den grad fedre med høy utdanning også har andre familiemedlemmer med høy utdanning og god inntekt, vil det kunne påvirke fordelingen av den regelmessige støtten. For det tredje er det spesifisert at støtten skal gå til studenten personlig, mens spørsmålet om støtte de siste 12 måneder er et spørsmål om støtte til husholdningen. Husholdningen omfatter i noen tilfeller andre husholdningsmedlemmer, som innebærer at støtten ikke nødvendigvis er gitt fra studentens egen familie.

Lineær regresjon er en statistisk analyseteknikk som kan benyttes som et alternativ til logistisk regresjon. I motsetning til logistisk regresjon forutsettes ikke en todeling av den avhengige variabelen. Når vi gjør en slik analyse av hvor mye penger studentene har fått i støtte henholdsvis de siste 12 måneder og regelmessig per år, er funnene mye av de samme som i den logistiske regresjonsanalysen (tall ikke vist). Analysen viser at når fedrene har høyere utdanning får studentene snaut 4 600 kroner mer i regelmessig støtte per år enn når de har fedre med ungdomsskoleutdanning. Familiefase har også betydning for regelmessig støtte; par med barn får snaut 2900 kroner mindre per år enn de enslige. Analysen av hvor mye støtte som er gitt de siste 12 måneder ga færre signifikante resultater enn den logistiske regresjonsanalysen, men også i denne viste det seg at enslige som bor hjemme mottar mindre enn enslige som har flyttet hjemmefra (snaut 6 400 kroner mindre).

Tabell 4.8. Sammenhengen mellom familiestøtte og ulike bakgrunnsfaktorer. Logistisk regresjon. Oddsratioer. 2010

Variabel	Foreldre viktig finansieringskilde ¹	Mottatt minst 10 000 i støtte siste 12 måneder	Mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte per år ²
Kjønn	0.90	0.97	1.07
22-24 år ³	0.64**	1.03	-
25-34 år ³	0.52**	1.09	1.00
Antall semestre	0.998	1.02	1.03*
Deltidsstudent	1.03	0.74	1.08
Enslige som bor hjemme ⁴	2.91**	0.28**	-
Enslige forsørgere ¹	0.46	0.73	0.72
Par uten barn ⁴	0.59**	0.79	0.97
Par med barn ⁴	0.19**	0.50*	0.70
Bor i studentbolig	1.45*	0.93	0.73
Høgskoler ⁵	0.77*	1.00	0.92
BI og Campus Christiania ⁵	0.86	1.78**	1.38
Far utdanning videregående skole ⁶	1.01	1.38	1.69
Far utdanning høgskole/universitet I ⁶	1.21	1.22	2.10*
Far utdanning høgskole/universitet II ⁶	1.73*	1.65*	2.75**
Minst en av foreldrene ikke i live	0.59	0.78	1.14
Utdanningssted i storbyer utenom Oslo ⁷	1.36*	1.03	0.89
Utdanningssted utenfor storbyene ⁷	0.81	1.05	0.79
Antall svar	2 015	2 030	1 537

¹Foreldre viktigste eller nest viktigste finansieringskilde ²Bare borteboende studenter 21+ år ³Referansekategori: 19-21 år. For variabelen "mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte" er referansekategorien 21-24 år ⁴Referansekategori: Enslige ⁵Referansekategori: Universiteter ⁶Referansekategori: Fars utdanning ungdomsskole ⁷Referansekategori: Oslo
*Signifikant på 0.05 nivå
**Signifikant på 0.01 nivå

Kontroll for andre inntektskilder

Tabell 4.8 kontrollerer ikke for andre inntektskilder som studentene kan ha. Dette kan ses på som helt rimelig. Studenter som ikke mottar særlig støtte fra foreldrene må i større grad ty til inntekter fra andre kilder, framfor alt yrkesinntekt. Det er derfor ikke nødvendigvis særlig overraskende om sosiale forskjeller i støtte fra foreldrene forsvinner når det kontrolleres for yrkesinntekt og andre inntektskilder. Men det kan også tenkes at noen studenter har vanskeligere for å finne egnet sysselsetting ved siden av studiene enn andre, og at dette er en faktor som vil påvirke hvor mye studentene får i støtte. I tabell 4.9 tar vi derfor inn opplysninger om de to viktigste kildene til livsopphold for studenter: yrkesinntekt og studielån, samt opplysninger om formue. Alle er målt for inntektsåret 2010. Vi ser hva som skjer med oddsen for å motta støtte når yrkesinntekt, formue og studielån øker med en enhet (10 000 kroner).

Tabell 4.9. Sammenhengen mellom familiestøtte og ulike bakgrunnsfaktorer, inkludert andre inntektskilder. Logistisk regresjon. Oddsrasioer. 2010

Variabel	Foreldre viktig finansieringskilde ¹	Mottatt minst 10 000 i støtte siste 12 måneder	Mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte per år ²
Kjønn	0.96	0.98	1.06
22-24 år ³	0.88	1.06	-
25-34 år ³	0.71	1.38	1.13
Antall semestre	1.02	1.03*	1.03*
Deltidsstudent	1.10	1.21	1.46
Enslige som bor hjemme ⁴	2.34**	0.27**	-
Enslige forsørgere ⁴	0.38	0.56	0.64
Par uten barn ⁴	0.61**	0.82	1.00
Par med barn ⁴	0.14**	0.49**	0.68
Bor i studentbolig	1.24	0.88	0.71
Høgskoler ⁵	0.82	1.06	0.95
BI og Campus Christiania ⁵	2.04**	1.72*	1.56
Far utdanning videregående skole ⁶ ..	1.08	1.35	1.66
Far utdanning høgskole/universitet I ⁶ ..	1.26	1.17	2.02*
Far utdanning høgskole/universitet II ⁶ ..	1.60	1.48	2.54**
Minst en av foreldrene ikke i live	0.53	0.74	1.12
Utdanningssted storbyer utenom Oslo ⁷	1.42*	1.01	0.86
Utdanningssted utenfor storbyene ⁷	0.89	1.09	0.82
Yrkesinntekt	0.90**	0.96**	0.97**
Studielån	0.81**	1.05*	0.99
Formue	0.999	1.001	1.001
Antall svar	2 011	2 026	1 534

¹Foreldre viktigste eller nest viktigste finansieringskilde ²Bare borteboende studenter 21+ år ³Referansekategori: 19-21 år. For variabelen "mottatt minst 10 000 i regelmessig støtte" er referansekategorien 21-24 år ⁴Referansekategori: Enslige ⁵Referansekategori: Universiteter, ⁶Referansekategori: Fars utdanning ungdomsskole ⁷Referansekategori: Bosted Oslo

*Signifikant på 0.05 nivå

**Signifikant på 0.01 nivå

Som ventet har yrkesinntekt stor betydning. Jo høyere yrkesinntekten er, jo færre er det som mottar mye støtte og har foreldre som en viktig finansieringskilde. Som nevnt er imidlertid årsaksretningen her høyst usikker. Studielån reduserer andelen som har foreldre som viktigste finansieringskilde kraftig, men bidrar faktisk til å øke støtten som er mottatt de siste 12 måneder. Sammenlignet med tabell 4.8 kan vi se at noen sammenhenger har endret seg. Det viser seg nå at studenter på BI og Campus Christiania faktisk har høyere sannsynlighet enn andre studenter for å oppgi foreldre som en viktig finansieringskilde. Tidligere forskning har vist at ingen jobber mer ved siden av studiene enn studenter ved Handelshøyskolen BI. En mulig forklaring på dette er at inntektene for mange studenter på BI også skal dekke skolepenger (Epland og Gladhaug 2011). At studentene ved BI jobber så mye, reduserer sannsynligheten for at de skal ha foreldre som en viktig finansieringskilde. Når vi imidlertid kontrollerer for deres høye yrkesinntekter, kommer et annet mønster til syne. Studentene ved BI og Campus Christiania har også oftere enn andre studenter mottatt minst 10 000 kroner i støtte i løpet av de siste 12 måneder.

Som ventet reduseres sammenhengen mellom fars utdanning og støttenivået noe, når det kontrolleres for yrkesinntekt. Forskjellene mellom studenter som har fedre

på grunnskolenivå og på høyere høgskole/universitetsnivå reduseres mye i to av tre tilfeller. Annen forskning (Grindland og Mastekaasa 2009) viser at arbeidsinntekten er lavere blant studenter som har foreldre med lang høyere utdanning enn blant dem som har foreldre med grunnskoleutdanning (kontrollert for andre variable som kjønn, alder og inntekt). Høyest arbeidsinntekt har imidlertid studenter med foreldre som har utdanning på videregående nivå.

Sammenhengen mellom foreldres utdanningsnivå og egen yrkesinntekt er uavhengig av foreldrenes inntekter. Dette kan tyde på at relativt lav yrkesaktivitet blant studentene fra høystatusbakgrunn (høy utdanning og/eller inntekt) ikke nødvendigvis skyldes at de får mer i støtte fra foreldrene. Det er også tenkelig at disse studentene er mer motivert for å satse alt på studiene, og derfor ønsker å bruke mindre tid på yrkesaktivitet. I seg selv bidrar faktisk høye inntekter hos foreldrene til å øke arbeidsinntekten blant studentene, kontrollert for utdanningsnivå (Grindland og Mastekaasa 2009, med data for årene 1996-2005).

De sosiale forskjellene i mottak av regelmessig støtte over et visst nivå består imidlertid nokså uendret. Andelen studenter som har mottatt minst 10 000 kroner i regelmessig støtte per år stiger jevnt med økende utdanning blant fedrene, også når det kontrolleres for yrkesinntekt, studielån og formue.

4.4. Oppsummering og konklusjon

Vi har vist at en større andel av studentene oppgir foreldrene som sin nest viktigste inntektskilde enn tidligere. Fra 2005 til 2010 har det også vært en svak økning av andelen som mottar regelmessig støtte blant studenter som har flyttet hjemmefra. Imidlertid har også størrelsen på beløpet som hver enkelt mottar blitt noe redusert. Mens det er blant yngre studenter og enslige som bor hjemme at vi har sett den største økningen av andelen som har foreldrene som viktig inntektskilde, er det blant de eldre og mer etablerte studentene at vi ser den sterke veksten i mottak av regelmessig støtte. At støtten fra foreldrene betyr mer enn før, virker rimelig på bakgrunn av den sterke inntektsøkningen i foreldregenerasjonen, mens inntektene (inkludert studielån) blant studenter har økt relativt lite. De siste årene (etter 2003) har det vært en nedgang i realverdien av lån og stipend (Epland og Gladhaug 2011). Behovet for støtte kan også ha økt på grunn av prisøkningene på boligmarkedet. Det kan imidlertid også tenkes at god tilgang på deltidsjobber har påvirket utviklingen i motsatt retning.

Mens over halvparten, 56 prosent, har mottatt støtte til dekning av utgifter de siste 12 månedene, bor vel en fjerdedel av studentene i husholdninger som har mottatt minst 10 000 kroner. Median beløp for dem som har mottatt støtte er 9000 kr., mens gjennomsnittsbeløpet er vel 15 000 kr.

Det klareste funnet i de multivariate analysene er forskjellene mellom studenter med ulik sosial bakgrunn. Disse forskjellene er til stede uansett hvilke former for støtte vi tar for oss, men er særlig tydelige for mottak av regelmessig støtte over et visst nivå (10 000 kr eller mer). Mottak av slik støtte øker jevnt med økende utdanningsnivå hos far. Sammenhengen mellom regelmessig støtte og sosial bakgrunn er tydelig selv når det kontrolleres for andre inntektskilder: yrkesinntekt, studielån og formue. Som ventet har studentenes yrkesinntekt stor betydning – de med høyere yrkesinntekt mottar mindre støtte.

Hvilken betydning har denne ulikheten? En mulig konsekvens er at de som mottar lite støtte i større grad er avhengige av å arbeide ved siden av studiene, som igjen kan tenkes å gå utover progresjon og karakterer. Som nevnt er det påfallende sosiale ulikheter i karakterer. Studenter som er barn av akademikere og profesjonelle har betydelig høyere sannsynlighet for å få gode karakterer enn barn som har arbeiderbakgrunn. Om det er slik at mye deltidsarbeid ved siden av studiene har noen betydning i denne sammenheng, er imidlertid usikkert. I 2010-undersøkelsen er studentene spurt om de arbeider ved siden av studiene av økonomiske årsaker

(enten fordi støtten fra lånekassa ikke strekker til, noe 65 prosent oppgav, eller fordi de ikke vil ende opp med et høyt studielån, dette gjaldt 10 prosent¹³). Det viser seg at summen av penger en mottar i regelmessig støtte reduserer sannsynligheten for at studenten arbeider ved siden av på grunn av økonomiske hensyn, når det kontrolleres for de samme faktorene som i tabell 4.9 (med unntak av yrkesinntekt, tall ikke vist). En mulig tolkning av dette er at støtten har konsekvenser for hvor mye en student ser seg nødt til å arbeide, og at den kan bidra til at studenten i større grad kan konsentrere seg om studiene. Igjen må det imidlertid understrekes at det er vanskelig å trekke slutninger om årsaksforhold på grunnlag av tverrsnittsundersøkelser som levekårsundersøkelsene for studenter representerer.

---

¹³ Mer om dette i kapittel 9: Studier og arbeid, i rapporten Levekår blant studenter 2010

5. Gjeld og formue

Lotte Rustad Thorsen

Studenter flest tar opp studielån, og variasjonen i hvor mye de ser for seg at de vil låne til sammen er liten. I tillegg til studielånet opparbeider også en del studenter seg kredittkortgjeld og forbrukslån gjennom studietiden. Hvor stor denne gjelden er og hvor mange som har slik gjeld varierer imidlertid mye mer. Studentenes formue varierer også mye. Det er sammenheng mellom høy formue, hvor mye man tenker seg å bruke av studielånet, hvor stor yrkesinntekt man har, hvor mye man får i økonomisk støtte fra familien og hvor stor kredittkortgjeld studenten har.

I dette kapittelet skal vi se på studentenes gjeld og formue. Studentene er spurt om kredittkortgjeld og forbrukslån, i tillegg til hvor mye de antar de vil ha i studielån når de er ferdige med studiene. Vi skal også se på hva studentene har i formue, ut fra opplysninger som er koblet til fra registerinformasjon om formue ved årets slutt. Hva studentene har i gjeld og formue kan si oss noe om økonomisk trygghet og velstandsnivå.

5.1. Forventet studiegjeld ved fullført utdanning

Det store flertallet av studentene tok opp studielån i 2010, men rundt 10 prosent av studentene var ikke registrert med noen form for studielån dette året. Det kan være ulike grunner til at en ikke tar opp studielån ett år. Det kan være at man bor hjemme hos foreldrene og dermed ikke trenger lån, man kan ha en partner som støtter en økonomisk og så videre. Studentene i undersøkelsen er også spurt om hvor mye de forventer å ha i studiegjeld når de er ferdig med å studere¹⁴, og det er få som ikke forventer å ta studielån i løpet av studieløpet¹⁵.

Tabell 5.1 er en oversikt over gjennomsnittlig og median forventet studiegjeld fordelt etter ulike grupper av studenter. Studentene som gruppe forventer seg en samlet studiegjeld på 300 000 kroner. Det er svært små forskjeller mellom de ulike studentgruppene. Det som betyr noe er hvor lang utdanning man har planlagt å ta. De som planlegger en utdanning på inntil fire år forventer seg 50 000 kroner mindre i studiegjeld, enn de som skal studere mer enn 4 år. Det er også forskjeller på de ulike utdanningsinstitusjonene. Studenter ved BI/Campus Kristiania forventer seg mest i studielån og dette kommer nok mest sannsynlig av at ved disse utdanningsstedene må man betale skolepenger. Videre forventer høyskolestudentene at de vil ha minst studiegjeld, noe som nok kommer av at lengden på utdanningen ved høyskolene i større grad er inntil 4 år, sammenlignet med universitetene. Vi ser også at studenter som bor hjemme hos foreldrene og studenter i parforhold med barn forventer seg noe mindre i studiegjeld enn andre studenter. Arbeid, kjønn, alder og hvor lenge man har studert har i mindre grad betydning for hvor mye man tror man vil ende opp med i studiegjeld.

Løve og Sæther (2007) så også på hvor mye studentene forventet seg i studiegjeld i undersøkelsen om studenter fra 2005. I 2005 forventet studentene seg en noe lavere samlet gjeld til lånekassen – gjennomsnittlig 228 000 kroner, mens medianen var 240 000 kroner. Her var det også mer variasjon mellom ulike grupper av studenter. Utvalget for 2005 undersøkelsen er imidlertid ikke helt sammenlignbar med 2010 undersøkelsen, da det var en større andel eldre studenter og deltidsstudenter. For-

¹⁴ Studentene ble stilt spørsmålet: *Hvor stort studielån regner du med å ha i Lånekassen når du er ferdig med studiene? Ikke regn med renter.*

¹⁵ 8 prosent av studentene har ikke oppgitt noe beløp på dette spørsmålet. På grunn av hvordan spørsmålet er kodet kan en likevel ikke skille på om dette betyr at en ikke tenker å ta opp studielån eller om det betyr at studenten ikke har svart på spørsmålet. Ingen har oppgitt at de regner med å ta opp 0 i studielån.

ventet studiegjeld i 2005 i samme aldergruppe som 2010 undersøkelsen (19-34 år) var i gjennomsnitt 268 000 kroner (medianen var 260 000 kroner).

Tabell 5.1. Forventet studiegjeld etter endt utdanning, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Kroner

	Gj.snitt	Median	N
I alt	301 000	300 000	1 998
Kjønn			
Menn	307 300	300 000	864
Kvinner	296 200	300 000	1 134
Alder			
19-21 år	288 000	280 000	620
22-24 år	305 300	300 000	808
25-34 år	309 100	300 000	570
Husholdningstype			
Enslige	309 700	300 000	1 158
Enslige som bor hos foreldre	264 000	250 000	172
Enslige forsørgere	285 200	300 000	33
Par uten barn	302 800	300 000	520
Par med barn	264 700	250 000	115
Arbeid			
Arbeider ikke	301 400	300 000	787
1-9 timer i uka	302 700	300 000	512
10-34 timer i uka	299 600	300 000	653
35 timer eller mer i uka	294 800	310 000	46
Forventet studielengde			
Forventet studielengde inntil 4 år	253 000	250 000	711
Forventet studielengde mer enn 4 år	328 400	300 000	1 279
Antall semestere			
1-3 semestere	292 700	290 000	383
4-6 semestere	285 200	280 000	827
7 semestere el. mer	322 300	305 000	780
Utdanningsinstitusjon			
Universiteter	312 400	300 000	1 064
Høgskoler	272 200	267 500	768
BI og Campus Kristiania	360 700	350 000	166
Studiebrøk			
Heltid	302 700	300 000	1 900
Deltid	267 000	290 000	98

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

5.2. Forbrukslån

Som vist ovenfor, tar de aller fleste studentene opp studielån og de forventer å ha et lån på 300 000 kroner når de er ferdige med utdanningen sin. Hvor stort studielånet blir får man først riktig oversikt over når studiene er ferdige, og den totale gjelden skal gjøres opp. Boliglån er relativt sjelden blant studenter, og en kan forvente at de aller fleste utsetter etablering på boligmarkedet til etter at studiene er tilbakelagt. Det er ikke spurt om størrelsen på eventuelt boliglån i undersøkelsen, men 14 prosent oppgir at de betaler avdrag og renter på et boliglån (se også kapittel 3 om boligøkonomi). Det vi ser på i det videre her er kortsiktig gjeld, som studentene tar opp mens de er studenter - det vil si forbrukslån og bruk av kredittkort som er lån uten sikkerhet. Dette kan si noe om den økonomiske situasjonen som student, og hvordan studentene mestrer sin egen økonomi. Her sammenlignes det ikke med undersøkelsen fra 2005. Spørsmålet om forbrukslån er endret slik at det ikke er sammenlignbart mellom undersøkelsene og spørsmålene om kredittkort er nye i 2010-undersøkelsen.

Bare 5 prosent av studentene oppgir at de har forbrukslån¹⁶. Det er ikke forskjell mellom mannlige og kvinnelige studenter på hvor stor andel som har forbrukslån, men vi ser at eldre studenter har noe større andel med et slikt lån. Dette er likevel små forskjeller som ikke er statistisk sikre. Fordeler man mellom enslige studenter¹⁷, studenter med forsørgeransvar¹⁸ og studenter i parforhold uten barn, er

¹⁶ Studentene ble spurt: *Har [du/du og din [ektefelle/samboer]] forbrukslån? Ta ikke med studielån eller boliglån. De som svarte ja ble videre spurt om: Hvor stort er dette lånet?*

¹⁷ Inkludert enslige studenter som hjemme hos foreldrene

det noe mer variasjon. 16 prosent av studenter med forsørgeransvar har forbrukslån, mens dette gjelder 6 prosent av studentene i parforhold uten barn og bare 3 prosent av enslige studenter.

I snitt skylder studentene med forbrukslån 58 000 kroner, mens medianen er på 30 000 kroner. Menn har noe større lån enn kvinner. Mannlige studenter hadde et lån på 35 000 kroner målt ved medianen, mens tilsvarende beløp for kvinnelige studenter var 30 000 kroner. Vi ser også at eldre studenter med forbrukslån hadde et høyere lån enn yngre studenter når vi ser på medianen. Gjennomsnittlig hadde likevel yngre studenter mer i forbrukslån, men siden det er så få studenter som har lån, vil noen ekstreme beløp påvirke gjennomsnittet i stor grad. I tillegg til at det er studenter med forsørgeransvar som i størst grad har forbrukslån, skylder de også størst beløp. Studenter med forsørgeransvar skyldte 55 000 kroner i forbrukslån målt ved medianen, dette er 17 500 kroner mer enn studenter i parforhold uten barn og 30 000 mer enn enslige studenter.

Tabell 5.2. Andel med forbrukslån og lånebeløp, etter kjønn, alder og husholdningstype. Gjennomsnitt og median. 2010. Prosent og kroner

	Har forbrukslån	Antall svar	Lånebeløp blant de som har forbrukslån		Antall med lån
			Gj.snitt	Median	
Alle	5	2 177	58 000	30 000	98
Kjønn					
Menn	4	941	64 000	35 000	33
Kvinner	5	1 236	54 900	30 000	65
Alder					
19-24 år	4	1 578	60 700	25 000	57
25-34 år	7	599	54 200	40 000	41
Husholdningstype					
Enslige studenter (inkl bor hjemme)	3	1 475	43 100	25 000	41
Studenter med forsørgeransvar	16	158	83 000	55 000	25
Par uten barn	6	544	57 500	37 500	32

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

5.3. Kredittkort

Tabell 5.3 er en oversikt over hvor stor andel av studentene som har et kredittkort og andelen som skylder beløp på ett eller flere kredittkort¹⁹. Vi ser her at 62 prosent av studentene oppgir at de har kredittkort og 19 prosent av alle studentene har gjeld på et slikt kort. Det vil si at 30 prosent av dem som har et kredittkort skylder et beløp på ett eller flere kort. Det at en skylder beløp på et kredittkort trenger ikke i seg selv å bety at man er utsatt økonomisk. Betaler man beløpet man skylder når regningen kommer, er dette et rentefritt lån, og det er først når man ikke klarer å betale kredittkortregningen at man setter seg i gjeld. Man kan selvfølgelig også ha et kredittkort uten å bruke det, slik at andelen som skylder beløp kan antyde noe om hvor mange som brukte kredittkortet på intervjuet. Vi skal derfor først beskrive hvor mange studenter som har kredittkort og hvor mange som skyldte et beløp på tidspunktet for intervjuet. Før vi så ser hvor mange som ikke betalte hele beløpet på siste regning og hvor mye de eventuelt har i gjeld.

Det er ingen signifikante forskjeller mellom mannlige og kvinnelige studenter i hvor mange som har kredittkort eller som skylder beløp. Andelen som har kredittkort og andelen som skylder beløp øker imidlertid med alder. 74 prosent av studentene i alderen 25-34 år har et eller flere kredittkort og 27 prosent av disse studentene har kredittkortgjeld. Tilsvarende har 60 prosent av studentene i alderen 22-24 år et kredittkort og 19 prosent av studentene i denne alderen har en slik gjeld. Blant de

¹⁸ Studenter i parforhold med barn og enslige forsørgere

¹⁹ Har du [eller [ektefellen/samboeren] din] kredittkort, som for eksempel Visa, Mastercard, American Express, Diners eller lignende? Studenter som svarte ja ble fulgt opp med følgende spørsmål: Har du [eller [ektefellen/samboeren] din] skyldig beløp på kredittkort nå?

Yngste studentene har 55 prosent kredittkort og bare 10 prosent har kredittkortgjeld. Vi ser det samme mønsteret når en fordeler etter antall semester en har studert.

Det er størst andel som både har et kredittkort og som har slik gjeld blant studenter i parforhold med barn. 77 prosent av disse studentene har kredittkort og 34 prosent skylder et beløp. Videre ser vi at 26 prosent av studenter som er enslige forsørgere har kredittkortgjeld, mens dette gjelder 22 prosent av studenter i parforhold uten barn. Enslige studenter og studenter som bor hjemme hos foreldrene har lavest andel som skylder beløp på kredittkort, henholdsvis 17 og 10 prosent.

Tabell 5.3 Andel studenter som har kredittkort og som skylder beløp, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Prosent

	Har kredittkort	Skylder beløp	Antall svar
All	62	19	2 177
Kjønn			
Menn	64	17	941
Kvinner	61	19	1 236
Alder			
19-21 år	55	10	715
22-24 år	60	19	863
25-34 år	74	27	599
Husholdningstype			
Enslige	60	17	1 254
Enslige som bor hos foreldre	49	10	221
Enslige forsørgere	63	26	35
Par uten barn	70	22	544
Par med barn	77	34	123
Antall semester			
1-3 semestre	52	13	469
4-6 semestre	63	17	894
7 semestre el. mer	68	22	805
Utdanningsinstitusjon			
Universiteter	61	15	1 166
Høyskoler	63	20	836
BI og Campus Kristiania	69	32	175
Studiebrøk			
Heltid	62	18	2 069
Deltid	69	27	108
Eier/leier			
Studentbolig	62	15	327
Eier	79	28	375
Leier	60	18	1 271
Utdanningssted			
Oslo	67	21	646
Andre storbyer	59	15	1 076
Ikke storby	63	21	455
Arbeid			
Arbeider ikke	62	15	872
1-9 timer i uka	59	15	537
10-34 timer i uka	64	24	712
35 timer eller mer i uka	77	31	56

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

5.4. Størst andel som skylder beløp blant BI og Campus Kristiania studentene

Blant studentene på de ulike utdanningsinstitusjonene er det ikke så store forskjeller i hvor mange som eier et kredittkort, men det er forskjeller i hvor mange som har gjeld. 15 prosent av universitetsstudentene og 20 prosent av høyskolestudentene har kredittkortgjeld. Blant studentene ved BI/Campus Kristiania har 32 prosent av studentene slik gjeld. Videre ser vi at 18 prosent av heltidsstudentene og 27 prosent av deltidsstudentene skylder beløp på ett eller flere kredittkort.

Studenter som eier boligen har i større grad kredittkort og flere har også gjeld. Studenter som bor i studentbolig har lavest andel med kredittkortgjeld. Vi ser av oversikten at 28 prosent av de som eier bolig har kredittkortgjeld, dette gjelder 18 prosent av studentene som leier bolig på det private markedet og 15 prosent av dem

som bor i studentbolig. Studenter som arbeider har i større grad kredittkort og det er også en større andel som har gjeld, sammenlignet med dem som ikke arbeider. Vi ser også at jo mer studentene arbeider, dess større andeler har kredittkortgjeld. 15 prosent av studentene som ikke jobber eller jobber svært lite (1- 9 timer i uka) har kredittkortgjeld. I gruppen av studenter som arbeider mellom 10-34 timer i uka har 24 prosent slik gjeld, mens det blant studentene som arbeider 35 timer eller mer i uka oppgir 31 prosent at de skylder beløp på et eller flere kredittkort.

Studenter som ikke betalte skyldig beløp

Som vi har sett ovenfor har godt over halvparten av studentene kredittkort og en god del hadde skyldig beløp da de ble intervjuet. Slike kredittkort kan ofte brukes rentefritt frem til første regning, slik at hvis man betaler når man mottar regningen blir det ingen ekstra kostnader ved bruk av slike kort. Betaler man ikke hele beløpet, begynner rentene å løpe og rentene på slike kort er oftest langt høyere enn rentene for andre typer lån. Tabell 5.4 viser andelen som ikke betalte hele beløpet på siste regning på kredittkortet og hvor mye som gjensto å betale. Studentene som har kredittkort ble spurt om de ved siste regning betalte hele beløpet, betalte deler av beløpet eller ikke noe av beløpet de skyldte på kredittkortet. Det var svært få som svarte at de ikke betalte noe av beløpet de skyldte, dette gjaldt kun 1 prosent av de spurte. I Tabell 5.4 er dermed de som svarte at de ikke hadde betalt noe av beløpet slått sammen med dem som hadde betalt deler av beløpet.

Tabell 5.4 Andel studenter med kredittkort som ikke betalte hele gjelden og hvor mye som gjenstår i gjennomsnitt og median, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Prosent og kroner

	Betalte ikke hele beløpet ved sist regning	Hvor mye gjenstår og betale:		Antall som har kredittkort
		Gjennomsnitt	Median	
I alt	14	11 000	6 000	1 354
Kjønn				
Menn	12	9 500	8 000	604
Kvinner	16	11 900	5 000	750
Alder				
19-21 år	7	4 200	2 000	390
22-24 år	14	8 900	5 000	521
25-34 år	21	14 500	9 000	443
Husholdningstype				
Enslige	13	9 500	5 000	750
Enslige som bor hos foreldre	6	3 500	4 000	109
Enslige forsørgere	.	.	.	.
Par uten barn	16	8 900	6 000	378
Par med barn	29	17 400	14 500	95
Antall semester				
1-3 semestre	10	10 400	5 000	242
4-6 semestre	14	8 000	5 000	558
7 semestre el. mer	16	13 900	8 000	546
Utdanningsinstitusjon				
Universiteter	11	11 200	5 000	708
Høyskoler	15	10 500	6 500	527
BI og Campus Kristiania	29	11 500	8 000	119
Studiebrøk				
Heltid	14	11 000	6 000	1 279
Deltid	19	11 000	4 500	75
Eier/leier				
Studentbolig	10	6 500	4 000	203
Eier	19	15 300	9 500	296
Leier	14	9 600	5 000	754
Utdanningssted				
Oslo	17	12 900	8 000	433
Andre storbyer	11	9 900	5 000	636
Ikke storby	18	9 700	5 250	285
Arbeid				
Arbeider ikke	10	12 500	5 000	540
1-9 timer i uka	13	6 800	5 750	315
10-34 timer i uka	20	11 700	6 000	456
35 timer eller mer i uka	21	12 700	10 000	43

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Blant alle studentene som har kredittkort var det 14 prosent som ikke betalte hele beløpet ved siste regning. Blant dem som ikke betalte hele beløpet på kredittkortet, gjenssto i gjennomsnitt 11 000 kroner. Gjelden varierer en del i størrelse slik at vi ser at medianen er betydelig lavere på 6 000 kroner. Median beløpet viser det vanligste beløpet blant studentene, mens gjennomsnittet blir mer påvirket av ekstremverdier. Er det stor forskjell på gjennomsnittet og medianbeløpene, viser det at det er større variasjon i beløpene som er oppgitt av studentene.

Kvinner har i noe større grad enn menn ikke betalt hele beløpet ved sist regning på kredittkortet, 16 mot 12 prosent. Når det gjelder hvor mye studentene har i resterende kredittgjeld, ser vi at kvinnelige studenter har lavere medianbeløp enn mannlige studenter, 5 000 mot 8 000 kroner. Gjennomsnittlig har likevel kvinner noe høyere kredittgjeld enn menn. Det vil altså si at det er noen kvinner som skylder veldig høye beløp, slik at gjennomsnittelig kredittkortgjeld er over det dobbelte av medianen blant kvinnelige studenter.

I tråd med det vi så ovenfor, øker kredittkortgjelden med alder blant studentene. Blant dem som har kredittkort var det kun 7 prosent av studentene i alderen 19-21 år som ikke betalte hele beløpet ved siste regning. Tilsvarende ser vi at det samme gjelder for 14 prosent av studentene i alderen 22-24 år og 21 prosent av studentene i alderen 25-34 år. Median gjestående gjeld for de eldste studentene var 9 000 kroner, tilsvarende beløp for studentene i alderen 22-24 år var 5 000 kroner og blant de yngste studentene var medianen for gjestående beløp 2 000 kroner. Vi ser at det gjennomsnittlige beløpet ligger ganske mye høyere for alle aldersgruppene, så dette tyder på at det er noen studenter som har svært høy gjeld og dermed trekker gjennomsnittet betraktelig opp. Vi ser også at andelen som ikke betalte hele kredittbeløpet ved siste regning øker med antall semestre en har studert. Gjestående gjeld er lik for dem som har studert 1-3 semestre og 4-6 semestre (median på 5 000 kroner), mens de som har studert mer enn 7 semestre har 3 000 kroner mer i gjestående kredittlån når vi ser på medianen.

Studenter i parforhold med barn skylder mest

Om en betalte hele kredittbeløpet ved forrige regning og hvor mye man har i gjestående beløp, varierer noe mellom studenter i ulike husholdningstyper. 29 prosent av studentene i parforhold med barn betalte ikke hele kredittbeløpet ved siste regning. Disse studentene skylder også klart høyest beløp. Her er medianen for skyldig beløp 14 500 kroner. Det var henholdsvis 13 og 16 prosent blant enslige studenter og studenter i parforhold uten barn betalte ikke hele beløpet ved siste regning, altså noenlunde like stor andel. Gjestående beløp var også i samme størrelse. Median gjeld for enslige studenter var 5 000 kroner, mens det tilsvarende beløpet for studenter i parforhold uten barn var 6 000 kroner. Blant studenter som bodde hjemme hos foreldrene var det bare 6 prosent som ikke betalte hele beløpet ved siste regning. Denne studentgruppen hadde også den laveste gjestående gjeld på 4 000 kroner.

Det er et skille mellom studenter som studerer ved BI/Campus Kristiania og universitets- og høyskolestudenter. 29 prosent av studentene ved BI/Campus Kristiania som har kredittkort betalte ikke hele beløpet ved siste regning, dette gjaldt 15 prosent av høyskolestudentene og 11 prosent av universitetsstudentene. Samtidig ser vi at studentene ved BI/Campus Kristiania har mer i kredittkortgjeld enn studentene ved høyskolene og universitetene når vi ser på den vanligste gjelden, altså medianen. Her ser vi imidlertid at gjennomsnittsbeløpene er ganske like. Dette vil si at noen studenter ved høyskolene og universitetene har høy gjeld og dermed trekker gjennomsnittet opp, slik at gjennomsnittlig er det ingen forskjeller mellom de ulike utdanningsinstitusjonene. Den typiske gjelden blant BI/Campus Kristiania studenter er imidlertid høyere enn ved de andre utdanningsinstitusjonene. Ser en på studiested, viser oversikten at studenter som studerer ved studiesteder i Oslo har noe høyere gjeld, sammenlignet med studenter i landet

ellers. Det er likevel like stor andel som studerer i Oslo som utenom de store byene som ikke betalte hele beløpet ved siste regning.

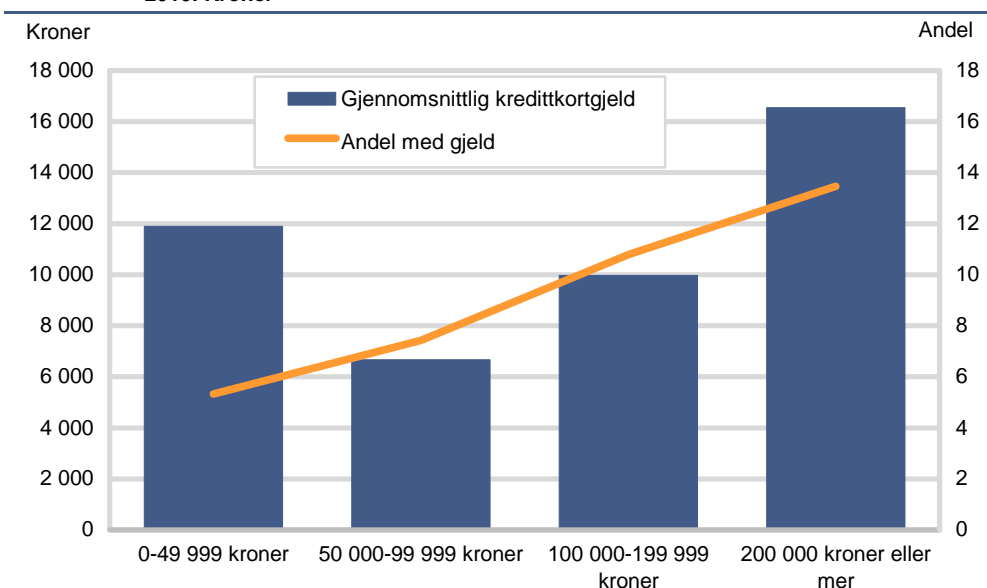
Studenter som bor i studentbolig, har lavest andel som ikke betalte hele beløpet ved sist regning, henholdsvis 10 prosent. Disse studentene har også lavest gjennstående kredittgjeld, med en median på 4 000 kroner. 19 prosent av studentene som eide egen bolig betalte ikke hele kredittgjelden ved siste regning og medianbeløpet for denne studentgruppen var mer enn dobbelt så høy som blant studenter som bor i studentbolig, nemlig 9 500 kroner.

Andelen som ikke betalte hele gjelden, er stigende med hvor mye man arbeider. Median beløpet studentene har i gjeld øker også med økt arbeidstid. Men vi ser at gjennomsnittsbeløpet for studenter som ikke arbeider er mer enn dobbelt så høyt som median, nemlig 12 500 kroner i gjennomsnitt og 5 000 kroner i medianbeløp. Det vil si at det er noen studenter som ikke arbeider som har mye i gjeld, mens dette ikke gjelder for flertallet av disse studentene.

Bruker studentene kredittkort for å overleve?

Vi har ovenfor sett at det er en del studenter som har gjeld på kredittkort og hvilke studentgrupper dette gjelder. Er det sånn at studenter bruker kredittkortet for å få endene til å møtes? Vi vet fra kapittel 2 om studentenes inntekter at det er små variasjoner i studiestøtte, og at det er forskjeller i yrkesinntekt som har betydning for hvor romslig økonomien til studentene er. Vi har derfor sett på hvor mye gruppen av studentene som oppgav at de har gjeld på kredittkort, har i registrerte brutto yrkesinntekter. I tillegg har vi lagt inn en linje som forteller oss hvor stor andel som har en slik gjeld innenfor de ulike inntektsgruppene. Figur 5.1 viser at studenter som har de laveste yrkesinntektene har den nest høyeste kredittgjelden. Studenter som har en yrkesinntekt på inntil 50 000 kroner skylder i gjennomsnitt 12 000 kroner på ett eller flere kredittkort. Videre ser vi at studentene som har en yrkesinntekt på mellom 50 000 og inntil 100 000 kroner har den laveste kredittgjelden, nemlig knapt 7 000 kroner. Studenter som tjener mellom 100 000 og inntil 200 000 skylder et beløp på 10 000 kroner. Men som vi ser av Figur 5.1 er det studentene med den høyeste yrkesinntekten som har den største kredittkortgjelden. Studenter som har en brutto yrkesinntekt på mer enn 200 000 kroner, skylder i gjennomsnitt knapt 17 000 kroner etter siste regning de betalte på ett eller flere kredittkort. Oversikten viser også at det er en positiv sammenheng mellom økt yrkesinntekt og andel med kredittkortgjeld.

Figur 5.1 Gjennomsnittlig kredittkortgjeld og andel som har gjeld, etter brutto yrkesinntekt. 2010. Kroner

¹ Gjennomsnittsbeløp kun for de som har gjennstående beløp å betale på kredittkort
 Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

5.5. Studentenes formue

Vi har koblet til registerinformasjon om studentenes bruttoformue²⁰. Når man vanligvis ser på ligningsformuen vil denne ofte undervurdere hva husholdningen faktisk har i formue. Dette skyldes at ligningsverdien av boliger ofte er langt under markedsverdi på boligen (Kirkeberg 2008). Men siden det bare er 17 prosent av studentene som eier bolig (se kapittel 3 om boligøkonomi) vil ikke dette gjelde i samme grad for studenter, som for mer etablerte flerpersonhusholdninger.

Tabell 5.5 viser gjennomsnitt og median formue for ulike grupper av studenter. Median formue til alle studentene er 86 500 kroner i 2010. Gjennomsnittet er betraktelig høyere, og den gjennomsnittlige formuen til alle studentene er 212 700 kroner. Det er altså noen studenter som har svært høy formue og dermed trekker opp gjennomsnittet betraktelig, når vi sammenligner med medianen. Vi ser også at mannlige studenter har høyere formue enn kvinner og at formuen øker med alder. Studenter i parforhold med og uten barn og enslige forsørgere har høyere formue enn enslige studenter som bor alene eller sammen med foreldrene.

Måler vi formue med median kroner, er det ikke spesielt store forskjeller mellom utdanningsinstitusjonene, men vi ser at det er forskjeller på gjennomsnittlig formue. Det er noen studenter ved BI/Campus Kristiania som har svært høy formue, noe som fører til at disse studentene gjennomsnittlig har en større formue enn universitets- og høyskolestudenter. Som det ble nevnt innledningsvis inngår ligningsverdien av boligen i formuesbegrepet. Dette ser vi tydelig når en fordeler etter hvilke studenter som eier bolig og hvem som leier. Median formue for studenter som eier bolig er 368 200 kroner, mens den tilsvarende formuen til studenter som bor i studentbolig er 72 800 kroner og studenter som leier annen bolig er 64 600 kroner. Vi ser også at studenter ved studiesteder i de store byene har større formue enn studenter utenfor de fem største byene, dette gjelder spesielt studenter som studerer ved studiesteder i Oslo.

Tabell 5.5. Bruttoformue, etter ulike bakgrunnskjenetegn. 2010. Gjennomsnitt og median. Kroner

	Gjennomsnitt	Median	Antall
I alt	212 700	86 500	2 150
Kjønn			
Menn	243 100	97 500	928
Kvinner	189 600	77 400	1 222
Alder			
19-21 år	130 700	63 500	709
22-24 år	164 000	74 900	853
25-34 år	382 300	183 300	588
Husholdningstype			
Enslige	168 500	74 300	1 234
Enslige som bor hos foreldre	155 800	72 000	217
Enslige forsørgere	362 900	141 200	35
Par uten barn	257 500	101 200	541
Par med barn	516 300	275 500	123
Utdanningsinstitusjon			
Universiteter	215 300	90 500	1 151
Høyskoler	195 700	80 700	829
BI og Campus Kristiania	277 800	84 600	170
Eier/leier			
Studentbolig	139 400	72 800	322
Eier	521 200	368 200	375
Leier	146 600	64 600	1 252
Utdanningssted			
Oslo	275 600	104 400	638
Andre storbyer	189 800	83 700	1 062
Ikke storby	177 500	73 500	450

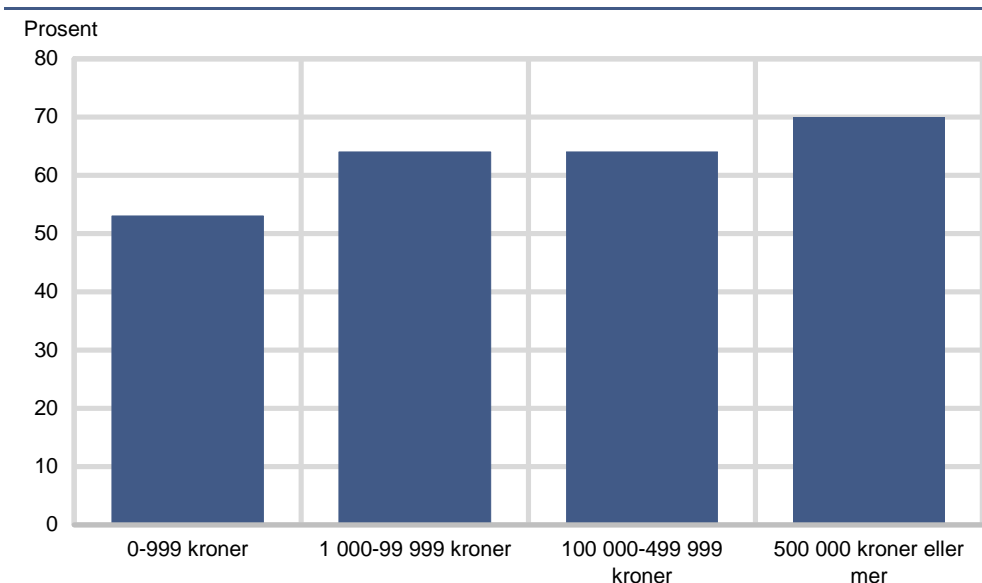
Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

²⁰ Bruttoformue er samlet beløp for skattepliktig realkapital (fast eiendom) og skattepliktig bruttofinanskapital (bankinnskudd, aksjer og andre verdipapirer) som fremkommer i ligningen ved årets slutt. For mer detaljert beskrivelse av formuesbegrepet se kapittel 1.

Studenter med stor formue forventer noe mer i studielån

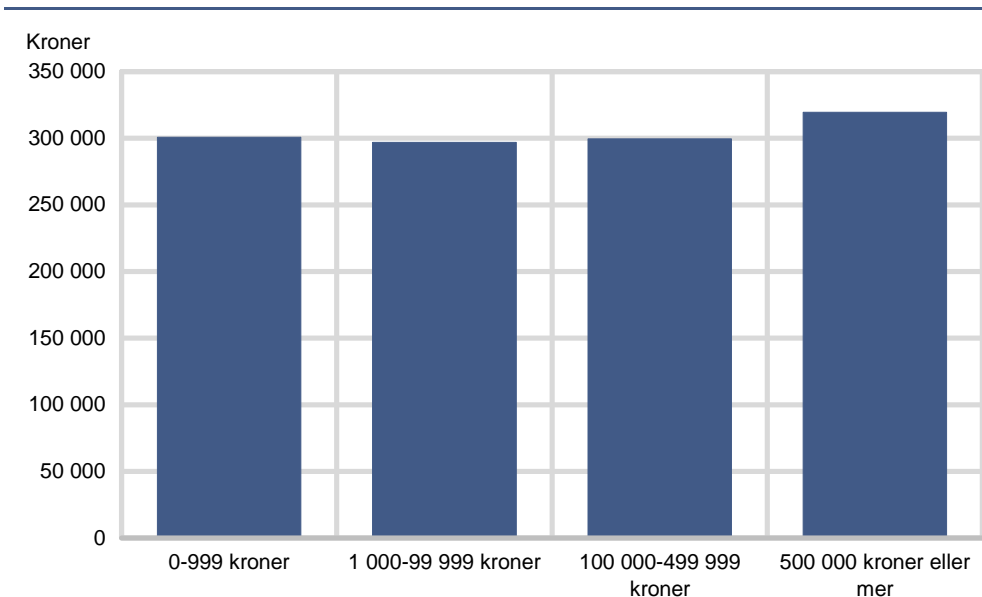
Vi viste tidligere i dette kapittelet at det ikke var store forskjeller i hvor mye studentene forventet seg i studielån, men at hvor lang utdanning man hadde tenkt å ta hadde betydning for dette. I Figur 5.2 har vi sett på hvordan andelen som planlegger en utdanning på mer enn 4 år fordeler seg etter hvor stor formue man har. Det er ikke veldig store forskjeller, men vi ser at studentene som ikke har noen formue (inntil 1 000 kroner) har den laveste andelen som har planlagt utdanning på mer enn fire år, nemlig 53 prosent. Tilsvarende ser vi at blant de studentene med størst formue, har 70 prosent planlagt en utdanning på mer enn fire år.

Figur 5.2. Andel studenter med planlagt utdanning i mer enn 4 år, etter brutto formue. 2010. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Figur 5.3. Forventet gjennomsnittlig studielån etter endt utdanning, etter brutto formue. 2010. Kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Det kan tenkes at dem med høyere formue ikke finner det nødvendig å ta opp like mye studielån som studenter som ikke har noen formue. Eller det kan tenkes at de studentene som ikke har store økonomiske ressurser kvier seg for å ta opp for mye i studielån. På den annen side er det en større andel av studentene med høyest formue som planlegger en utdanning på mer enn 4 år, noe som kan bidra til at disse

studentene forventer et høyere lån. Figur 5.3. viser hvor mye studentene forventer de vil ha i studielån når de er ferdig med utdanningen, fordelt etter hvor mye de har i formue. Det er ikke spesielt store forskjeller i hvor mye studentene forventer å ende med i studiegjeld når vi fordeler etter hvor mye de har i formue. Men vi ser likevel at de studentene som har mest i formue forventer seg mer i gjeld enn studenter med mindre formue. Det vi også kan merke oss er at selv om de som ikke har noen formue (inntil 1 000 kroner) i større grad planlegger en utdanning som er mindre enn 4 år, forventer de seg like høy gjeld som studentene som har opptil 500 000 i formue.

Rike studenter sparer på studielånet?

Studielånet er et gunstig lån som det ikke begynner å løpe renter på før etter at man er ferdig med å studere. Har man god økonomi gjennom økonomiske overføringer fra familien, egne inntekter eller formue, kan man ta opp studielån uten å bruke det. Man kan sette det inn på en høyrentekonto, rentefond eller lignende og betale lånet tilbake når man er ferdig med å studere og da sitte igjen med alle renteinntektene. Om det er slik er det ikke mulig å si helt sikkert ut fra denne undersøkelsen. For å få vite dette sikkert må man undersøke dette hos personer som er ferdige med å studere, for å se hva de faktisk har gjort. Men vi kan likevel bruke noen av spørsmålene i undersøkelsen for å belyse dette noe. For de studentene som ikke bruker deler eller hele studielånet, vil dette være registrert som en del av formuen. Dataene gir oss imidlertid ikke mulighet til å identifisere i hvor stor grad studielån bidrar til studentenes formue. Tabell 5.6 viser hvor mye studentene ser for seg at de skal bruke av beløpet fra Lånekassen fordelt etter hvor stor formue de har. Vi ser her at andelen som ikke har tenkt å bruke hele studielånet øker med økt formue. Blant studenter som ikke har noen formue (opp mot 1 000 kroner), ser vi at kun 5 prosent sier at de vil bruke halvparten eller mindre av lånet fra Lånekassen. Andelen øker til 10 prosent blant studenter som har en liten formue på mellom 1 000 og 10 000 kroner. Ser vi på studentene som har noe mer i formue, svarer 18 prosent av de som har mellom 10 000 og inntil 500 000 kroner at de vil bruke halvparten eller mindre, mens tilsvarende prosentandel for de studentene som har mer enn 500 000 kroner i bruttoformue er 16 prosent.

Tabell 5.6. Andel av beløpet fra Lånekassen som antas å brukes opp etter bruttoformue. 2010. Prosent og kroner

	Hele beløpet	Omlag halvparten av beløpet	Under halvparten av beløpet	Antall svar
I alt	87	8	4	1 894
Bruttoformue				
0-999 kroner	95	4	1	258
1 000-99 999 kroner	90	7	3	790
100 000-499 999 kroner	82	12	6	685
500 000 kroner eller mer	84	7	9	128

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

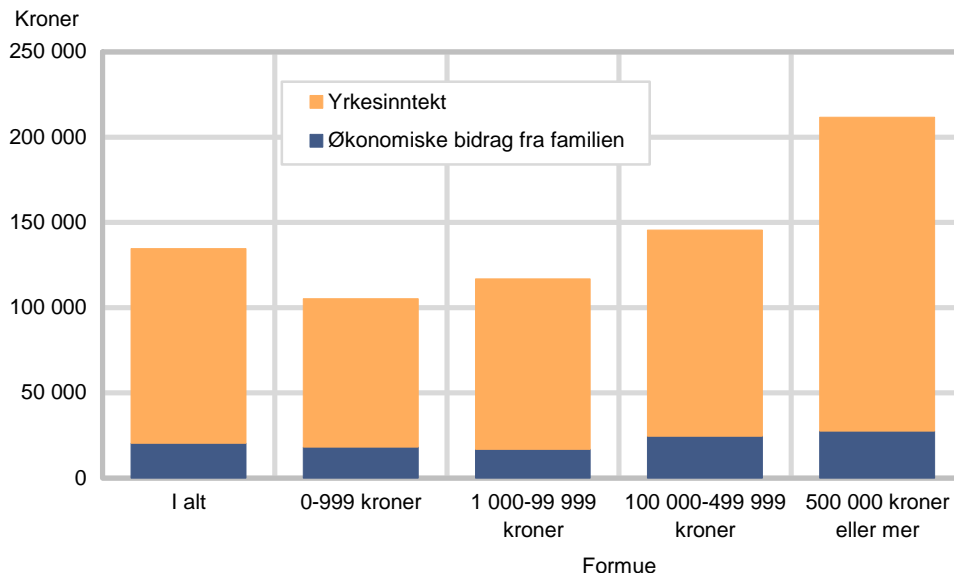
Yrkesinntekten øker med formuen

Ovenfor så vi at studenter med høy formue forventet seg noe høyere studiegjeld enn andre studenter, men at de ikke nødvendigvis ser for seg at de skal bruke hele studielånet. Hvordan er størrelsen på formuen i forhold til andre inntektskilder utenom studielånet? Vi har informasjon om yrkesinntekt hentet fra register og opplysninger om økonomiske bidrag fra familien som studentene har oppgitt i intervjuet. I Figur 5.4. har vi fordelt disse inntektskildene etter hvor mye man har i formue. Vi ser her at både den økonomiske støtten fra familien og egen yrkesinntekt øker betraktelig med økt formue.

Studenter som ikke har noen formue mottok gjennomsnittlig 18 000 kroner i året i økonomisk støtte fra familien. I tillegg hadde de en yrkesinntekt på 87 000 kroner i 2010. De som hadde en beskjeden formue på mellom 1 000 og 100 000 kroner mottok 17 000 kroner i støtte fra familien og hadde en yrkesinntekt før skatt på 100 000 kroner. Studenter med en formue på mellom 100 000 og inntil 500 000 kroner mottok en støtte fra familien på 25 000 kroner og hadde en yrkesinntekt på

121 000 kroner i 2010. Studenter med en formue på mer enn 500 000 kroner mottok 28 000 kroner i økonomisk støtte fra familien årlig, og hadde selv en brutto yrkesinntekt på 184 000 kroner. Vi ser altså at de studentene som har mest i formue, mottar betraktelig mer i økonomisk støtte fra familien, og de har også en klart høyere yrkesinntekt enn andre studenter.

Figur 5.4. Gjennomsnittlig brutto yrkesinntekt og økonomiske bidrag fra familie, etter brutto formue. 2010. Kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

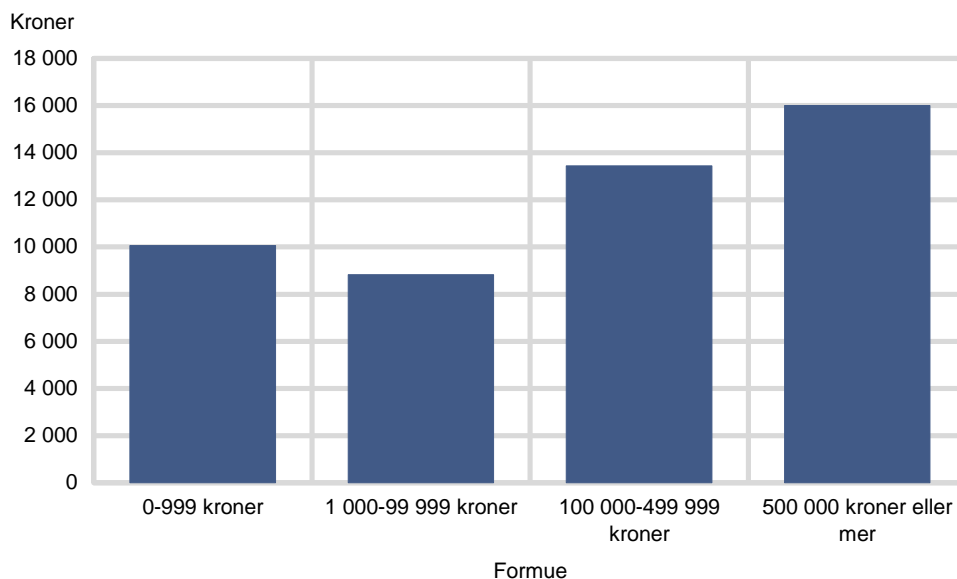
Høyere yrkesinntekter kan både henge sammen med at en jobber mer, men også at jobben er bedre betalt. Vi har ikke oversikt over hvor mye studentene får i timebetaling for arbeidet de gjør, men vi har spurt studentene om hvor mye de arbeider. Når en ser på antall timer studentene oppgir at de arbeider i uka, arbeider studentene som har inntil 100 00 kroner i formue i gjennomsnitt 12 timer i uka, de som har en formue på mellom 100 000 og inntil 500 000 kroner 13 timer og de som har en formue på mer enn 500 000 kroner arbeider i gjennomsnitt 16 timer i uka (se vedleggstabell 5.8). Så de studentene som har den høyeste formuen arbeider i noe mer grad enn studenter med mindre i formue, noe som kan forklare noe av denne forskjellen.

Høy formue og høy kredittgjeld

Vi har til nå sett at studenter med høyere formue forventer noe mer i studiegjeld, har høyere yrkesinntekter og mottar mer i støtte fra familien enn andre studenter. Som vi så tidligere i dette kapittelet er det også en del studenter som har kredittkortgjeld. Hva har studenter med ulik formue i kredittkortgjeld? Er det slik at studenter tar opp slike lån for å dekke nødvendig utgifter de ellers ikke har penger til? Eller er det slik at når man har en trygg økonomi er man ikke like forsiktig med økonomien, fordi man vet man har penger i bakhånd til å betale gjeld med?

Figur 5.5. viser hvor mye studentene hadde i gjeld på kredittkort etter hvor mye de har i formue. Her ser vi at de som ikke har noe i formue (inntil 1 000 kroner) har mer i kredittgjeld enn dem som har en beskjeden formue. Det er også en klar tendens, hvis man ser bort fra studentene uten formue, til at jo mer man har i formue, dess mer har en også i kredittkortgjeld. Studentene med en formue på mer enn 500 000 kroner har i gjennomsnitt 16 000 kroner i kredittgjeld. Dette er 2 500 kroner mer i gjeld enn studenter som har en formue på mellom 100 000 og inntil 500 000 kroner. Studenter som har en formue på mellom 1 000 og inntil 100 000 kroner hadde en kredittkortgjeld på 8 800 kroner, mens studentene uten formue (inntil 1 000 kroner) hadde en slik gjeld på 10 100 kroner i gjennomsnitt.

Figur 5.5. Gjennomsnittlig kredittkortgjeld¹, etter bruttoformue. 2010. Kroner

¹ Gjennomsnittsbetrag kun for de som har gjenstående beløp å betale på kredittkort
 Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

5.6. Oppsummering

Vi har i dette kapitlet vist at seks av ti studenter har kredittkort og at 30 prosent av disse studentene skylder et beløp på et slikt kort. I gjennomsnitt skylder studentene 11 000 kroner på ett eller flere kredittkort. Andelen som har kredittkort og skylder beløp på slike kort øker med alderen og eldre studenter skylder mer enn yngre studenter. Vi ser også at andelen som skylder beløp er større blant studenter med forsørgeransvar. Vi finner også at jo mer studentene arbeider ved siden av studiene, jo mer skylder de i kredittgjeld, men det er også en liten gruppe av studenter som ikke arbeider som skylder relativt mye. Dette bekreftes når vi fordeler kredittgjeld etter hvor mye studentene har i brutto yrkesinntekt. Det som har mest betydning for hvor mye studentene forventer å få i samlet studiegjeld ved endt utdanning, er hvor lang utdanning man har planlagt og hvilken utdanningsinstitusjon man studerer ved.

Det er relativt stor variasjon i hvor mye studentene har i formue. Dette ser vi ved at medianen for formuen er langt lavere enn gjennomsnittet. Formuen øker med alder og mannlige studenter har mer i formue enn kvinner. Studenter med stor formue forventer mer i samlet studielån ved endt utdanning, men planlegger i større grad å spare deler av lånet. Det er også slik at yrkesinntekten og den økonomiske støtten en får fra familien øker med økt formue. Vi ser også at kredittgjelden øker i takt med formuens størrelse, med et lite unntak for de studentene som ikke har formue (inntil 1 000 kroner). Denne gruppen studenter har noe høyere kredittgjeld enn de studentene som har en formue på inntil 100 000 kroner. Det ser altså ut til at studenter som har en mer trygg økonomi tar mer opp i lån (både studielån og kredittlån), men siden de har mer økonomiske ressurser, kan det tenkes at denne gruppen av studenter ikke opplever en like stor risiko ved å sette seg i gjeld, som studenter med mindre økonomiske midler.

5.7. Vedleggstabeller til kapittel 5

Tabell 5.7. Gjennomsnittlig kredittkortgjeld, etter yrkesinntekt. 2010. Kroner

Yrkesinntekt	Gjennomsnittlig kredittkortgjeld	Antall med kredittkort
0-49 999 kroner	11 900	430
50 000-99 999 kroner	6 700	341
100 000-199 999 kroner	10 000	367
200 000 kroner eller mer	16 500	216

Tabell 5.8. Planlagt utdanning, forventet studielån, økonomiske bidrag fra familien, brutto yrkesinntekt, arbeidstimer i uken, kredittgjeld, etter brutto formue. 2010. Kroner, timer og prosent

	I alt	0-999 kroner	1 000- 99 999 kroner	100 000- 499 999 kroner	500 000 kroner eller mer
Prosentandel som har planlagt utdanning mer enn 4 år	63	53	64	64	70
Antall svar	2 142	270	873	792	207
Gjennomsnittlig forventet studielån	300 500	300 800	296 800	299 500	319 500
Antall svar	1 972	244	801	739	188
Gjennomsnittlig økonomiske bidrag fra familien	20 600	18 300	16 900	24 700	27 700
Antall med overføringer fra familien	1 258	193	546	419	100
Gjennomsnittlig brutto yrkesinntekt	114 000	87 000	100 000	120 900	183 900
Antall med yrkesinntekt	2 026	248	843	743	192
Gjennomsnitt arbeidstimer per uke	13	12	12	13	16
Antall som arbeider	1 290	163	529	465	133
Gjennomsnitt kredittgjeld	11 200	10 100	8 800	13 400	16 000
Antall med kredittkort	1 338	162	507	523	146

6. Betalingsproblemer

Torkil Løwe og Anders Barstad

Dette kapitlet gir et innblikk i hvordan studentene mestrer sin daglige økonomi, der forskjeller mellom studentene vektlegges. Nærmere bestemt spør vi i hvilken grad studentene er i stand til å overholde sine økonomiske forpliktelser i forhold til løpende/forutsette og uforutsette utgifter. Snaut en tredjedel av studentene bor i husholdninger som har opplevd betalingsproblemer. Sammenlignet med 2005 har det vært en kraftig reduksjon i forekomsten av slike problemer. Kvinner og enslige har noe oftere betalingsvansker enn andre, men forskjellene er små. Derimot har studenter med dårlig helse langt oftere betalingsproblemer enn dem med god helse.

6.1. Innledning

Fremstillingen tar utgangspunkt i studentenes svar på spørsmål om i hvilken grad de har opplevd betalingsvansker, og om man har penger i bakhånd i tilfelle uforutsette utgifter. Da det naturlig nok er en sterk sammenheng mellom det å ikke ha en slik reserve og betalingsproblemer er det i kapitlet lagt vekt på å kartlegge omfang og fordeling av betalingsproblemer.

Vekt på mønstre og sammenhenger

Kapitlet legger vekt på å drøfte sammenhenger mellom betalingsevne og utvalgte kjennetegn ved studentene. På bakgrunn av studentrelaterte problemstillinger har vi valgt å se svarfordelingen i forhold til kjønn, alder, parstatus, bosted (studiested), boligtype (studentbolig), arbeids- og inntektsforhold, samt helse. I tillegg til å avdekke og kartlegge systematiske forskjeller mellom studenter på bakgrunn av disse variablene, vil kapitlet videre se de to aspektene ved økonomien, betalingsproblemer og betalingsreserve i sammenheng med hverandre. Betalingsproblemer og betalingsreserve blant studentene i 2010-undersøkelsen har tidligere vært omtalt av Otnes m.fl. (2011, s. 141).

Hvilke spørsmål ble stilt?

En forutsetning for å kunne tolke tallene og statistikken som fremgår i dette kapitlet, er at spørsmålsformuleringene og mulige tolkninger av disse presiseres og drøftes. Studentene ble stilt følgende spørsmål om i hvilken grad husholdningen de utgjør eller tilhører mestrer sine økonomiske forpliktelser. Spørsmålene handler om betaling av løpende utgifter og økonomisk reserve i tilfelle uventete utgifter:

1. *Har det i løpet av de siste 12 månedene hendt at du/dere har hatt vansker med å klare de løpende utgiftene til f.eks. mat, transport, bolig? Hendte det ofte, av og til, en sjelden gang, eller aldri?*
2. *Var husholdningens økonomi i mesteparten av 2009 slik at du/dere ville klare en uforutsett regning på 5000 kroner?*
3. *Ville du/dere klart en uforutsett regning på 3000 kroner?*

Spørsmål 1) ble ikke stilt til studenter som bor hos foreldrene, mens spørsmål 2) ble stilt til alle. I analysen vil vi likevel holde studenter som bor hos foreldrene utenfor ved beregninger av begge svarfordelingene. Spørsmål 3) ble stilt til dem som svarte nei på spørsmål 2). I analysen vil vi ikke gjenta de fullstendige formuleringene, men lar spørsmål 1) indikere "betalingsproblemer" og 2) og 3) indikere "betalingsreserve", eller henholdsvis reelle og potensielle betalingsvansker.

Betalingsvansker

Spørsmål 1) er hovedfokus i dette kapitlet. Et positivt svar på spørsmålet om de har hatt vansker med å betale løpende utgifter siste år til mat, transport eller bolig tolkes som at studenten har hatt *betalingsproblemer* i en eller annen form. Det kan være variasjoner i hvordan intervjuobjektene oppfattet spørsmålet. Dette skyldes dels at spørsmålet ikke fanger opp alle økonomiske problemer. Utgifter til andre

formål enn de angitte (løpende utgifter til mat, transport, bolig) vil i større eller mindre grad holdes utenfor og kommer i tillegg. På den andre siden vet vi ikke om de som svarer bekreftende faktisk har unnlatt å betale regninger, i tide - eller overhodet. At man har ”vansker med å klare løpende utgifter” kan bety at man tross alt klarer utgiftene, eventuelt etter purring. Med forbehold om at det her er fare både for under- og overestimering lar vi svarene indikere og summere til omfang og fordeling av generell *betalingssvikt* blant studentene.

Betalingsreserve

Spørsmål 2) og 3) presenterer studenten for hypotetiske utgiftsscenarier knyttet til om de kan klare en uforutsett regning på 3 000 eller 5 000 kroner. Svarene indikerer at studenten eller husholdningen har det vi kaller betalingsreserve. Også dette spørsmålet kan tolkes på ulike måter. Det presiseres at det er *husholdningens* økonomi det spørres etter, og vi må regne med at samtlige studenter som bor sammen med ektefelle eller samboer tar dennes inntekt med i betraktningen når de svarer. I hvilken grad egen og eventuelt partners formue og andre ressurser inngår i studentenes svar vet vi ikke. Det er ikke utenkelig at enkelte studenter som har økonomisk støttevillige foreldre også tar dette sikkerhetsnettet med i betraktningen. Foreldrenes ressurser definert ved deres utdanningsnivå vil inngå som forklaringsvariabel for betalingsproblemer. Det er verdt å merke seg at svarene som refereres knytter seg til de "siste 12 måneder", og spørsmål 2) og 3) refererer til vansker de ev. hadde i 2009.

6.2. Flertallet har ikke betalingsvansker

Av studentene i utvalget, som ikke bor hos foreldrene, svarer knapt en av tre bekreftende på spørsmålet om de har hatt vansker med å klare løpende utgifter. En av tyve sier de ofte har hatt slike problemer. Det viktigste disse tallene forteller oss er at det store flertallet ikke har økonomiske problemer, selv blant relativt unge heltidsstudenter som denne levekårsundersøkelsen representerer.

Når vi nå skal se svarfordelingen på bakgrunn av utvalgte bakgrunnsfaktorer må det presiseres at analysen i hovedsak er bivariat, det vil si at vi bare deler utvalget inn etter den aktuelle variabelen uten hensyn til andre forhold. Forskjellene/likheten mellom gruppene sier dermed ikke nødvendigvis noe om (den kausale) betydningen av variabelen, men kan ofte forklares ved andre samvarierende forhold.

Kvinner mindre økonomiske?

Ser vi svarene på bakgrunn av de grunnleggende demografiske kjennetegnene kjønn og alder kan mønstret synes noe overraskende. Kvinner har tilsynelatende noe hyppigere og større vansker enn menn. Forskjellen er ikke veldig stor og kan ha sammenheng med andre forhold som varierer med kjønn. Det er liten forskjell mellom de ulike aldersgruppene.

Tabell 6.1. Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter kjønn, alder og parstatus. Bosatte hos foreldre er utelatt. 2010. Prosent

	Har du/dere hatt betalingsvansker?				100	N
	Nei	En sjelden gang	Av og til	Ofte		
Alle	69	14	12	6	100	1 944
Kjønn						
Menn	72	14	10	4	100	826
Kvinner	66	13	13	7	100	1 118
Alder						
19-21 år	72	12	11	6	100	587
22-24 år	65	15	13	7	100	791
25-34 år	69	13	12	6	100	564
Parstatus						
Samboer/gift	72	13	11	4	100	658
Enslig	67	14	12	7	100	1 286

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Alder ingen hindring

Alder er i statistisk sammenheng en grunnleggende bakgrunnsvariabel med betydelig forklaringskraft for en rekke sosiale og økonomiske forhold i befolkningen. Dette skyldes endringer gjennom livsløpet (faktorene endres med alder) og forskjeller mellom generasjoner (faktorene endres over tid). Studentene i vårt utvalg er mellom 19 og 34 år, og dermed en relativt homogen og avgrenset gruppe aldersmessig. Aldersspennet sammenfaller imidlertid med det som gjerne kalles "etableringsfasen", en periode i livet der økonomien kan endres mye fra år til år. Jobbetablering, familiestifting og kjøp av bolig er tre begivenheter som vil kunne påvirke økonomien slik vi her måler den. Når vi sorterer svarene etter studentenes alder finner vi at denne i mange tilfeller - i alle fall i økonomisk sammenheng - sterkt utslagsgivende variabelen synes å være irrelevant. Det er som vist i tabell 6.1 ingen nevneverdig forskjell på omfanget av betalingsproblemer mellom de tre aldersgruppene vi har delt utvalget inn i. Dette gjelder enten vi ser på hyppigheten av betalingsvansker eller sannsynligheten for å ha betalingsvansker.

Par har marginalt bedre økonomi

Sannsynligheten for at man har opplevd betalingsproblemer er bare litt lavere blant studenter som er samboende eller gifte (og som bor sammen) enn blant enslige. Her vil i prinsippet partnerens betalingsproblemer kunne telle med og dermed øke andelen som svarer bekreftende. Samtidig er utgiftene det refereres til felles-økonomiske. Selv om partene i et par kan ha forskjellig livsstil (den ene kan spare mens den andre heller bruker opp pengene sine) vil de nødvendigvis i høy grad ha felles økonomiske levekår, for eksempel boforhold.

Færre har betalingsvansker

Har det skjedd endringer siden 2005? Utvalget av studenter til levekårsundersøkelsen i 2005 og 2010 er ikke helt identiske, men med samme aldersavgrensning, dvs 19-34 år lar tallene seg sammenligne. Imidlertid er 2010-studentene ett år yngre enn 2005-studentene i gjennomsnitt. Videre er andelen deltidsstudenter noe lavere i 2010 enn i 2005. At andelen unge heltidsstudenter er litt høyere i 2010 enn i 2005 skulle tilsi at andelen studenter med "dårlig økonomi" var høyere i 2010, som følge av en ren sammensetningseffekt. Imidlertid, er andelen som rapporterer om betalingsvansker alt i alt *lavere* i 2010 enn den var i 2005-undersøkelsen. Det kan se ut til at den kraftige økningen av de økonomiske problemene i studentbefolkningen fra 1998 til 2005 (Løwe og Sæther 2007) er reversert. Andelen som hadde opplevd slike vansker i husholdningen siste år falt fra knapt annenhver student (53 prosent) i 2005 til snaut hver tredje (31 prosent) i 2010 (Otnes m.fl. 2011: 141-143). Andelen som har opplevd slike vansker ofte eller av og til falt fra 27 til 18 prosent. Også andelen av studentene som etter eget utsagn har en viss betalingsreserve (kan betale en uforutsett regning på 5000 kroner) har økt noe, fra 51 til 60 prosent. Disse tallene gir en klar indikasjon på at studenter har fått bedre økonomi de senere årene, dette henger nok sammen at studentene jobber mer i dag, og at en del studenter får mer økonomisk hjelp hjemmefra. Dette står nærmere beskrevet i kapittel 2, som omhandler inntekt og kapittel 4, som ser på støtte fra familien.

Studentbolig og storby er ikke utslagsgivende

Studiested, nærmere bestemt om studenten bor i storby, er en variabel som kan påvirke levekostnader og som man dermed kunne anta var relevant for graden av betalingsproblemer. Boutgiftene er klart høyere i storbyene, og er dessuten lavere blant dem som bor i studentbolig sammenlignet med andre boformer (jfr kap 3). Som tabell 6.2 viser gir disse forholdene ingen klare utslag på sannsynligheten for betalingsvansker.

Tabell 6.2. Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter studiested (storby) og om man bor i studentbolig. Studenter som bor hos foreldre er utelatt. 2010/2011. Prosent

	Har du/dere hatt betalingsvansker?				100	N
	Nei	En sjelden gang	Av og til	Ofte		
Alle	69	14	12	6	100	1 944
Studiested						
Oslo	70	12	11	7	100	558
Andre storbyer	67	15	13	5	100	901
Ikke storby	69	12	12	7	100	485
Bor i studentbolig						
Ja	70	15	9	6	100	311
Nei	68	13	13	6	100	1 628

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Inntekt er en dårlig indikator alene

Man burde forvente at studenter med høy inntekt sjeldnere har betalingsproblemer enn studenter med lav inntekt. Slik er det tilsynelatende ikke uten videre. Andelen med betalingsproblemer er alt i alt den samme enten man har høy eller lav inntekt. Inntekt er her definert som personlig samlet inntekt etter skatt og overføringer. Om man har yrkesinntekt eller ikke har lite å si. Mangelen på forklaringskraft av inntekt ble også påpekt ved analyser av 2005-undersøkelsen (Løwe og Sæther 2007: 60). Når vi legger studielånet til inntekten og ser på disponibelt beløp, finner vi heller ikke noen sterk sammenheng, selv om det ser ut til at de 25 prosent ”rikeste” studentene (de som befinner seg i 4. kvartil, se tabell 6.3) noe sjeldnere har hyppige (”ofte”) betalingsproblemer enn andre. Samtidig må det påpekes at denne enkle analysen kan skjule viktige forskjeller mellom studentene. Forskjeller i husholdningsstørrelse/sammensetning kan spille inn. En inntektskilde som kan være utslagsgivende er støtte fra familien. Denne vil som regel ikke bli registrert som inntekt (for mer informasjon om støtte fra familien, se kapittel 4).

Tabell 6.3. Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter om en har inntektsgivende arbeid og disponibelt beløp (kvartiler). Studenter som bor hos foreldrene er utelatt. 2010. Prosent

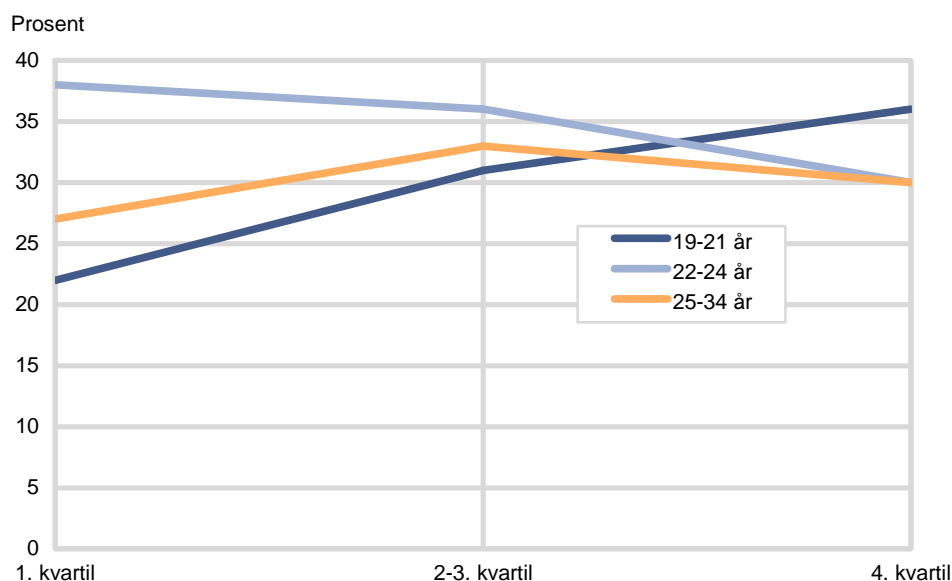
	Har du/dere hatt betalingsvansker?				100	N
	Nei	En sjelden gang	Av og til	Ofte		
Alle	69	14	12	6	100	1 944
Har inntektsgivende arbeid						
Ja	68	14	13	5	100	1 159
Nei	70	12	11	7	100	785
Disponibelt beløp						
1. kvartil	72	12	9	7	100	410
2.-3. kvartil	66	14	13	7	100	1 021
4. kvartil	69	13	14	4	100	497

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Samspill med alder

Når vi ser alder og disponibelt beløp i sammenheng fremkommer et interessant mønster idet den mellomste aldersgruppen (22-24 år) viser den negative sammenheng man skulle forvente. Jo lavere disponibelt beløp, desto høyere sannsynlighet for betalingsproblemer. I den yngste gruppa er forholdet motsatt, se figur 6.1. Dette kan kanskje skyldes at de helt unge ikke er like flinke til å styre egen økonomi, se mer om dette i kapittel 7 om forbruk.

Figur 6.1. Andel studenter med betalingsproblemer etter alder og disponibelt beløp

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Henger nært sammen med helse

Sannsynligheten for betalingsproblemer har liten sammenheng med foreldres utdanning. Det er likevel en svak tendens til at studenter som har to foreldre med høy utdanning noe sjeldnere oppgir betalingsproblemer enn dem som ikke har foreldre med høy utdanning (29 mot 35 prosent). Analysen av 2005-undersøkelsen viste ingen sammenheng mellom foreldrenes utdanning og hyppigheten av betalingsproblemer (Løwe og Sæther 2007). Studentenes helsetilstand har langt større betydning. Nesten halvparten av dem som ikke har god helse har hatt betalingsvansker, se tabell 6.4. Her kan det finnes flere forklaringer. Det ser ikke ut til at økte utgifter spiller noen stor rolle, men andelen som har inntektsgivende arbeid er noe lavere blant dem med dårlig selvrapportert helse.

Betalingsreserve=regningsbetaling

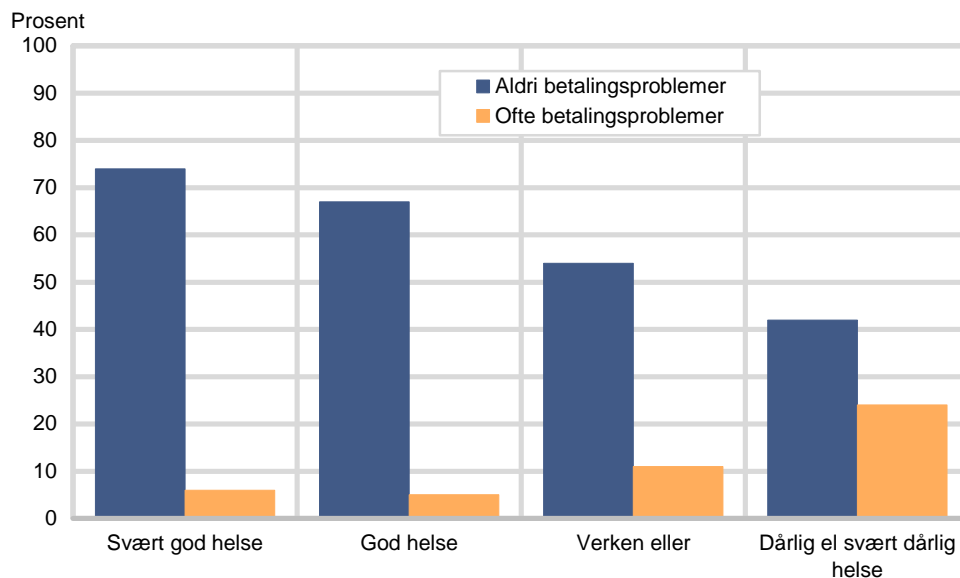
Ikke overraskende er det en klar sammenheng mellom betalingsreserve og betalingsvikt. Om man har en viss betalingsreserve - slik at man kan klare en uforutsett utgift - gir det en sterk nedgang i sannsynligheten for betalingsvikt.

Tabell 6.4. Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter foreldres utdanningsnivå, egen helsetilstand og betalingsreserve. Studenter som bor hos foreldrene er utelatt. 2010. Prosent

	Har du/dere hatt betalingsvansker?				Totalt	N
	Nei	En sjelden gang	Av og til	Ofte		
Alle	69	14	12	6	100	1 944
Foreldres utdanning						
Ingen har høyere utd.	65	14	14	7	100	772
En med høy utdanning	70	14	12	5	100	573
To med høy utdanning	71	13	10	6	100	599
Svært god/ god helse						
Ja	70	13	11	5	100	1 753
Nei	52	16	19	13	100	209
Klarer uforutsett utgift på 5000 kr						
Ja	84	9	5	2	100	1 161
Nei	44	20	23	13	100	781

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Figur 6.2. Andel som ikke har betalingsproblemer og andel som ofte har slike problemer blant studenter etter egenvurdert helse

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

6.3. Oppsummering

Hver tredje student som ble intervjuet har betalingsproblemer i den forstand at de i løpet av et år har hatt vansker med å klare de løpende utgiftene til for eksempel mat, transport, bolig. Men kanskje vel så viktig er at det store flertallet av unge heltidsstudenter ikke ser ut til å ha betalingsproblemer. Et annet funn er at andelen med betalingsproblemer har gått ned siden 2005 og at flere enn før vil klare en uforutsett regning.

Vi har lagt vekt på å drøfte mulige forklaringer på at noen opplever å ha betalingsproblemer. I analysen har vi benyttet en enkel tilnærming idet vi har sammenlignet svarene blant ulike kategorier av studenter. Vi har tatt utgangspunkt i enkeltkriterier, som kjønn, disponibelt beløp og så videre og har i noen grad sett to av kriteriene i sammenheng, for eksempel alder og disponibelt beløp.

Vi har sett at verken opplysninger om studentenes alder, parforhold, antatte utgiftsmedførende forhold som å være Oslo-/storbystudent, i likhet med disponibelt beløp og likvidrelevante faktorer som å ha foreldre med høyere utdanning, alene forteller særlig mye om hvilke personer som har eller får betalingsproblemer.

Et interessant funn er at det å skille mellom og sammenligne studenter med ulik inntekt ikke gir et forventet resultat. Verken inntekt eller alder korrelerer hver for seg med sannsynligheten for betalingsproblemer og har dermed tilsynelatende liten betydning for om man har slike problemer. Heller ikke når vi legger til studielån og ser på sammenhengen mellom disponibelt beløp og betalingsproblemer endres dette bildet. Når vi ser alder og disponibelt beløp i sammenheng åpnebres et samspill, i det vi finner at i den yngste aldersgruppen øker andelen med betalingsproblemer med økende disponibelt beløp. Bare i aldersgruppen 22-24 år er sammenhengen mellom disponibelt beløp og betalingsproblemer som forventet.

Det er ikke overraskende en klar sammenheng mellom betalingsreserve og betalingsvikt. Om man har en viss betalingsreserve - slik at man kan klare en uforutsett utgift - vil dette selvfølgelig kunne forebygge betalingsvikt.

Vi har sett at dårlig helse kan synes å øke risikoen for betalingsproblemer.

Mange av resultatene kan synes noe kontraintuitive og må dels sees i sammenheng med at analysen kun er basert på bi- og trivariate sammenligninger. Vi har ikke gjort beregninger som måler forskjellene ”alt annet likt”, det vil si ved å isolere betydningen av disponibelt beløp fra samvariasjon med andre forhold som både betinger disponibelt beløp og betalingsproblemer.

Det å unnlate å betale regninger i tide eller overhodet kan henge sammen med personens holdninger og adferd (betalingsmoral, prioriteringer). Opplevelse av betalingsvikt kan dessuten like gjerne ha sammenheng med forbruksnivå som med inntekt og økonomiske reserver. Både betalingsproblemer og forbruk er delvis betinget av *personlige prioriteringer* (Løwe og Sæther 2007).

7. Studenters utgifter og forbruksvaner

Torkil Løwe og Anders Barstad

Dette kapitlet omhandler fordelingen av løpende utgifter (boutgifter er ikke inkludert), og hvordan disse har utviklet seg fra 2005 til 2010. Utgifter til dagligvarer utgjør den største posten. Menn bruker noe mer penger enn kvinner på fest og uteliv, mens kvinner i større grad ser ut til å prioritere innkjøp av klær. Økende forbruk øker risikoen for betalingsproblemer. Korrigert for den generelle prisstigningen var summen av løpende utgifter litt lavere i 2010 enn i 2005. Det er særlig utgiftene til telefon og internett som har sunket.

7.1. Problemstilling og metode

Kapitlets målsetting er først og fremst å gi et oversiktlig innblikk i studentenes pengebruk på ulike områder, samt å avdekke variasjon og mønstre. Dernext drøfter kapitlet mulige sammenhenger mellom forbruksvaner og betalingsevne. En viktig del av analysen er å avdekke *mønstre* i betydningen systematiske forskjeller mellom ulike grupperinger av studenter. I analysene ser vi etter enkle sammenhenger mellom forbruk og de grunnleggende demografiske og sosiale kategoriene alder, kjønn og husholdstype/parstatus. I tillegg til å avdekke forbruksmønstre etter alder m.m. holder vi som nevnt øynene åpne for mulige sammenhenger mellom forbruksvaner og betalingsproblemer. Er det aspekter ved studentenes forbruk som kan tenkes å lede til - eller skyldes - ”dårlig økonomi”?

Utgifter som uttrykk for valg

Da kapitlet omhandler utgiftstyper der beløpene i all hovedsak er direkte *påvirkbare*, kan forbruksstrukturen som framkommer i dette kapitlet sees som et resultat av studentenes økonomiske adferd. Sett i dette perspektivet er utgiftsmønstret et uttrykk for studentenes økonomiske prioriteringer og valg. Det er selve pengebruken som er under lupen i dette kapitlet. Studentene er i liten grad blitt spurt om sin forbrukeradferd i betydningen hvilke bevisste og ubevisste preferanser/behov som ligger bak kjøpsbeslutningene og dermed utgiftene.

Vi forutsetter her at de fleste utgifter - også inkludert faste utgifter som boutgifter - er et resultat av forbruksbeslutninger der individene (ut over behovet for et minimum av mat og klær) kan prioritere relativt fritt mellom ulike og alternative formål (herunder sparing). Utgiftene er i dette perspektivet ikke noe studentene ”utsettes” for, men noe de pådrar seg. Studentene har stor innflytelse på utgiftene og dermed både på behovet for likvider ut over Lånekassens ytelser, herunder lønnsinntekter, bidrag fra familien, bruk av oppsparte midler m.m., og på sannsynligheten for betalingsproblemer.

Utgifter, forbruk og konsum

Begrepene *utgifter, forbruk og konsum* brukes ofte om hverandre, men i dette kapitlet skiller vi mellom to sider av forbruket: Mens utgifter er den negative siden eller kostnadssiden ved forbruket er konsumet nytteverdien og den positive siden. Videre kan egne kostnader bidra til andres konsum (komme andre husholdsmedlemmer til gode) og omvendt. Vi tenker oss dermed konsum som den nytten man har av egne og andres utgifter. Videre vil stordriftsfordeler i flerpersonhusholdninger kunne gi et gunstigere forhold mellom utgifter og konsum sammenlignet med aleneboende. For eksempel vil et visst boutgiftsbeløp *per person* gi grunnlag for høyere boligkonsum når flere bor sammen. Utgifter og forbruk brukes begge om beløpene som er oppgitt og som fremkommer i tabellene, der det i liten grad tas hensyn til at stordriftsfordeler m.m. kan gi en annen fordeling av *konsumet*.

Metode: Omregning fra husholdningsutgifter til individuelle utgifter

I dette kapitlet har vi forsøkt å holde et individuelt perspektiv på utgiftene, da dette gjør tallene lettere å tolke. Vi har derfor beregnet studentenes individuelle forbruk - også i parhushold - ved å vekte de husholdningsbaserte forbruksbeløpene som ble innhentet i intervjuene. Sammenligninger av forbruk mellom aldersgrupper, husholdningstyper, og mellom kjønnene kan da gjøres uten at analysen blir forstyrret av at husholdningens størrelse varierer systematisk og i betydelig grad mellom disse gruppene. I den grad husholdningens størrelse er bestemmende for forbruket - noe som jo her er tilfelle fordi de andre husholdsmedlemmenes forbruk teller med - vil dette kunne resultere i misforståelser. Viktige sammenhenger - som at kvinner har større utgifter enn menn - har nær sammenheng med ulik husholdningsstørrelse fordi kvinner inngår samboerforhold og ekteskap i yngre alder (og dermed oftere er "parboere") enn menn. I 2005 var 43 prosent av kvinnelige og 32 prosent av mannlige studenter parboere mens de tilsvarende andelene var 34 prosent og 27 prosent i 2010-utvalget.

Bruker halvt beløp for par

Individuelt forbruk er beregnet ved å vekte husholdningens utgifter - slik de framkom i intervjuene - slik at de halveres for studenter som tilhører parhusholdninger. Forutsatt at utgiftene som samboende og gifte studenter oppgir i intervjuet (stort sett) er omtrent dobbelt så høye som deres egne utgifter gir de korrigerede tallene i gjennomsnitt et godt uttrykk for hver enkelt "parboende" students utgifter. Om den nevnte forutsetningen holder er imidlertid usikkert, noe som kan bidra til å svekke tallenes presisjonsnivå. Foruten presisjonen i intervjuobjektene svar vil eventuelle systematiske ulikheter innen parene kunne skape usikkerhet.

Forutsetning: Økonomisk likeverdige par

Vel 3 av 10 studenter i utvalget er gift eller samboende. Halvparten av de gifte og samboende studentene er gift eller samboende med en student - dersom vi definerer student ved at man er registrert som student. Andelen blir nødvendigvis lavere om vi begrenser utvalget til studenter som er gift eller samboende med en heltidsstudent som dem selv, det vil si som studenter tilsvarende 15 studiepoeng eller mer i inneværende semester. Flertallet av parene er dermed ikke like med hensyn til det å være heltidsstudent. Vi vet ikke i hvilken grad parene har samme forbruksnivå seg imellom (deler utgiftene og har noenlunde samme konsum), slik vi forutsetter her. Vi vet ikke om gifte og samboende studenter i noen tilfeller vil kunne slippe rimelig unna boutgifter og andre utgifter det ville vært naturlig å dele i mer inntektsmessig homogene par. I motsetning til andre grupper av unge der begge er i full jobb, har studenter generelt mye lavere yrkesinntekt enn sin ektefelle/samboer. Dette gjelder i alle fall i vårt utvalg av studenter (som alle har meldt seg opp til 15 studiepoeng eller mer). Når vi ser på inntekt etter skatt, det vil si etter at overføringer og skatt har utjevnet inntekten en del på individnivå, er forskjellen innen parene stor. Dersom vi tar studielånet med i betraktningen blir "inntekts"-forskjellen imidlertid beskjedne - og vi behøver derfor i mindre grad å bekymre oss for (implikasjonene av) at studentene i utvalget har lavere utgifter enn sin ektefelle/samboer. Dette styrker antagelsen om at beløpene som gifte/samboende har oppgitt i gjennomsnitt er dobbelt så høye som studentens (egne) utgifter - og derfor kan halveres og med dette gi uttrykk for "personlig utgift".

Kjønnsforskjeller blant parboende er visket ut

Kjønn er en grunnleggende bakgrunnsvariabel, og det er både relevant og interessant å sammenligne kvinners og menns forbruk. Siden vi bare har forbrukstall for hele husholdet kan vi ikke måle kjønnsforskjeller i forbruket for gifte og samboende studenter. Blant enslige, som er i stort flertall i vårt utvalg av studenter, kan vi avdekke og tallfeste forskjeller mellom menn og kvinner. Dette gjelder for samtlige spørsmål i intervjuet.

Referanseperiode standardiseres til år

Spørsmålene om utgifter har forskjellig referanseperiode i den forstand at det for daglige eller hyppige utgifter ble spurt om ukentlige eller månedlige utlegg, mens sjeldnere utgifter gjaldt halvårslige eller årlige utlegg. Dette er en vanlig intervjuprosedyre som vil kunne gjøre det lettere for intervjuobjektene å svare og som gir sikrere tall. For å gjøre analysen og fremstillingen enklere er alle tall omregnet til årlige utgifter, dvs. beløp som gjaldt utgifter per uke er multiplisert med 52, månedlige med 12 og halvårslige med 2.

50 spørsmål om forbruksutgifter

I levekårsundersøkelsen blant studenter 2010 ble utvalget stilt i alt om lag 50 spørsmål om forskjellige utgifter de har hatt siste år. Levekårsundersøkelsen omfatter dermed en stor mengde informasjon om studentenes utgifter og kan gi verdifull innsikt i deres forbruksvaner. Forbruksområdene som dekkes er imidlertid ikke uttømmende. Datamaterialet kan dermed ikke danne grunnlag for et komplett *regnskap* over samlede utgifter - som inkludert sparing summerer til samlet inntekt inkludert overføringer fra familien. Boutgifter legger beslag på en stor andel av studentenes budsjett og behandles grundig i kapitlet om boligøkonomi i denne rapporten.

Husholdningens utgifter

Alle spørsmålene som ble stilt i Levekårsundersøkelsen for studenter 2010 gjelder i utgangspunktet *husholdningens* utgifter. Som innledning til spørsmålene om forbruksutgifter ble det i intervjuet presisert overfor gifte og samboende studenter at: ***De neste spørsmålene skal handle om forbruket du <og din ektefelle/samboer> <samt de barna du bor sammen med> har av ulike varer og tjenester <ikke dine foreldres forbruk>. Dersom det er vanskelig å skille, vil vi be deg om å gi oss et anslag.***

Gifte og samboende studenter ble med dette konsekvent bedt om å inkludere ektefelle/samboers utgifter - uavhengig av utgiftspost. En fordel ved dette perspektivet er at gifte eller samboende ("parboende") studenter slipper å beregne sin egen andel av husholdningens fellesutgifter (regninger osv). For de mer private forbruksspørsmålene som behandles i dette kapitlet kan nok derimot husholdningsperspektivet synes både unaturlig og uhensiktsmessig. Det vil kunne være en stor utfordring for intervjuobjektene å skulle inkludere partnerens mange ulike innkjøp og diverse pengebruk, noe som videre kan bidra til at tallene blir noe usikre.

Om analysen av løpende utgifter

I det følgende presenteres en detaljert oversikt over studentenes daglige og regelmessige utgifter. Fremstillingen er basert på de beløpene studentene oppga for samtlige av de 13 spørsmålene som ble stilt i intervjuet under bolken kalt *løpende utgifter*. Spørsmålene er gjengitt i sin helhet på side 67-70 i rapport 43/2011 (Wiggen 2011), mens viktige deler av disse blir gjengitt i teksten med uthevet skrift.

I innledningen til forbruksspørsmålene presiserte intervjueren at "*De neste spørsmålene skal handle om forbruket du <og din ektefelle/samboer> <samt de barna du bor sammen med> har av ulike varer og tjenester <ikke dine foreldres forbruk>*". Det må understrekes at det er beregnet en tilnærmet utgift for studentenes ektefeller og samboere som er *fratrukket* i tallene. Relativt høye beløp kan dermed ikke forklares ved egenskaper ved husholdningen slik man er vant til fra lignende analyser. Utgifter knyttet til barn er imidlertid fremdeles medregnet. 18 prosent av studenter som bor i parhusholdninger bor med barn. Videre gjelder andelen som ikke har de enkelte utgiftstypene – det vil si som har verdien 0 - hele husholdningen. Disse andelene ville vært høyere dersom studentene hadde svart for egen del.

Tabell 7.1 gir en oversikt over de registrerte utgiftene på alle de 13 utgiftspostene og legger vekt på variasjonen eller spredningen *innen* hvert formål. Fordelingen *mellom* formålene kommer i tabellen enklest til uttrykk ved gjennomsnittlige beløp, hvor alle teller med, men kan også bedømmes ved å sammenligne midtverdien i fordelingene (medianen). Som hovedregel benyttes gjennomsnittsverdier i fremstillingene. Gjennomsnittet gir et inntrykk av hva som er vanlig i gruppen, forutsatt at denne ikke omfatter sterkt avvikende individer som trekker gjennomsnittet opp. I tabell 7.1, som gir en fullstendig oversikt, og i tabell 7.2, som slår sammen en del beslektede poster, er fordelingene illustrert ved de tre kvartilgrensene (beløpene ved de tre delingspunktene som deler en ordnet rekke i fire like deler - hvorav den midterste er median) og ved første og siste desilgrense, som skiller ut den tiendedelen av studentene med henholdsvis lavest og høyest forbruk. Beløp under 9000 kroner er som hovedregel avrundet til nærmeste 100-kroning, mens beløp over dette er avrundet til nærmeste 1000. Vi gjør også oppmerksom på at de oppgitte tallene på personer som svarte ikke er helt nøyaktige, fordi antallet som har svart varierer noe fra utgiftspost til utgiftspost.

7.2. Betydelig variasjon mellom studentene

I og med at gruppen vi studerer er relativt ensartet hva angår alder og livssituasjon, herunder økonomi, vil vi ikke forvente store ”klasseskiller” i forbruksfordelingen. Vi starter analysen med å se på summen av de 13 løpende utgiftene (uthevet). Der- som vi ser på forskjellen mellom laveste og høyeste desilgrense, det vil si holder utenfor både den mest «nøysomme» og den mest pengebrukende tiendedelen, finner vi at differansen mellom beløpene er på størrelse med gjennomsnittlig beløp.

Det samme gjelder de fleste enkeltpostene. Blant studentene i utvalget er det der- med betydelig variasjon i hvor mye man bruker på ulike formål - og i den sum- merte utgiften. Noen bruker betydelig større beløp enn andre.

Tabell 7.1. Løpende utgifter blant studenter, summert og etter type. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning gitt ved desil/kvartilgrenseverdier. Kroner per år og prosent. N=2165

	Gjennom- snitt, alle	Andel hushold med 0 (%) ¹	lavt konsum - middels konsum - stort konsum				
			1. desil- grense	1. kvartil- grense	Median	3. kvartil- grense	9. desil- grense
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie	33 000	1	16 000	21 000	26 000	39 000	52 000
2) Klær og skotøy	9 000	1	2 000	4 000	6 000	10 000	20 000
3) Sportsutstyr unntatt klær/sko	1 800	33	0	300	1 000	2 000	5 000
4) Treningsstudio o.l.	1 900	23	0	300	1 400	2 800	5 000
5) Helsepleie, lege o.l.	2 500	13	0	700	2 000	3 500	6 000
6) Alkohol utenom uteliv	4 800	12	0	1 500	3 600	6 000	12 000
7) Sigaretter, tobakksvarer	3 200	68	0	0	0	3 100	10 000
8) Studentkantiner	3 100	15	0	900	2 400	3 600	6 100
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	5 600	7	600	1 800	3 600	6 000	12 000
10) Kino, teater, konserter o.l.	2 300	12	0	1 200	1 800	3 000	4 800
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	900	29	0	0	500	1 000	2 000
12) Aviser, blader og bøker	900	25	0	0	500	1 000	2 000
13) Bruk av telefon og internett	4 600	7	800	2 400	3 900	6 000	9 000
Sum løpende utgifter (1-13)	74 000	0	39 000	50 000	67 000	89 000	116 000

¹ Andelen uten utgift gjelder husholdningen. Andelen er dermed for lave sett i et individuelt perspektiv.

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 7.2. Løpende utgifter blant studenter summert og etter type, samt andelen som ulike utgiftstyper utgjør av totale utgifter. Forenklet liste. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning. Kroner per år og prosent. N=2165

	Gjennom- snitt, alle	Andel av totale utgifter	lavt konsum - middels konsum - stort konsum				
			1. desil- grense	1. kvartil- grense	Median	3. kvartil- grense	9. desil- grense
Dagligvarer m.m. (1)	33 000	45	16 000	21 000	26 000	39 000	52 000
Klær, sport, helse (2-5)	16 000	22	5 000	8 000	13 000	19 000	29 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	19 000	26	4 800	9 000	14 000	24 000	38 000
Telefon, musikk m.m. (11-13)	6 400	9	2 000	3 600	5 800	8 200	12 000
Sum løpende utgifter	74 000	102	39 000	50 000	67 000	89 000	116 000

¹ Summen blir mer en 100 prosent pga avrunding.

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Dagligvarer utgjør 33 000 per år

Av de 13 postene som er representert her, er dagligvarer m.m. den klart største enkeltposten og utgjør 45 prosent av de løpende utgiftene. Posten inkluderer vel og merke kioskvarer, kosmetikk og hårpleie, og utgjøres dermed ikke bare av matvarer:

Med dagligvarer mener vi alle typer matvarer og drikke, husholdningsartikler, toalettartikler, kosmetikk og hårpleie. Regn også med kioskvarer og brus, men ikke tobakk eller alkoholholdige drikker.

Studentene bruker i gjennomsnitt kr 33 000 per år på dagligvarer. Sorterer vi studentene etter beløp fra laveste til høyeste finner vi at studentene i midten av fordelingen bruker 26 000 kroner på dagligvarer (median). Den mest ”småspiste” tiendedelen bruker mindre enn 16 000, og i denne gruppa finner vi en liten andel (1 prosent) som oppgir at de overhodet ikke har slike utgifter. I den andre enden av utgiftsskalaen finner vi ”storspiserne”, og ser at en av fire studenter bruker mer enn ca 40 000, og en av ti bruker mer enn 52 000 på dagligvarer. Uavhengig av

forbruksnivå utgjør dagligvarene mellom 40 og 45 prosent av løpende utgifter til de formålene som vi ser på her.

Forbruk av klær og sko utgjør en betydelig utgiftspost, med 9 000 kroner i gjennomsnitt. Den mest sparsommelige tiendedelen av studentene klarer seg med inntil 2 000 kroner, mens de 10 prosentene som bruker mest bruker over ti ganger så mye. I tillegg bruker studentene knapt 2 000 kroner på ”sportsutstyr”, nærmere bestemt **alle typer sportsutstyr, men ikke sportsklær eller joggesko**. Studenter er flittige brukere av treningsstudio m.m.. I undersøkelsen fikk de spørsmålet: *Hvor mye betaler [du/dere] vanligvis per halvår for medlemskap i idrettsforeninger eller trimgrupper, og for bruk av treningsstudio og svømmehall?* Gjennomsnittlig beløp til dette formålet er 2 000 kroner per år. Tallet er beregnet med utgangspunkt i alle, det vil si også dem som ikke har slike utgifter. En av fire studenter sier de ikke har vært på helsestudio i løpet av det siste året. I tillegg trener en av fem av studentene i vårt utvalg lite eller moderat. Et flertall (drøyt halvparten) av studentene har tatt turen til treningsstudio over 40 ganger siste året. En av fire bruker mer enn 3 000 kroner og en av ti bruker mer enn 5 000 kroner per år på trening.

Posten vi har gitt kortnavnet ”helsepleie, lege og lignende” er basert på beløpene studentene oppga da de ble stilt følgende spørsmål: *Hvor mye betaler [du/dere] vanligvis per halvår for helsepleie? Med helsepleie mener vi medisiner, apotekvarer, briller/linser, utgifter til lege, tannlege, fysioterapi og lignende*. Her er gjennomsnittlig utgift 2 500 kroner per år, og den varierer fra 700 kroner i gruppen med de laveste forbruksutgiftene til 6 000 i høyeste utgiftsdesil. Om lag 13 prosent sier at de ikke har hatt utgifter til helsepleie siste år.

Vel 3000 kroner går i gjennomsnitt med til tobakksvarer per år i studentbefolkningen. Her er det imidlertid verdt å merke seg at nesten 7 av 10 studenter (68 prosent) tilhører husholdninger der det overhodet ikke brukes penger på tobakksvarer.

19 000 går med til ”fest og uteliv”

Det synes hensiktsmessig å slå sammen postene 6, 7, 8, 9 og 10 i tabell 7.1 (alkohol utenom utesteder, sigaretter, tobakksvarer, bruk av studentkantiner, kafé, pub, restaurant, kino, teater, konserter osv) til en samlepost som vi gir kortnavnet ”fest og uteliv”. Studentene bruker i gjennomsnitt 19 000 kroner per år, tilsvarende 1500 kroner per måned eller 400 kroner per uke, til slike aktiviteter. Hver tiende av studentene i vårt utvalg bruker om lag 40 000 eller mer på fest og uteliv - inkludert studentkantiner.

Knapt 5000 kroner brukes på telefon, internett og lignende. Bruk av telefon og internett er selvfølgelig en viktig utgiftspost blant ungdom i vår tid. I og med at de fleste typer av slike abonnement i dag har fast pris består denne posten riktignok stort sett kun av faste og dermed forutsigbare beløp.

Løpende utgifter - hvem bruker hvor mye på hva?

Vi har sett at noen studenter bruker større og andre bruker mindre beløp på ulike formål, og vil nå se nærmere på hvem dette er. Nærmere bestemt vil vi se etter sammenhenger mellom forbruksvaner og utvalgte kjennemerker hos studentene. Spredningen eller forskjellen mellom studenters forbruksnivå og -prioriteringer som kommer til uttrykk bl.a. i tabell 7.1, er ikke helt tilfeldig sett på bakgrunn av grunnleggende sosiale kjennetegn. Forskjellene henger blant annet sammen med alder, kjønn og husholdningstype/parstatus.

Tabell 7.3. Løpende utgifter blant studenter. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Etter aldersgruppe, kjønn og om man er enslig eller bor med ektefelle/samboer. Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt per år. Kroner

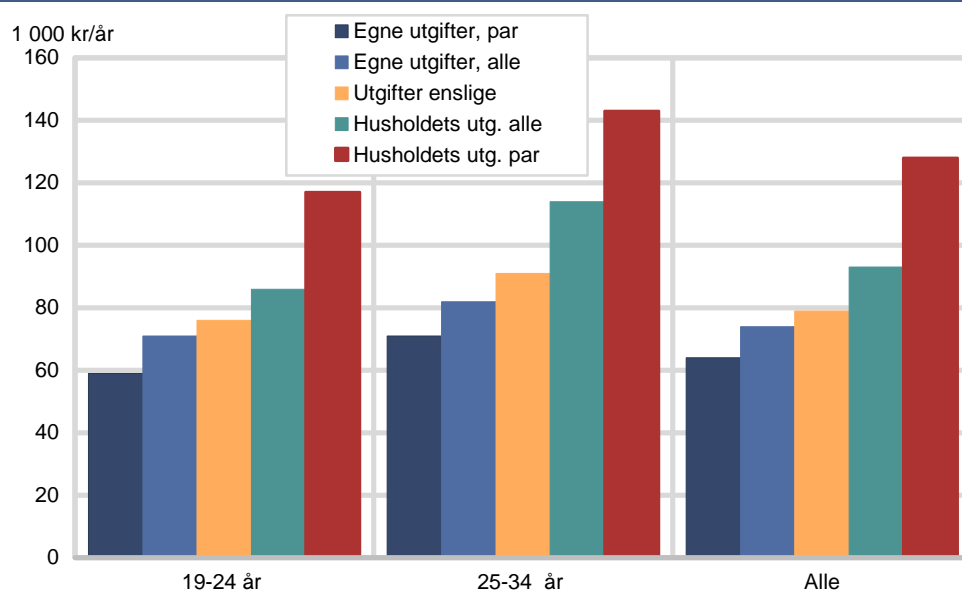
	Alle	Aldersgruppe			Kjønn		Parstatus	
		19-21 år	22-24 år	25-34 år	Menn	Kvinner	Enslig	Par
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie	33 000	29 000	32 000	39 000	34 000	33 000	34 000	31 000
2) Klær og skotøy	9 000	10 000	9 000	9 000	8 000	10 000	10 000	7 000
3) Sportsutstyr u klær/sko	1 800	1 700	1 800	1 900	2 400	1 300	1 900	1 600
4) Treningsstudio og lignende	1 900	1 900	1 900	2 100	1 800	2 100	2 000	1 900
5) Helsepleie, lege og lignende	2 500	2 100	2 700	2 900	1 900	3 000	2 600	2 400
6) Alkohol utenom uteliv	4 800	5 400	4 800	4 200	5 600	4 200	5 500	3 200
7) Sigaretter, tobakksvarer	3 200	3 100	3 200	3 400	3 300	3 200	3 400	2 800
8) Studentkantiner	3 100	3 000	3 100	3 100	3 600	2 600	3 600	1 800
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	5 600	4 800	5 700	6 400	6 300	5 000	6 300	4 000
10) Kino, teater, konserter og lignende	2 300	2 400	2 200	2 300	2 200	2 300	2 500	1 700
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	900	900	900	1 000	1 000	800	1 000	800
12) Aviser, blader og bøker	900	700	800	1 100	800	900	900	800
13) Bruk av telefon og internett	4 600	3 900	4 600	5 400	4 200	4 900	4 600	4 600
Sum løpende utgifter (1-13)	74 000	69 000	73 000	82 000	75 000	73 000	79 000	64 000
herav:								
Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie (1)	33 000	29 000	32 000	39 000	34 000	33 000	34 000	31 000
Klær, sport, helse (2-5)	16 000	16 000	15 000	16 000	14 000	16 000	17 000	13 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	19 000	19 000	19 000	19 000	21 000	17 000	22 000	14 000
Telefon, internett m.m. (11-13)	6 400	5 500	6 300	7 500	6 100	6 600	6 500	6 200
N	2165	711	858	596	933	1232	1503	662

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Gifte/samboende har lavere utgifter enn enslige

En årsak til at vi her har valgt å basere analysen på beregnede individuelle beløp er at vi skal kunne sammenligne grupper der andelen enslige varierer, for eksempel etter alder og kjønn, uten at en tilhørende variasjon i husholdningsstørrelse forstyrrer resultatene. Fordelen er ikke minst at vi kan få et inntrykk av merkostnaden ved å være alene, som med positivt fortegn er bedre kjent som "stordriftsfordeler" knyttet til det å dele utgifter. Det er selvfølgelig vanskelig å isolere denne merkostnaden fra høyst selvalgte "kostnader" som følger med livsstil og frivillig økonomisk atferd. Tallene i tabell 7.3 og i tabell 7.4 forteller at studenter som er enslige har noe høyere utgifter enn gifte og samboende. Dette gjelder riktignok forbruksposter der stordriftsfordeler bare i begrenset grad lar seg utnytte – som mat og klær - og livsstil representert ved deltakelse i uteliv og sosiale aktiviteter.

Figur 7.1. Sum løpende utgifter etter alder, (hushold/egen andel) og parstatus. 1000 kroner

Kilde: Levekår blant studenter 2010.

Utgifter henger sammen med alder og kjønn

Når vi ser på studentenes aldersbetingede utgiftsstruktur slik den fremkommer i tabell 7.3, synes det klart at de fleste utgiftspostene i liten grad "påvirkes" av alder. Et viktig unntak er utgifter til dagligvarer der beløpene stiger betraktelig med alder. Siden dette er en stor utgiftspost, bidrar det sterkt til at den eldste aldersgruppen, 25-34 år, har klart høyere forbruksutgifter enn de yngre. Det ser også ut til at menn i noe større grad enn kvinner bruker penger på fest og uteliv, og kvinner i noe større grad enn menn har utgifter til klær.

Imidlertid, siden utgiftene blant par ikke er fordelt etter kjønn, kan det være at kjønnsforskjellene blir undervurdert når par og enslige ses under ett. Sammenhengene med alder kan også være en annen blant de enslige enn blant parene. For å undersøke dette, viser tabell 7.4 fordelingen etter kjønn og alder blant de enslige studentene.

Tabellen viser det samme mønstret som i den forrige tabellen, men forskjellene er mer markerte. Ved siden av utgiftene til dagligvarer m.m., øker utgiftene til kafe-, pub- og restaurantbesøk med økende alder. I noen grad skjer det også en økning av utgiftene til telefon, internett m.m. Enslige kvinner bruker mer penger enn menn på klær og skotøy, hele 3000 kroner mer, men mindre på alkohol, studentkantiner og kafe-, pub- og restaurantbesøk. Alt i alt bruker kvinner 5000 kroner mindre enn menn på kategorien vi her har kalt "Fest og uteliv". Den eldste aldersgruppen blant de enslige studentene har høyere forbruksutgifter enn den yngste gruppen, forskjellen er såpass stor som 19 000 kroner.

Tabell 7.4. Løpende utgifter blant studenter som er enslige, etter aldersgruppe og kjønn. Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt per år. Kroner. Og andel av løpende utgifter

	Alle	Andel av løpende utgifter	Aldersgruppe			Kjønn	
			Prosent	19-21 år	22-24 år	25-34 år	Menn
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie	34 000	43	30 000	34 000	42 000	35 000	34 000
2) Klær og skotøy	10 000	13	11 000	10 000	10 000	9 000	12 000
3) Sportsutstyr u klær/sko	1 900	2	1 800	2 000	1 900	2 700	1 200
4) Treningsstudio og lignende	2 000	3	2 000	1 900	2 200	1 700	2 100
5) Helsepleie, lege og lignende	2 600	3	2 200	2 700	3 000	1 800	3 200
6) Alkohol utenom uteliv	5 500	7	5 800	5 500	5 000	6 400	4 800
7) Sigaretter, tobakksvarer	3 400	4	3 100	3 500	3 900	3 700	3 200
8) Studentkantiner	3 600	5	3 400	3 600	4 200	4 200	3 200
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	6 300	8	5 200	6 500	7 900	7 000	5 700
10) Kino, teater, konserter og lignende	2 500	3	2 500	2 500	2 600	2 500	2 500
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	1 000	1	900	1 000	1 200	1 200	900
12) Aviser, blader og bøker	900	1	700	900	1 100	800	900
13) Bruk av telefon og internett	4 600	6	4 000	4 700	5 800	4 200	5 000
Sum løpende utgifter (1-13)	79 000		72 000	79 000	91 000	79 000	78 000
herav:							
Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie (1) ..	34 000	43	30 000	34 000	42 000	35 000	34 000
Klær, sport, helse (2-5)	17 000	22	17 000	16 000	17 000	15 000	18 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	22 000	28	20 000	22 000	24 000	24 000	19 000
Telefon, internett m.m. (11-13)	6 500	8	5 500	6 500	8 000	6 100	6 800
N	1503	1503	584	593	326	686	817

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

7.3. Andre utgifter

I tillegg til løpende utgifter ble studentene spurt om de hadde kjøpt ulike typer materielle goder siste år. Lista omfatter blant annet kjøp av møbler, hvitevarer, sykkel og elektronikkprodukter. Videre ble studentene spurt om eventuelle utgifter til bil, feriereiser, samt om de hadde hatt studierelaterte utgifter. Vi vil gi en oversikt over studentenes svar på disse spørsmålene. Som ved alle forbruksrelaterte spørsmål ble gifte og samboende også her bedt om å svare for husholdningen. Spørsmålene handler både om husholdningen *har* (hatt) det aktuelle forbruket og om *beløpene*.

Bilhold, feriereiser

Hver fjerde student eier egen bil (her gjelder spørsmålet studenten selv: *Eier eller disponerer du privatbil?*). I tillegg sier 13 prosent av studentene at de disponerer bil. Bilhold utgjør for alle studenter en utgift på i overkant av 5000 kroner i gjennomsnitt (beløpene er betydelig høyere for dem som har bil: 16 000 kroner). To av tre studenter svarte bekreftende på spørsmål om de selv eller andre i husholdningen i løpet av siste år hadde *hatt utgifter til feriereiser*. I gjennomsnitt brukte studentene vel 8000 kroner på feriereiser inkludert *billetter, hotell, mat og drikke, souvenirer ol.*

Kjøp av diverse goder

To av tre studenter som ikke bor hjemme svarte bekreftende på spørsmål om de selv eller andre i husholdningen i løpet av siste år hadde gått til innkjøp av *innbo som møbler, lamper, gulvtepper eller pyntegjenstander*. 12 prosent av studentene tilhørte husholdninger som hadde kjøpt (minst en) ny sykkel siste år, hele 37 prosent hadde kjøpt datamaskin, en av tre (33 prosent) hadde kjøpt annen kostbar elektronikk. Videre hadde 15 prosent av dem som ikke bor hjemme kjøpt hvitevarer. Gjennomsnittlige beløp brukt på de ulike godene blant alle studenter fremgår av tabell 7.5.

Tabell 7.5. Utgifter til feriereiser, bilhold og kjøp av diverse goder. Andel studenter i husholdninger som har kjøpt siste år*, gjennomsnittlig beløp for alle og etter alder. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Prosent og kroner

	Prosentandel i husholdninger som har kjøpt	Beløp alle	19-21 år	22-24 år	25-34 år
Feriereiser	66	8 200	7 400	8 500	8 800
Sykkel	12	450	510	450	430
Datamaskin	37	2 100	2 500	2 000	2 000
TV/elektro	33	1 300	1 000	1 300	1 500
Hvitevarer ¹	15	540	290	460	960
Møbler og lignende ¹	65	2 200	1 900	1 700	3 300
Utgifter til bilhold	38 ²	5 300	3 400	5 500	7 400
N ³	2 174	2 174	714	862	598

¹Andel og beløp er beregnet på grunnlag av alle studenter som har flyttet hjemmefra, siden spørsmålet ikke ble stilt til studenter som bor hjemme

²Andelen studenter som eier eller disponerer bil

³Antallet som svarte varierer noe fra spørsmål til spørsmål på grunn av variasjoner i antallet som unnlot å svare.

Spørsmålene om hvitevarer og møbler og lignende har lavere antall som svarte fordi hjemmeboende ikke er med (total N=1943 for hvitevarer og 1941 for møbler og lignende)

*Bilhold gjelder alle som eier eller disponerer bil på intervjuetidspunktet

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Utgifter knyttet til studiet

Studentene har ulike utgifter knyttet til selve studiet, som ikke er inkludert i de løpende utgiftene vi til nå har sett på. Den største posten er utgifter til studielitteratur, som i 2010 utgjorde i gjennomsnitt 4200 kroner per person. De nominelle beløpene i 2005 og 2010 er nesten helt like, men når vi tar hensyn til prisstigningen og omregner 2005-utgiftene til 2010-kroner, blir både utgiftene til studielitteratur og andre studierelaterte utgifter litt lavere i 2010 enn de var i 2005. I dette tilfellet er parutgiftene bare delt på to for par som består av to studenter.

Tabell 7.6. Diverse utgifter knyttet til studiet. Gjennomsnittlig utgift, 2005 og 2010 (i 2010-kroner). Personlig beløp (parutgift er delt på to for studentpar)

	2005		2010	
	Kroner	Andel	Kroner	Andel
Studielitteratur (ekskl. andre studieutgifter)	4 700	69	4 200	66
Papirvarer, skrivesaker, minnepinner, kopiering	640	9	610	10
Maling, farger, tekstiler og lignende	570	8	520	8
Spesifikk PC, Mac, kalkulator	..	..	180	3
Spesielle studiehjelpemidler	9	0,0	7	0,0
Avgifter og/eller gebyrer utenom semesteravgiften	930	14	840	13
Totalt	6 849	100	6 357	100
N	1 895	1 895	2 178	2 178

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Endringer fra 2005 til 2010

Vi skal nå se nærmere på hvordan andre løpende utgifter enn studieutgiftene har endret seg over tid (tabell 7.7). Som tabellen viser har de løpende utgiftene som undersøkelsen dekker totalt sett endret seg svært lite. Totalsummen var alt i alt svakt lavere i 2010 enn i 2005, når det tas hensyn til den generelle prisstigningen. Bare blant de yngste studentene har det vært en økning. Av økninger i enkeltposter ser det ut til at det ble brukt noe mer penger på alkohol i 2010 enn i 2005, primært blant de yngste studentene. Utgiftene til telefon og internett har gått kraftig ned. Det har også vært reduksjoner i utgiftene til musikk-, bilde- og filmprodukter samt til aviser, blader og bøker.

Tabell 7.7. Løpende utgifter etter type og studentens alder. 2005 og 2010. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Kroner per år, i 2010-kroner

	2005				2010			
	Alle 19-34 år	19-21 år	22-24 år	25-34 år	Alle 19-34 år	19-21 år	22-24 år	25-34 år
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie .	32 000	27 000	31 000	37 000	33 000	29 000	32 000	39 000
2) Klær og skotøy	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	10 000	9 000	9 000
3) Sportsutstyr u klær/sko	1 500	1 400	1 300	1 700	1 800	1 700	1 800	1 900
4) Treningsstudio og lignende	1 600	1 600	1 600	1 700	1 900	1 900	1 900	2 100
5) Helsepleie, lege og lignende	2 800	2 300	2 700	3 300	2 500	2 100	2 700	2 900
6) Alkohol utenom uteliv	4 300	4 600	4 600	3 700	4 800	5 400	4 800	4 200
7) Sigaretter, tobakkvarer	3 000	2 500	3 000	3 600	3 200	3 100	3 200	3 400
8) Studentkantiner	2 900	2 800	3 000	2 900	3 100	3 000	3 100	3 100
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	6 200	4 600	6 600	6 800	5 600	4 800	5 700	6 400
10) Kino, teater, konserter og lignende	2 400	2 300	2 500	2 300	2 300	2 400	2 200	2 300
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	2 000	1 900	2 000	2 200	900	900	900	1 000
12) Aviser, blader og bøker	1 300	1 000	1 200	1 500	900	700	800	1 100
13) Bruk av telefon og internett	7 200	6 200	7 300	7 900	4 600	3 900	4 600	5 400
Sum løpende utgifter (1-13)	76 000	67 000	76 000	84 000	74 000	69 000	73 000	82 000
Herav:								
Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie (1)	32 000	27 000	31 000	37 000	33 000	29 000	32 000	39 000
Klær, sport, helse (2-5)	15 000	15 000	15 000	16 000	16 000	16 000	15 000	16 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	19 000	17 000	20 000	19 000	19 000	19 000	19 000	19 000
Telefon, internett m.m. (11-13)	10 000	9 000	10 000	12 000	6 400	5 500	6 300	7 500
N	1 895	516	707	671	2 165	711	858	596

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Forbruk, betalingsproblemer og inntekt

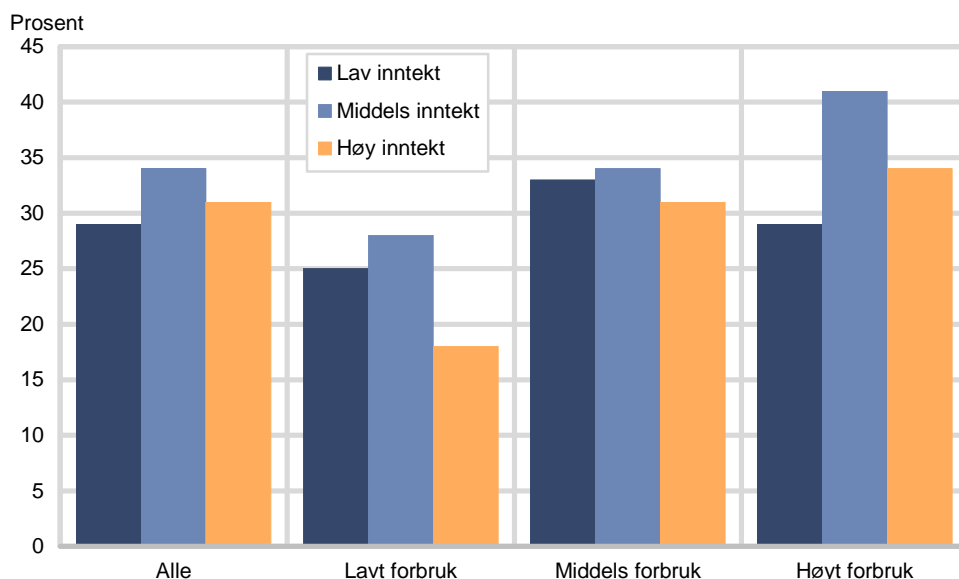
Vi skal avslutningsvis se om det er mulig å påvise noen sammenhenger mellom hvordan studentene bruker pengene sine og om de har betalingsvansker. Kapittel 6 om betalingsvansker på 80 i denne rapporten antyder at det ikke er noen klar sammenheng mellom inntekt og betalingsvansker – i alle fall blant vårt utvalg av studenter. Dette kan antakelig forklares ved at forbruk er en relevant faktor og at betalingssvikt like gjerne kan skyldes et høyt forbruksnivå som lav inntekt. Selv om man har forholdsvis høy inntekt er dette ingen garanti for at pengene strekker til – så lenge forbruket er høyt nok.

Høyt forbruk henger sammen med betalingsvansker

Forbruksnivået er korrelert med betalingsvansker, uavhengig av disponibelt beløp. Studenter med høyt forbruk har oftere betalingsproblemer enn studenter med lavt forbruk. Her kan det synes som at høyt forbruk gir betalingsproblemer, eller det kan være bakenforliggende kjennetegn som gjør at studenter med betalingsproblemer ofte har et høyt forbruk. Her kan slike forhold som personlighet og helse spille inn. Det er, som tidligere vist i denne rapporten, ikke noen klar sammenheng mellom inntekt og betalingsvansker. Vi ser imidlertid at blant studenter som har lavt forbruk har det disponible beløpet en klar betydning. Ikke overraskende er det blant studentene med lavt forbruk og et høyt disponibelt beløp vi finner dem som i minst grad har betalingsproblemer. Når forbruket er middels eller høyt har det disponible beløpet liten betydning for forekomsten av betalingsvansker. I denne analysen må vi imidlertid ta forbehold for at ikke alle forbruksutgifter inngår i de løpende utgiftene vi ser på her.

Figur 7.2. Andel studenter som har opplevd betalingsproblemer i husholdningen siste år etter inntekt etter skatt pluss studielån (disponibelt beløp på personnivå) og forbruksutgifter (sum løpende utgifter, personlig beløp). Første kvartil (lav) andre/tredje kvartil (middels) og fjerde kvartil. Prosent

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

7.4. Oppsummering

Blant studentene i utvalget er det stor variasjon i hvor mye man bruker til ulike utgiftsformål, og i den totale utgiften. Noen bruker betydelig større beløp enn andre. Dagligvarer utgjør den største posten i de løpende utgiftene, i gjennomsnitt 33 000 kroner per student per år. Tiendedelen som bruker minst bruker mindre enn 16 000 kroner, mens tiendedelen som bruker mest bruker over 52 000 kroner. Sosiale aktiviteter knyttet til rusbruk, restaurantbesøk, bruk av studentkantiner med mer ("Fest og uteliv") er også en stor post. I gjennomsnitt brukes om lag 19 000 kroner. Men også her er det stor variasjon.

Utgiftene på de fleste postene varierer i liten grad med alder. Et viktig unntak er utgifter til dagligvarer der beløpene stiger betraktelig med alder, det samme gjelder utgifter til restaurantbesøk og lignende. Alt i alt har eldre studenter (25-34 år) høyere utgifter enn de yngre. Det ser ut til at menn i noe større grad enn kvinner prioriterer å bruke penger på ulike former for uteliv, mens kvinner i noe større grad enn menn prioriterer innkjøp av klær.

Endringene over tid er beskjedne. Totalsummen av de løpende utgiftene vi har sett på her var alt i alt svakt lavere i 2010 enn i 2005, når det tas hensyn til prisstigningen. Bare blant de yngste studentene har det vært en liten økning. Utgiftene til telefon og internett har gått kraftig ned. Utgiftene til studielitteratur og andre studierelaterte utgifter var litt lavere i 2010 enn i 2005.

Studenter med høyt forbruk har oftere betalingsproblemer enn studenter med lavt forbruk, uansett disponibelt beløp. Ikke overraskende er det blant studentene med lavt forbruk og et høyt disponibelt beløp vi finner dem som i minst grad har betalingsproblemer.

Referanser

- Albertini, M. og Radl, J. (2012): Intergenerational transfers and social class: Intergenerational transfers as means of status reproduction, *Acta Sociologica* 55(2), 107-123.
- Black, S. A., P. J. Deveraux og K. G. Salvanes (2005): Why the Apple Doesn't Fall Far: Understanding Intergenerational Transmission of Human Capital, *The American Economic Review* 95 (1), 437-449.
- Duncan, G., K. Telle, K. Ziol-Guest og A. Kalil (2011): "Economic Deprivation in Early Childhood and Adult Attainment: Comparative Evidence from Norwegian Registry Data and the U.S. Panel Study of Income Dynamics", i T. Smeeding, R. Erikson og M. Jantti (red.): *Persistence, Privilege, and Parenting. The Comparative Study of Intergenerational Mobility*. Russell Sage Foundation, New York.
- Epland, J. og M. F. Gladhaug (2011): Studenters inntekter: Yrkesinntekter viktigere enn lån og stipend, *Samfunnsspeilet* 1/2011, 21-27
- Epland, J., M. Furustad, M.I. Kirkeberg, T.M. Normann og F. Strøm (2011): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2010*. Rapporter 5/2011. Statistisk sentralbyrå
- Grindland, M. V. og A. Mastekaasa (2009): Studenters arbeid utenom studiene: Kvalitetsreform uten effekt? *Søkelys på arbeidsmarkedet* 26 (2), 253-266
- Hansen, M. N. (2008): Rational Action Theory and Educational Attainment. Changes in the Impact of Economic Resources, *European Sociological Review* 24(1), 1-17
- Hansen, M. N. og A. Mastekaasa (2010): "Utdanning – stabilitet og endring", s. 116-143 i I. Frønes og L. Kjølsvold (red.): *Det norske samfunn. 6. utgave*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hellevik, T. (2007): Foreldres etableringsstøtte: fra plikt til frivillighet? *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 48 (1), 33-61.
- Hellevik, T. (2008): Sosial reproduksjon i etableringsfasen: Betydningen av foreldres økonomiske støtte, *Sosiologisk Tidsskrift* 16(1), 55-77
- Kirkeberg, M. I, J. Epland og T.M. Normann (2012): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2011*. Rapporter 8/2012. Statistisk sentralbyrå
- Langsether, Å. (1993): *Arv, gaver og levekår*. INAS-rapport 93: 4.
- Løken, K. V. (2011): Politikimplikasjoner fra litteraturen om familieinntekt og effekter på barns utdanning, *Søkelys på arbeidsmarkedet* 28 (1-2), 56-66
- K. Løken, M. Mogstad og M. Wiswall (2012): What Linear Estimators Miss: The Effects of Family Income on Child Outcomes, akseptert for publisering i *American Economic Journal: Applied Economics*
- Løwe, T. (2007): Barn av høyt utdannede får mest støtte, *Samfunnsspeilet* 1/2007, 2-7
- Løwe, T. og J. P. Sæther (2007): *Studenters inntekt, økonomi og boforhold. Studenters levekår 2005*, Rapporter 2007/2, Statistisk sentralbyrå

- Lyngstad, J. og I. Øyangen (1999): *Sjung om studentens lyckliga dar. Studenters levekår 1998*, Rapporter 1999/15, Statistisk sentralbyrå
- M. Mogstad og M. Rege (2009): Jo rikere jo bedre? Betydningen av familieinntekt for barns utvikling, *Søkelys på arbeidslivet*, 26(3), 367-378
- Normann, T.M. (2009): *Fattigdomsrisiko. En levekårsstilnærming*. Rapporter 2009/11. Statistisk sentralbyrå.
- Otnes, B., L. Rustad Thorsen og O. F. Vaage (2011): *Levekår blant studenter 2010*, Rapporter 36/2011, Statistisk sentralbyrå
- Ringdal, K. (2007): *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skog, O. J. (2004): Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sæther, J. P (2007): ... i et bitte lite rom på loftet...?, *Samfunnsspeilet*, 2/2007, Statistisk sentralbyrå
- Thrane, C. (2005): Utdanningens sosiale reproduksjon – et fokus på mekanismer, *Sosiologisk Tidsskrift* 13(1), 45-70.
- Wiborg, Ø. N. og M. N. Hansen (2009): Change over Time in the Intergenerational Transmission of Social Disadvantage, *European Sociological Review* 25(3), 379-394.
- Wiggen, K. S. (2011): *Levekårsundersøkelse blant studenter 2010/2011*. Dokumentasjonsrapport. Notater 43/2011, Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg A: Overlapp mellom ulike grupper

Tabell A1. Overlapp mellom ulike grupper i utvalget

	Alle studenter		Kvinner			Enslige			Enslige som bor hos foreldre			Enslige forsørgere			Par uten barn			Par med barn			1-3 semestre			4-6 semestre			7 semestre el.			Universiteter			Høyskoler			BI og Campus Kristiania			Heltid			Deltid			Hos foreldre			Studentbolig			Eier			Leier			Antall svar
	Menn	Kvinner	19-21 år	22-24 år	25-34 år	Enslige	Enslige som bor hos foreldre	Enslige forsørgere	Par uten barn	Par med barn	1-3 semestre	4-6 semestre	7 semestre el.	Universiteter	Høyskoler	BI og Campus Kristiania	Heltid	Deltid	Hos foreldre	Studentbolig	Eier	Leier	Antall svar																																		
Alle studenter	100	43	57	33	40	28	58	10	2	25	6	22	41	37	54	38	8	95	5	9	15	17	58	2	178																																
Menn	100	100	.	31	39	31	61	12	1	22	5	22	41	37	54	37	9	95	5	11	16	16	57	942																																	
Kvinner	100	.	100	35	40	25	55	9	2	27	6	22	42	37	53	39	7	95	5	8	14	18	60	1 236																																	
19-21 år	100	40	60	100	.	.	65	17	0	17	1	54	46	0	57	33	11	99	2	16	19	6	59	716																																	
22-24 år	100	43	57	.	100	.	61	8	0	29	3	7	51	42	51	41	8	97	4	7	14	13	66	863																																	
25-34 år	100	48	52	.	.	100	45	5	5	29	16	4	21	75	53	42	5	89	11	5	12	38	46	599																																	
Enslige	100	46	54	37	42	21	100	.	.	.	.	24	43	33	57	35	8	97	3	0	19	8	72	1 255																																	
Enslige som bor hos foreldre	100	51	49	56	32	13	.	100	.	.	.	39	44	18	42	43	15	93	7	87	7	1	5	221																																	
Enslige forsørgere	100	17	83	3	6	91	.	.	100	.	.	6	37	57	40	60	.	97	3	6	17	43	34	35																																	
Par uten barn	100	38	62	22	45	32	.	.	.	100	.	14	37	49	54	40	7	95	5	1	11	31	57	544																																	
Par med barn	100	37	63	4	18	78	.	.	.	100	8	36	55	43	50	7	80	20	2	5	68	25	123																																		
1-3 semestre	100	43	57	82	13	5	63	18	0	16	2	100	.	.	55	33	12	98	2	19	19	8	54	469																																	
4-6 semestre	100	43	57	37	50	14	60	11	2	23	5	.	100	.	47	45	9	97	3	9	14	14	63	895																																	
7 semestre el. mer	100	44	56	0	45	55	51	5	3	33	8	.	.	100	61	34	5	91	9	5	13	26	56	805																																	
Uoppgitt	100	56	44	11	11	78	56	.	.	33	11	.	.	.	44	56	.	89	11	.	22	.	78	9																																	
Universiteter	100	43	57	35	38	27	61	8	1	25	5	22	36	42	100	.	.	96	4	8	17	15	60	1 167																																	
Høyskoler	100	42	58	28	42	30	53	11	3	26	7	18	48	33	.	100	.	95	6	10	14	19	58	836																																	
BI og Campus Kristiania ..	100	49	51	43	39	18	55	19	.	21	5	33	45	22	.	.	100	93	7	19	9	23	50	175																																	
Heltid	100	43	57	34	40	26	59	10	2	25	5	22	42	36	54	38	8	100	.	9	15	16	60	2 070																																	
Deltid	100	44	56	10	28	62	38	14	1	24	23	9	25	65	45	43	12	.	100	12	8	44	36	108																																	
Hos foreldre	100	51	49	57	29	14	2	95	1	2	1	43	38	19	45	39	16	94	6	100	.	.	.	204																																	
Studentbolig	100	46	54	41	37	22	74	5	2	17	2	27	39	33	61	35	5	97	3	.	100	.	.	327																																	
Eier	100	40	60	11	29	60	28	1	4	46	22	10	34	57	47	42	11	88	13	.	.	100	.	375																																	
Leier	100	42	58	33	45	22	71	1	1	25	2	20	44	35	55	38	7	97	3	.	.	.	100	1 272																																	

Vedlegg B: Utvalgsvarians

Resultater som baserer seg på opplysninger om et utvalg av den populasjonen som den enkelte undersøkelse dekker, vil alltid ha en viss usikkerhet knyttet til seg. Denne usikkerheten kalles utvalgsvarians. Når utvalget blir trukket etter reglene for tilfeldig utvalg, er det mulig å beregne hvor stor utvalgsvariansen kan ventes å bli.

Et hyppig brukt mål på usikkerheten i resultatet for et kjennemerke, er standardavviket til den observerte verdien av dette kjennemerket. Størrelsen på dette standardavviket avhenger av tallet på observasjoner i utvalget, måten utvalget er trukket på og av fordelingen til det aktuelle kjennemerket i populasjonen. Fordelingen i populasjonen kjenner vi ikke, men det er mulig å anslå standardavviket i utvalgsfordelingen ved hjelp av antall observasjoner i utvalget.

Tabell B1. viser størrelsen på standardavviket for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser for et utvalg som er trukket tilfeldig i ett trinn. Levekår blant studenter 2010 er trukket i to trinn, det er derfor lagt inn en designeffekt på 1,5 i beregningen av standardavviket. Designeffekt er forholdet mellom variansen ved enkelt tilfeldig utvalg og variansen ved den utvalgsplanen, «designet», som faktisk er brukt. Av tabellen går det fram at usikkerheten øker når antall observasjoner minker. Og når prosenttallet nærmer seg 50, for eksempel andelen menn/kvinner. Vi har samme usikkerhet for p prosent som for $(100-p)$ prosent.

Formelen for å beregne standardavviket til p er:

$$d = \sqrt{\frac{p(100-p)}{n}} \cdot D \text{ designvekt.}$$

Hvor p = sannsynlighet, $n = u$

Tabell B1. Forventet standardavvik for observerte prosentandeler (p) ved ulike utvalgsstørrelser (n). Designeffekt = 1,5

Antall observasjoner	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	50/50
25	5,3	7,3	8,7	9,8	10,6	11,2	11,7	12,0	12,2
50	3,8	5,2	6,2	6,9	7,5	7,9	8,3	8,5	8,7
100	2,7	3,7	4,4	4,9	5,3	5,6	5,8	6,0	6,1
200	1,9	2,6	3,1	3,5	3,8	4,0	4,1	4,2	4,3
300	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5
416	1,3	1,8	2,1	2,4	2,6	2,8	2,9	2,9	3,0
500	1,2	1,6	2,0	2,2	2,4	2,5	2,6	2,7	2,7
1000	0,8	1,2	1,4	1,5	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9
1200	0,8	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8
1500	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6
1762	0,6	0,9	1,0	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5
2000	0,6	0,8	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4
2178	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3
2500	0,5	0,7	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
3000	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1

Ved hjelp av standardavviket er det mulig å beregne et intervall som med en bestemt sannsynlighet inneholder den sanne verdi av en beregnet størrelse (den verdien vi ville ha fått dersom vi hadde foretatt en totaltelling i stedet for en utvalgsundersøkelse). Slike intervaller kalles konfidensintervaller hvis de er konstruert på en bestemt måte: La M ($n * p$) være utvalgsresultat og S være et anslag for standardavviket til M . For å finne konfidensintervall som med 95 prosent sannsynlighet inneholder den sanne verdien i populasjonen, legger vi til to standardavvik på hver av M . Konfidensintervall: $M \pm 2 s$.

Gruppen vi studerer i denne rapporten, studentene, består av 2178 personer. Og når vi analyserer på undergrupper, slik som kjønn, alder og antall semestre, minsker utvalget, noe som gir økt usikkerhet. Dette kan illustreres ved et eksempel. Hvis vi observerer at 90 prosent av studentene oppgir at de har god helse, kan vi ved hjelp av standardavviket beregne et konfidensintervall som med en bestemt sannsynlighet inneholder den sanne verdien. Vi finner i tabellen under at anslaget på standard-

avviket til det observerte prosenttallet 90 er 0,8 når antallet observasjoner er 2178. Konfidensintervallet for den sanne verdien går fra 88,4 til 91,6 prosent ($90 \pm 2 * 0,8$). Det vil si at intervallet som strekker seg fra 88,4 til 91,6 prosent med 95 prosent sannsynlighet inneholder den tallstørrelsen en ville fått om hele populasjonen hadde vært med i undersøkelsen. Ser vi derimot på et mindre utvalg, så øker standardavviket jo mindre utvalget blir. Hvis 90 prosent av alle studenter i alderen 25 til 34 år forteller om god helse, her representert med 599 personer, ville konfidensintervallet vist at den sanne verdien strekker seg fra 87 til 93 prosent.

Ofte er det ønskelig å sammenlikne prosenttall for flere grupper. Når to usikre tall sammenliknes, vil usikkerheten på forskjellen mellom dem vanligvis bli større enn usikkerheten knyttet til hvert enkelt tall. Standardavviket til forskjeller mellom to prosenttall er lik kvadratrotten av summen av kvadratene av standardavvikene til enkelttallene. Når en har anslag for standardavviket til slike forskjeller, kan en konstruere konfidensintervall for den sanne verdi på samme måte som beskrevet ovenfor.

Det er også mulig å benytte ferdig utregnede standardavvik for de mest kjente bakgrunnsvariablene i denne undersøkelsen, slik som antall semestre studert og antall universitetsstudenter. Se tabell B2.

Tabell B2. Forventet standardavvik for observerte prosentandeler ved ulike hyppig brukte delutvalgs-størrelser. Designeffekt = 1,5

Antall observasjoner	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	50/50
35	4,5	6,2	7,4	8,3	9,0	9,5	9,9	10,1	10,4
123	2,4	3,3	3,9	4,4	4,8	5,1	5,3	5,4	5,5
175	2,0	2,8	3,3	3,7	4,0	4,2	4,4	4,5	4,6
221	1,8	2,5	2,9	3,3	3,6	3,8	3,9	4,0	4,1
469	1,2	1,7	2,0	2,3	2,4	2,6	2,7	2,8	2,8
544	1,1	1,6	1,9	2,1	2,3	2,4	2,5	2,6	2,6
599	1,1	1,5	1,8	2,0	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5
716	1,0	1,4	1,6	1,8	2,0	2,1	2,2	2,2	2,3
805	0,9	1,3	1,5	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1	2,2
836	0,9	1,3	1,5	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1	2,1
863	0,9	1,3	1,5	1,7	1,8	1,9	2,0	2,0	2,1
895	0,9	1,2	1,5	1,6	1,8	1,9	2,0	2,0	2,0
942	0,9	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,0
1167	0,8	1,1	1,3	1,4	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8
1236	0,8	1,0	1,2	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7
1255	0,8	1,1	1,2	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7
2178	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3

Figurregister

1.1.	Studentenes aldersfordeling i 2005- og 2010/2011-undersøkelsen, i gruppen 19-34 år. Prosent.....	12
1.2.	Antall semestre studert på intervjudtidspunktet, etter årgang. Prosent.....	13
2.1.	Studentenes inntekter etter alder. Median. 2010. Kroner	18
2.2.	Inntektssammensetning, etter type inntekt. 2010. Prosent	21
2.3.	Andel samlet støtte fra Lånekassen av disponibel inntekt, etter ulike bakgrunnskjennetegn. 2010. Prosent.....	21
2.4.	Ulike inntektsmål per forbruksenhet, etter alder og husholdningstype. 2010. Median kroner	23
2.5.	Andel studenter med inntekt under EU-skalaen for lavinntekt. 2010. Prosent.....	24
2.6.	Andel studenter med inntekt under EU-skalaen for lavinntekt. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Ulike grupper. 2010. Prosent.....	25
2.7.	Andel med årlig lavinntekt EU-skala, blant ulike grupper. 2010. Prosent	26
2.8.	Andel studenter som arbeider utenom studie. 2005 og 2010. Prosent.....	27
2.9.	Inntektssammensetning, etter type inntekt. 2005 og 2010. Prosent	27
2.10.	Yrkesinntekt, samlet støtte fra Lånekassen og disponibelt beløp. 2005 og 2010. Beløp 2005 er i 2010-kroner. Gjennomsnitt og median. Kroner	28
2.11.	Studentenes støtte fra Lånekassen, yrkesinntekt og disponibelt beløp, etter foreldrenes utdanning. 2005 og 2010. prosent	30
2.12.	Gjennomsnittlig disponibelt beløp inkludert økonomisk støtte fra familien, etter foreldrenes utdanning. 2005 og 2010. Kroner	31
3.1.	Studentenes boform. Alder 19-34 år. 2005 og 2010. Prosent	39
3.2.	Disponibelt beløp for studenthusholdningen, boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter alder. 2010. Prosent og kroner	45
3.3.	Gjennomsnittlig antall rom, etter reisetid og beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Antall rom	49
3.4.	Gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter reisetid og boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Prosent og kroner.....	49
4.1.	Andel som har bidrag fra foreldrene som viktigste eller nest viktigste inntektskilde. 1998, 2005 og 2010 (private utdanningsinstitusjoner er holdt utenfor). Prosent.....	55
5.1.	Gjennomsnittlig kredittkortgjeld og andel som har gjeld, etter brutto yrkesinntekt. 2010. Kroner.....	73
5.2.	Andel studenter med planlagt utdanning i mer enn 4 år, etter brutto formue. 2010. Prosent	75
5.3.	Forventet gjennomsnittlig studielån etter endt utdanning, etter brutto formue. 2010. Kroner.....	75
5.4.	Gjennomsnittlig brutto yrkesinntekt og økonomiske bidrag fra familie, etter brutto formue. 2010. Kroner.....	77
5.5.	Gjennomsnittlig kredittkortgjeld, etter bruttoformue. 2010. Kroner.....	78
6.1.	Andel studenter med betalingsproblemer etter alder og disponibelt beløp	84
6.2.	Andel som ikke har betalingsproblemer og andel som ofte har slike problemer blant studenter etter egenvurdert helse	85
7.1.	Sum løpende utgifter etter alder, (hushold/egen andel) og parstatus. 1000 kroner... 92	
7.2.	Andel studenter som har opplevd betalingsproblemer i husholdningen siste år etter inntekt etter skatt pluss studielån (disponibelt beløp på personnivå) og forbruksutgifter (sum løpende utgifter, personlig beløp). Første kvartil (lav) andre/tredje kvartil (middels) og fjerde kvartil. Prosent.....	96

Tabellregister

1.1. Inntektsregnskapet	8
1.2. Formuesregnskapet	9
1.3. Bruttoutvalg, nettoutvalg, frafall og differanse mellom netto- og bruttoutvalg fordelt på kjønn, alder, landsdel og utdanningsinstitusjon. Hovedundersøkelsen og tilleggsundersøkelsen samlet. Prosent	12
2.1. Median yrkesinntekt ¹ , inntekt etter skatt og studielån, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn og utvalgsår. Prosent og kroner	15
2.2. Brutto yrkesinntekt, samlet støtte fra Lånekassen (stipend og lån) og disponibelt beløp etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. Median og gjennomsnitt. 2010. Prosent og kroner	16
2.3. Sammenheng mellom brutto yrkesinntekt og ulike bakgrunnsfaktorer. Lineær regresjon. Estimerte koeffisienter. 2010. N=2 036.....	19
2.4. Studentenes inntekter etter alder. Median. 2010. Kroner	32
2.5. Andel samlet støtte fra Lånekassen av disponibelt beløp, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2010. Prosent.....	33
2.6. Ulike inntektsmål per forbruksenhet, etter alder og husholdningstype. Median. 2010. Kroner.....	33
2.7. Andel studenter med lavinntekt under EU-skalaen for lavinntekt. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkludert studielån). Ulike grupper. 2010. Prosent	34
2.8. Andel studenter som arbeider utenom studiene. 2005 og 2010. Prosent.....	34
2.9. Yrkesinntekt. Samlet støtte fra Lånekassen og disponibelt beløp. 2005 og 2010. Beløp 2005 er i 2010-kroner. Kroner	34
2.10. Gjennomsnittlig samlet støtte fra Lånekassen, Brutto yrkesinntekt og disponibelt beløp, etter foreldres utdanningsnivå. 2005 og 2010. Prosent	34
2.11. Gjennomsnittlig disponibelt beløp inkludert økonomisk støtte fra familien, etter foreldrenes utdanningsnivå. 2005 og 2010. Kroner	34
2.12. Yrkesinntekt, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2005 og 2010. Kroner	35
2.13. Samlet støtte fra Lånekassen, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2005 og 2010. Kroner.....	36
2.14. Disponibelt beløp (inntekt etter skatt inkl studielån), etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2005 og 2010. Kroner.....	37
3.1. Median boutgifter, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2010. Kroner	40
3.2. Samlede boutgifter, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2005 og 2010. Gjennomsnitt og Median. Kroner	42
3.3. Andel med høy boutgiftsbelastning, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2005 og 2010. Prosent	44
3.4. Sammenheng mellom høy boutgiftsbelastning og ulike bakgrunnsfaktorer ¹ . Logistisk regresjon. Oddsratioer. 2005 og 2010. N 2005 = 1223 N 2010 = 1629	47
3.5. Studentenes boform. Alder 19-34 år. 2005 og 2010. Prosent	50
3.6. Gjennomsnitt boutgifter, etter ulike bakgrunnskjenne-tegn. 2010. Kroner	51
3.7. Disponibelt beløp for studenthusholdningen, gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter alder. 2010. Prosent og kroner	51
3.8. Gjennomsnittlig antall rom, etter reisetid og beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010.....	51
3.9. Gjennomsnittlige boutgifter og andel med høy boutgiftsbelastning, etter reisetid og boligens beliggenhet i forhold til studiestedet. 2010. Prosent og kroner.....	51
4.1. Andel som har foreldre som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Prosent. 2005 og 2010/2011	57
4.2. Andel som regelmessig har mottatt økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år. Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Prosent. 2005 og 2010	58
4.3. Andel som regelmessig har mottatt en betydelig sum i økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år (2005: Minst 10 000 kroner per år. 2010/2011: Minst 11 200 kroner per år). Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Prosent. 2005 og 2010	59
4.4. Andel som har mottatt økonomisk støtte fra familien de siste 12 måneder, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median kronebeløp for de som har mottatt støtte. Prosent og kroner. 2010.....	60
4.5. Andel som har bidrag fra foreldre som viktigste eller nest viktigste finansieringskilde. Gruppert etter fars utdanning. Prosent. 2010.....	61
4.6. Andel som regelmessig har mottatt økonomisk støtte fra familien mens de har vært under utdanning etter at de fylte 20 år, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median beløp for de som har mottatt støtte. Ikke hjemmeboende studenter 21-34 år. Grupper for fars utdanning. Prosent og kroner. 2010.....	61
4.7. Andel som har mottatt økonomisk støtte fra familien de siste 12 måneder, andel som har mottatt minst 10 000 kroner og median kronebeløp for de som har mottatt støtte. Gruppert etter fars utdanning. Prosent og kroner. 2010	61
4.8. Sammenhengen mellom familiestøtte og ulike bakgrunnsfaktorer. Logistisk regresjon. Oddsratioer. 2010	63
4.9. Sammenhengen mellom familiestøtte og ulike bakgrunnsfaktorer, inkludert andre inntektskilder. Logistisk regresjon. Oddsratioer. 2010	64

5.1.	Forventet studiegjeld etter endt utdanning, etter ulike bakgrunnskjenne- tegn. 2010. Kroner.....	68
5.2.	Andel med forbrukslån og lånebeløp, etter kjønn alder og husholdningstype. Gjennomsnitt og median. 2010. Prosent og kroner	69
5.3.	Andel studenter som har kredittkort og som skylder beløp, etter ulike bakgrunnskjenne- 2010. Prosent.....	70
5.4.	Andel studenter med kredittkort som ikke betalte hele gjelden og hvor mye som gjenstår i gjennomsnitt og median, etter ulike bakgrunnskjenne- 2010. Prosent og kroner	71
5.5.	Bruttoformue, etter ulike bakgrunnskjenne- 2010. Gjennomsnitt og median. Kroner.....	74
5.6.	Andel av beløpet fra Lånekassen som antas å brukes opp etter bruttoformue. 2010. Prosent og kroner	76
5.7.	Gjennomsnittlig kredittkortgjeld, etter yrkesinntekt. 2010. Kroner.....	78
5.8.	Planlagt utdanning, forventet studielån, økonomiske bidrag fra familien, brutto yrkesinntekt, arbeidstimer i uken, kredittgjeld, etter brutto formue. 2010. Kroner, timer og prosent	79
6.1.	Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter kjønn, alder og parstatus. Bosatte hos foreldre er utelatt. 2010. Prosent	81
6.2.	Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter studiested (storby) og om man bor i studentbolig. Studenter som bor hos foreldre er utelatt. 2010/2011. Prosent.....	83
6.3.	Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter om en har inntektsgivende arbeid og disponibelt beløp (kvartiler). Studenter som bor hos foreldrene er utelatt. 2010. Prosent.	83
6.4.	Andel studenter som i løpet av siste 12 måneder har hatt vansker med å klare løpende utgifter i husholdningen. Etter foreldres utdanningsnivå, egen helsetilstand og betalingsreserve. Studenter som bor hos foreldrene er utelatt. 2010. Prosent.....	84
7.1.	Løpende utgifter blant studenter, summert og etter type. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning gitt ved desil/kvartilgrenseverdier. Kroner per år og prosent. N=2165	90
7.2.	Løpende utgifter blant studenter summert og etter type, samt andelen som ulike utgiftstyper utgjør av totale utgifter. Forenklet liste. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning. Kroner per år og prosent. N=2165	90
7.3.	Løpende utgifter blant studenter. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Etter aldersgruppe, kjønn og om man er enslig eller bor med ektefelle/samboer. Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt per år. Kroner.....	92
7.4.	Løpende utgifter blant studenter som er enslige, etter aldersgruppe og kjønn. Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt per år. Kroner. Og andel av løpende utgifter	93
7.5.	Utgifter til feriereiser, bilhold og kjøp av diverse goder. Andel studenter i husholdninger som har kjøpt siste år*, gjennomsnittlig beløp for alle og etter alder. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Prosent og kroner	94
7.6.	Diverse utgifter knyttet til studiet. Gjennomsnittlig utgift, 2005 og 2010 (i 2010- kroner). Personlig beløp (parutgift er delt på to for studentpar)	94
7.7.	Løpende utgifter etter type og studentens alder. 2005 og 2010. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Kroner per år, i 2010-kroner	95
Vedlegg		
A1.	Overlapp mellom ulike grupper i utvalget	99
B1.	Forventet standardavvik for observerte prosentandeler (p) ved ulike utvalgsstørrelser (n).	100
B2.	Forventet standardavvik for observerte prosentandeler ved ulike hyppig brukte delutvalgs-størrelser.	101